PASCASII GROSIPPI

De Rhetoricarum Exercitationum generibus, præcipuèq; de recta Ciceronis Imitatione: deq; Orationis Latinæ vitijs ac virtutibus

DISSERTATIO.

Ex Propædia eius ad Scholas Rhetoricas excerpta.

Accessit parandæ verborum Copiæ exemplum.

CVM PRIVILEGIO.

MEDIOLANI

Apud Io: Baptistam Cerrum. 1628.

Imprimatur

Fr. Paulus Maria Ritius Commißarius Sancti Officij Mediol.

Hieron. Septala Canon. Ord. pro Illustriß. Cardinali Archiep.

Vidit Saccus.

De Rhetoricarum Exercitationum generibus, præcipueque de recta Ciceronis imitatione.

Studium conficiens Eloquētiæ, seu facultatis bene dicēdi consistit partim in
- *Disciplina, hoc est, in addiscendis artis Rhetoricæ præceptis: Vide a.*
- *Exercitatione eaq; vel secundum*
  - *Artem per*
    - *Analysin b.*
    - *Genesin c.*
  - *Artificem, id est in Imitatione de qua vide B.*

B. Imitatio est vel
- *Puerilis, ob inopiam*
  - *Inuētionis d.*
  - *Iudicij: quā arguit neglectus*
    - *Optimi*
      - *Artificis, q. est Cicero.*
        - *Cū ī eo, qđ ipse fecit e.*
        - *Tū ī eo qđ recte fieri cōsuit. f.*
      - *Operis Vide C.*
    - *Decori Vide D.*
- *Virilis Vide E.*

C. Operis in
- *Rebus*
  - *Inueniēdis. g.*
  - *Disponendis.*
- *Verbis*
  - *Ornādis ratione*
    - *Materiæ p*
      - *Tropos h.*
      - *Figuras*
      - *Amplificationes.*
    - *Formæ per*
      - *Collocationem.*
      - *Iuncturam.*
      - *Numerum.*
  - *Variandis per Copiam*

D. Decori rōne
- *Argumenti seu Materiæ, si ornetur materia, quæ contenta sit decori. i.*
- *Ingenij seu Naturæ, si imitātis ingeniū quadā vel optima non satis deceant. k.*

Analysis siue resolutio est mentis actio, siue intellectus operatio, considerans in opere alieno, quid quibusque instrumẽtis factum sit. Verbi gratia, cum in aliqua Ciceronis oratione considero, quæ sit *Quæstio* siue res, de qua tractatur, tum quæ sit *Inuentio*, idest, quid excogitarit Cicero ad Quæstionem illam tractandam: hoc amplius, quæ sit *Dispositio*, id est, quot orationis partes fecerit, & quid rerum inuentarum in quaque Orationis parte posuerit: tandem quæ sit *Elocutio*, idest, quo verborum genere res inuentas & dispositas extulerit, quibus Tropis, quibus Figuris, qua collocatione, qua iunctura, quibus numeris vsus fuerit, qua denique vocabulorum phrasiumque varietate vnam eandemque rem significauerit. Similiter exerceri oportet in resoluendis Horatij Odis, Catulli epigrammatis, & Propertij Elegijs, aliorumque magnorum auctorũ operibus.

[c] *Genesis* seu Compositio est Intelle-

ctus operatio, per quam facit quis, quod faciendum esse regulæ artis præcipiunt, verbi gratia, cum orationem scribit, memoriæ mandat, recitat. Similiter cum scribit Epistolam, vel carmen, excogitat ea, quibus quæstionem sibi propositam tractet, excogitata collocat, collocata exornat, vel amplificat. nam poeta ijsdem prorsus instrumentis vtitur, quibus Orator, nisi quod numero differunt.

(d) Exercitatio secundum artificem est imitatio alicuius in arte excellentis. Est autem *Imitari* non idem opus ijsdẽ instrumentis efficere. nam idem opus diuersorum artificum sine furto esse non potest. Fur ergo idem, quod scripsit alius, Imitator non idem, sed eodem modo, scribit. Imitatio autem alia Puerilis est & incipiens, alia Virilis & prouectior. *Puerilis* imitatio aut inuentionis inopia fit, aut iudicij. Illius generis imitatio est, cum magister discipulis artificis alicuius opus interpretatus, Quęstionem similem proponit,

nit, & argumenta ſimilia excogitat vt diſcipuli in opere ſimili faciendo eadē dipoſitione & iiſdē fere īſtrumētis vti poſſint. Verbi gratia, prælecta Ciceronis oratione pro M. Marcello, in qua reſtitutio Marcelli omnibus reliquis rebus geſtis C. Cæſaris ad laudem antefertur, fingit Magiſter quæſtionem illius ſimilem, qualis eſt hæc, Reſurrectionem Chriſti cæteris eius operibus præſtare, ad quam probandam argumenta illorum, quibus Cicero vtitur, quam poteſt ſimillima excogitat. Ita cum in Oratione pro Rege Deiotaro aduerſus accuſatorem domeſticum eius hoc agat Cicero, vt inſidias vitæ Cæſaris à Deiotaro nequaquam ſtructas fuiſſe doceat, ſimilia illorum argumenta Magiſter diſcipulis comminiſcitur, quibus Chriſto aduerſus Iudam patrocinetur, eumque Tyrannidem nequaquam affectaſſe, nec regno Tiberium Cæſarem exuere conatum eſſe demonſtret.

[e] Iudicij inopiam arguit imitatio, ſi

non circa optimum occupetur, nec decorum custodiat. Cum enim artifex fieri optimus cupiat, certe optimo vt simillimus esse studeat, necesse est. nã quo quidque optimo est similius, tanto est melius cum optimum cuiusque generis sit mensura ac norma reliquorum. Optimum vero arguit artificum consensus, quibus de arte sua ijsque quæ ad artem pertinent iudicantibus nemo nisi cui helleboro opus sit, fidem abrogare audeat. Itaque tãquã insani alligandi videntur & ad agnatos ac gentiles deducendi, qui se aliter, quam Cicerone imitando consecuturos putant, vt excellenter Latinè scribere existimentur. Huic enim Latinæ orationis summam ac principatũ cum ęquales eius, tum ei suppares Liuius, Seneca, Quinctilianus, quicunque denique à mille sexcentis annis doctrinę & iudicij opinionem habuere, summo consensu tribuerũt. in quã sententiam minor Plinius lib. 1. Epist. 5. *Est mihi*, inquit, *cum Cicerone æmulatio, nec*

sum

ſum contentus Eloquētia ſæculi noſtri.nā ſtultiſſimū credo ad imitādū nō optima quæq; proponere.

[*f*] Iudicium porro optimum imitantis non ad Artificem modo, ſed etiam ad opus eius reſpicit, vt nimirum cum eum eligat, cui artificij palma debetur, tum illud ad imitandum ſibi proponat, quod in eo artifice optimū exiſtimatur: quod quidem vel opus eſt, vel operis Iudicium, hoc eſt, quod vel ipſe fecit, vel faciendum eſſe iudicauit. Itaque Ciceronis imitator non ad ea tātum, quæ fecit Cicero, id eſt, quę dixit aut ſcripſit, componitur, ſed etiā quæ facienda eſſe aut rectè fieri cenſuit. Quæ fecit, partim in rebus, partim in verbis ſpectantur.

[*g*] In rebus inuentio & collocatio: quibus Cicero ſemper ſummum conſilium adhibuit, vt operępretium ſit imitatoris in eo exerceri ſtudiū, cur quidque ab eo dictum, quaque cauſa hoc potius, quam alio loco poſitum fuerit. Sic.n. diſcet, quanto maior eiuſdem dicti vis ſit

ad

ad conciliandum ad mouendum & ad docẽdũ, si tanti artificis exẽplo adhibeatur.

[*b*] In verbis cum Ornatus, tum Copia spectatur, de quibus infra suo loco explicabimus. Hic satis sit monuisse, Ciceronis imitatori rationẽ diligenter habẽdam esse, quibus ille Tropis, quibus Figuris siue dictionis, siue sententiæ orationẽ illuminarit, quam verbis collocationem, quam iuncturam, quos numeros adhibuerit, quam multifariam denique rem eandem verbis extulerit. Hæc .n. omnia sunt, quorum nomine Cicero multò maximè cæteris omnibus præstitisse, planeque in Latina lingua regnum obtinuisse sẽper visus est. Quod vero ad iudicium eius attinet, de ijs, quæ facere eum oportet, qui Latinè scribẽdi laudem affectat, illos demum laudem mereri censet, qui veteres cum iudicio imitantur, qui barbariem domesticam seu vitiosam loquendi consuetudinem cum Ratione, tum pura & incorrupta consuetudine expurgant vel emendant,

dant; qui denique peregrina ex diuersis locis in Vrbem influentia excludunt: illis rursum eam laudem iudicio suo abrogat, qui veterum verba obsoleta ac iam desita referre audent, qui nouam inquinatè loquentium consuetudinem sequuntur, qui postremo peregrinis ac parum vernaculis cum verbis, tum loquendi generibus orationem infuscant. Prioris generis ipso quoque Cicerone teste fuerunt C. Cæsar, & Cornelius Nepos, quibus merito nos Liuium annumeramus, quem re ipsa videmus pręstitisse id quod ille facere alios monebat, *vt scilicet Ciceronem imitarentur, et vt quisque esset Ciceronis simillimus*, cuius quidem moniti Quinctilianus testis est. Inter posteriores Cicero familiarem suum L. Sisennam historicum numerat, quem doctum sane virum & studijs optimis deditum benèque latinè loqui solitum fatetur, irridet tamen, quod vsitati sermonis emendator esse vellet, rectèque loqui putaret esse inusitatè loqui. In qua ipsa hæ-

resi

resi Varronem & Sallustium fuisse apparet: qui hoc amplius mirificè sibi in nouando indulserunt, nec parum sæpe quodam patriæ consuetudinis fastidio, vt Græcæ locutionis similitudinem exprimerent, al laborarunt. In Philippicis quoque Antonium notat Cicero, quod præ nouandi studio ea subinde diceret, quæ à nemine intelligerentur, qualia sunt *Pyssimus*, & *Dignus* pro eo, qui est in Dignitate seu munere publico, & *Contumeliam facere*, pro pati. quorum similes nulloque genere meliores neoterismos passim in Varrone, Sallustio, huiusq; simio Corn. Tacito inuenias. Sicut ergo ab id genus auctoribus tantopere à Ciceronis cum exemplo, tum iudicio se abstrahentibus ei cauẽdum est, qui Ciceronis imitator perhiberi postulat, quod aliter τῦ κοινισμῦ vitium (de quo mox litera.r.) euitari non possit: ita pro explorato haberi debet, nihil Ciceronis imitatione alienum ab eo fieri, qui Cæsarem, Liuium, Nepotem, Plautum & Terẽtium,

ijs

ijs dumtaxat vitatis ; quæ in his obsoleta se offerunt, imitando effingat. Ita quippe ipse in tertio de Oratore iudicat: *Omnis* (inquit) *loquendi elegantia, quamquam expolitur scientia literarum, tamen augetur legendis Oratoribus & Poetis. Sunt enim illi veteres, qui ornare nondum poterant ea, quæ dicebant, omnes prope præclarè locuti: quorum sermone adsuefacti qui erunt, ne cupientes quidem poterunt loqui nisi latinè. neque tamen erit vtendum verbis ijs, quibus iam consuetudo nostra non vtitur*. Et in Bruto, *Solum*, inquit, *& quasi fundamentum oratoris est locutio emendata & latina. Cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit rationis aut scientiæ, sed quasi bonæ consuetudinis. Mitto C. Lælium*, P. *Scipionem. Aetatis ista fuit laus, tam quam innocentiæ, sic Latinè loquendi. nec omniũ tamen. nam illorum æquales Cæcilium &* Pa*cuuium malè locutos videmus. Sed omnes tum ferè, qui nec extra vrbem hanc vixerant, nec eos aliqua barbaries domestica infuscauerat, rectè loquebantur. Sed hanc certè rem*(id est rectam locutionem) *deteriorem vetustas fecit*(id est tẽ-

poris

poris processus aut longinquitas) & Romæ & in Græcia. *Confluxerunt enim & Athenas, & in hanc vrbem multi inquinatè loquentes ex diuersis locis*(quorum.s.confluxu latinitas vernacula corrupta est)*quo magis expurgãdus est sermo, & adhibenda tanquã obrussa Ratio, quæ mutari non potest, nec vtendũ prauissima cõsuetudinis regula. Cæsar rationem adhibens, consuetudinem vitiosam & corruptam pura & incorrupta consuetudine emendat. Itaque cum ad hanc elegantiam verborum Latinorum (quæ etiamsi Orator non sis, & sis ingenuus ciuis Romanus, tamen necessaria est, adiungit illa Oratoria ornamenta dicendi: tum videtur tamquam tabulas bene pictas collocare in bono lumine.* Ibidem: *De Cæsare ita iudico, illum omnium fere Oratorum Latinè loqui elegantissime: nec id solum domestica consuetudine, sed quamquam id credo quoque fuisse, tamen vt esset perfecta illa benè loquendi laus, multis literis, & ijs quidem reconditis & exquisitis summoq; studio & diligentia est consecutus.*

[*i*] Iam Decori quoque neglectus Iudicij

dicij arguit inopiam, si nempe parum pen sisit, quid materiam siue scriptionis argumentum, quidq; scriptoris ingenium deceat. Sæpe quippe vsu venit, vt *Ornari res ipsa neget contenta doceri*, tamquam in scribē dis familiaribus Epistolis, in condenda historia, in explicando loco aliquo communi, in disputationibus de re literaria, & similibus, vbi omnis dictionis laus in perspicuitate, puritate, elegantia seu verborum dilectu & varietate cōtinetur, ornatus vero Troporum, figurarum, amplificationum, collocationis, iūcturæ & numeri Oratorij adeo intempestiuus est, vt hoc ipso ornata videatur Oratio, quod id genus ornamentis careat.

[*K*] Deinde non omnium ingenia ad eandem dictionis seu stili formam facta esse certum est, adeoque

Metiri se quēq; suo modulo ac pede verū est,
Ne quicquā inuita dicat scribatue Minerua.

neque enim attinet repugnare naturę, nec quicquam sequi, quod assequi nequeas.

quod

quod in vita quidem agẽda pręcipi solet, sed non minus locum in stilo habet, vt nimirum etiamsi alius sit præstabilior, tamẽ suam quisque dictionem naturæ regula metiatur. Dum ergo hoc quisque præstet, vt emendata sit Oratio, hoc est, nullis solœcismis aut barbarismis, nullo archaismo aut neoterismo, nulla denique peregrinitate siue Idiotismo aliarum linguarum inquinata, tum vt sit honesta siue elegans, nihilque sordidum, vile aut plebeiũ sapiat (hæc enim vitia nõ à diserti tãtum, sed a cuiuscumque ingenui ciuis Romani oratione abesse debere monentem paulo prius Ciceronẽ audiuimus) cæterum suo vtetur ingenio, Ciceronisq; ab orationis ornamentis, præcipueque ab interuallis (quæ sunt incisa, membra & periodi) & à numeris similem se hactenus esse volet, vt imitationem cum materiæ conditione, tum ingenij sui modulo metiri meminerit. Aliter enim ὁ τῇ φακῇ μύρον ἐπιχέας (Lenti vnguentum infudisse) aut boui clitellas

merito

merito imposuisse iudicabitur. Cuius stoliditatis iustam reprehensionem effugere volet, si rationem inierit, nihil intercedere, quin etiam illa perpulchra & amabilis sit Oratio, quæ Ciceronianæ ad ornatum sit dissimillima, sicut cum longe omnes Helenæ forma antecederet, non propterea mille alijs Græciæ mulieribus species defuit, quæ amatores allicere ac retinere posset. Multum quidem Cæsaris dictionem Tulliana interfuisse, vel orationum & epistolarum eius fragmenta nobis argumento sunt. nec tamen non eam ille cõmendationem abstulit, vt omnibus eũ sui temporis Oratoribus ad elegantiam & splendorem Cicero anteferret. Mitto iam quod ornatu Cicero ad permulcendos & impellẽdos iudicũ aut concionis animos vti necesse habuit: nobis non fere nisi ad ostentationẽ vllus eius vsus hodie esse potest, vt in oratione polienda multoq; cum labore dimetienda occupari effæminatũ minimeq; maturi iudicij viro dignum videatur.

- *Orationis vitia alia.*
  - *Generalia, quæ omnibus Latine loquentibus sunt turpia, ut*
    - *Obscuritas a.*
    - *Impuritas repugnãs pceptis, ut*
      - *Barbarismus b.*
      - *Solacismus.*
    - *Insolẽtia repugnãs consuetudini, ut*
      - *Archaism⁹ c.*
      - *Neoterism⁹ d.*
      - *Idiotismus e.*
  - *Specialia, quæ quibusdã modo sũt deformia, ut*
    - *Honestis*
      - *Plebitas seu Vilitas f.*
      - *Κοινισμὸς, Inæqualitas aut confusio. g.*
    - *Disertis*
      - *Incult⁹ ratione*
        - *Materiæ si verba sint sine*
          - *Tropis h*
          - *Figuris.*
          - *Amplificatiõib⁹*
        - *Formæ. Vide B.*
      - *Inopia siue Egestas.*

B. Forma si compositio sit
- *Ἄτακτος, Male collocata*
- *Κακοσύνθετος, Male iuncta*
- *Ἀνάριθμος, Parum numerosa.*

EXPLANATIO.

[*a*] Vitiorum locutionis alia Homine indigna sunt, alia homine Romano, alia homine Romano, ingenuo siue honorato aut nobili, alia denique homine Romano ingenuo diserto, ideſt, Oratore. nec alia eſt virtutũ vitijs iſtis oppoſitarum ratio. Homini cuiuis deformis eſt ſermonis *obſcuritas,*

curitas, cum homini facultatem loquendi eo nomine natura fuerit impertita, vt animi sensa seu cogitata sua alteri explanare posset. Itaque si quis intelligi, hoc est, cogitationes suas sciri nolit, lōge melius tacendo, quam obscurè loquendo id, quod vult assequetur. Est autem obscuritas alia in verbis singulis aut coniunctis, id est, in loquendi generibus seu phrasibus, si sint inusitata: alia in compositione, si sententiæ sint amputatæ, aut concisæ, aut verba traiecta, nimiumque ordo eorū turbatus. Cuius vtriusque generis passim exempla Varronis, Sallustij & Taciti lectio suppeditat, quorum similitudinē ętate nostra Lipsius ac non nemo discipulorum eius affectarunt, sic tamen vt facilè in eo genere primas ferat Iohannes Barclaius, qui sæpe ne ipse quidem, quid scriberet, videtur percepisse. Causa porrò obscuritatis est, quod quis apertè ac dilucidè loqui vel non potest, vel non vult etiam cum potest. Qui enim suæ sibi in-

ſantiæ eſt conſcius, quamque parum Latini ſermonis potens ſit, celare alios poſtulat, quo maioribus ſenſum ſuum tenebris circumuallauerit, eo difficilius cæteros, quam curta ipſi ſit verborum ſupellex, perſpecturos confidit. nec diſsimiliter homo vanus gloriolæ inanis choragiū hinc ſibi comparat, quod opinionem acuminis & ingenij, aut reconditioris cuiuſdam ſcientiæ acceſſuram ſibi præſumit, ſi quæ dixerit, ea pauciſſimi intelligant, atq; ob hoc ipſum cæteri admirentur. Talem nobis Lucretius Heraclitum philoſophū deſcribit, cui obſcuritas τοῦ σκοτεινοῦ cognomentum peperit.

Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obſcurā linguā magis inter inanes,
Quā de graues Graios inter, qui vera requirūt.
Omnia enim ſtolidi magis admirātur amātq;
Inuerſis quæ ſub verbis latitantia cernunt,
Veraq; conſtituunt, quæ bellè tangere poſſunt
Aures, & lepido quæ ſunt fucata ſonore.

Hoc ipſo obſcuritatis vitio, eiq; affinibus

alijs

alijs Oratorum plerosque, qui Ciceronis & Liuij ætatem exceperunt, ingenij plausum quærere solitos non vno loco Quintilianus testatur, quod vel ex ijs, quæ recitabo, verbis eius intelligi potest, quibus ætatis nostræ φλυαρογράφους seu Milesiarũ conditores, quique stolidè eos admirantur, notari putes. Sic igitur ille libri 8. proœmio: *Illa,* inquit, *quæ curam fatentur, & ficta atque composita videri etiam volunt, nec gratiam consequuntur & fidem amittunt, propter id, quod sensus obumbrant, & velut læto gramine sata strangulant. Pleraque significare melius putamus, quam dicere. quid quod nihil iam proprium placet? dum parum creditur disertum, quod & alius dixisset. A corruptissimo quoque poetarum figuras seu translationes mutuamur: tum demum ingeniosi scilicet, si ad intelligendos nos opus sit ingenio. Atqui satis aperte Cicero præceperat, in dicendo vitium vel maximum esse à vulgari genere Orationis, atque à consuetudine communis sensus abhorrere. Sed ille durus atque ineruditus; nos melius, quibus sordent*

 omnia

omnia, quæ natura dictauit, qui non ornamenta quærimus sed lenocinia. Et mox cap. 2. *Obscuritas fit etiam verbis ab vsu remotis: vt si commentarios quis Pontificum & vetustissima fœdera & exoletos scrutatus auctores, id ipsum petat ex his, vt quæ inde contraxerit, non intelligantur. Hinc enim aliqui famam eruditionis affectant, vt quædam soli scire videantur. Plus tamen est obscuritatis in contextu & continuatione sermonis, & plures modi*, nempe sermo nimis longus, hyperbaton seu mistura aut traiectio verborum, parenthesis longior, ambiguitas, turba inanium verborũ in ijs, *qui dum communem loquendi morem reformidant ducti specie nitoris, circumeunt omnia copiosa loquacitate, quæ dicere volunt. In hoc malum etiã à quibusdam laboratur. nec id nouum vitium est, cum iam apud T. Liuium inueniam fuisse præceptorem aliquem, qui discipulos obscurare, quæ dicerent iuberet, Græco verbo vt ens σκότισον. Vnde illa scilicet egregia laudatio*: Tanto melior: ne ego quidem intellexi. *Alij breuitatis æmuli, necessaria quoque orationi subtrahunt verba,*

bẽ, & velut satis sit scire ipsos quæ dicere velint, quantum ad alios pertineat nihil putant. At ego otiosum sermonem dixerim, quẽ auditor suo ingenio non intelligit. Pessima vero sunt ἀδιανόητα, *hoc est, quæ verbis aperta occultos sensus habent, vt* Conductus est cæcus secus viam stare. *Ingeniosa hæc & fortia, vt ex ancipiti diserta credantur, perficiunt. At perua sit quidem iam multos illa persuasio, vt id iam demum eleganter atque exquisitè dictum putent, quod interpretandum sit. Sed auditoribus etiam nonnullis grata sunt hæc, quæ cum intellexerunt, acumine suo delectantur, & gaudent non quasi audiuerint, sed quasi inuenerint. Nobis prima sit virtus Perspicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata conclusio, nihil neque desit, neque superfluat. Ita sermo & doctis probabilis, & planus imperitis erit.* Eiusdem lib. 2. cap. 3. verba sunt: *Plerumque accidit, vt faciliora sint ad intelligendum & lucidiora multo, quæ à doctissimo quoque dicuntur. nam & prima est eloquẽtiæ virtus* Perspicuitas: *& quo quisque ingenio minus valet, hoc se magis attollere & dilatare*

 cona-

conatur, vt statura breues in digitos eriguntur & plura infirmi minantur. nam tumidos, & corruptos, & tinnulos, & quocunque alio cacozeliæ genere peccantes certum habeo non virium, sed infirmitatis vitio laborare: vt corpora non robore sed valetudine inflantur, & recto itinere lapsi, plerunque diuertunt. Erit ergo obscurior etiã quo quisque deterior.

[*b*] Vitia sermonis homini Romano deformia sunt cum *Impuritas*, tum *Insolentia*, quarum illa præceptis artis ac rationi, hæc receptæ consuetudini bene loquentium aduersatur. Illius genera sunt Barbarismus & Solœcismus. *Barbarismus* vitiũ est aduers⁹ Orthoepeiæ, prosodię, Etymologiæ regulas, sed ab aurea illa Ciceronis ætate approbatas: quas enim illa iudicio repudiauit Latioq; minimè dignas cẽsuit, merito Barbaris relinquimus. Tale est *Soluit* pro Solitus est, & P*aritas opes* pro partas, queis pro reliqua sua cacozelia Sallustius vtitur, qui contra quam Virgilius factitabat, non ex Ennij & Catonis stercore

core aurum, ſed ex auro ſtercus, hoc eſt verba iam ad latrinam relegata ſeligere curæ habuit, vt merito eum Lenæus ætatis eiuſdem Grammaticus non *ſcriptis* minus, quam *vita mõſtroſum, præterea priſcorum Catonis verborum ineruditiſſimum furem appellarit.* nec tamen magnã Hiſtoriæ eius laudem deberi nego, quæque non velut Salluſtius, ſed vt ætatis illius homo Romanus ſcripſit, cum emendata & Latina, tum lecta & elegantia eſſe fateor. Sed vitia ſtili eius à virtutibus diſcernere non eſt τοῦ ἐπιτυχόντος. adeoque Quintilianus Liuiũ potius, quam Salluſtium tironibus Legendũ cenſet. Tales Barbariſmi ſunt Ioſephi Burdoſcaligeri: *Iuuarunt & Adiuuarunt, Aures erroribus perſonantur, Valeant qui bonis obtrectantur, Hoc me iniuſſo factum eſt, Materia ictibus reſiſtendis apta, Canes mundiora loca imminguunt.* Et Iuſti Lipſij: *Canis illum permingit, Frigidis imprime iuuor, Mibi abunde ſatisfacitur.* Et Iſaaci Cazoboni: *Tot palmis, tot lauribus: lana pectita: Strigil eſt ſupellex: Om-*

nes

nes mortales omnium æuorum: Mensura cuius fundum sit collisum. Et Iacobi Thuani: *Substraxit, Substractus, Aboletus, Coliturus, Perculsit.* Et Pauli Iouij: *Prostrantes se pro Prosternẽtes.* Solœcismus vitium est aduersus constructionis regulas & figuras. Aliter *Stribligo* dicebatur. Insignis Burdoscaligeri solœcismus est in pręfatione Varroniana: *Non dubito quin hæc Coniectanea maturius edẽda erant.* Et Lipsij: *Sol meridies erat. Vereor vt milites nos pellant. Non ambigo quin peregrinationem laudabis.* Et Cazoboni: *Multa quorũ interpretibus ne suboluisse quidem videbamus. Iussit me Rex vt tibi significarem.* Et Thuani: *Castellum aggrediuntur sed irrito successu, qui intro erant gnauiter se defendẽtibus. Tantum terroris oppidanis iniecit, vt tandem positis armis deditionem faciunt. Incommodare aliquẽ.* Et Maffeij: *Amiculum breuiorem tunicæ superinduũt.* Et Famiani Stradæ: *Nos monitore necesse non habemus.* pro moneri necesse nõ habemus. Et *pecuniam mutuò dare* pro Mutuã. Et Pauli Iouij, Henrici Stephani ac Burdoscaligeri:

geri:

geri: *Putant se occisos iri*. quod scuticam merebatur.

[*c*] Insolentia consuetudini aureæ Latini sermonis ætati non cōgruit. Eius modi sunt Archaismus, Neoterismus & Peregrinitas siue Idiotismus. *Archaismus* est vsus verborum, quæ intelligebantur quidem Ciceronis ætate, sed tamen in vsu esse desierant. nam quæ tam essent obsoleta, vt non intelligerentur, ad *Obscuritatis* vitium pertinebant. Hoc vitio præcipuè Varro & Sallustius & Sisenna laborarūt, in eoque nostra memoria imitatorem inuenerunt Lipsium & disciplinæ eius alumnos. In prima editione cēturiæ primæ epistolarum Lipsij hoc erat epistolę cuiusdā initium: *Aio Locutio tu lita: ego fidei strenuè.* quod tamē obscurū magis est, quam antiquariū. Eius sētētia est: Tu noli silere diutius, sed scribe, vt Deum illum, qui ab aiēdo & loquendo nomē sortitus est, habeas propitium, sicut ego Fidem habeo propitiam, quam seruaui, scribendo scilicet, sicut

eut facturum me promiserá. Etiam illud potius ad obscuritatem pertinet, quo me puerum etiam exerciturus Henricus Stephanus proposuerat: *Rebare fari scio, fabare nescio.* pro Rebaris siue opinabaris te fari seu loqui homini scio vel scienti, fabaris autem seu loquebaris nescienti. Ista porro Lipsij sunt verè obsoleta: *Volupe mihi auditu est. Hilum non ego deterior. Vale mi ocu-lissime, & mutuiter me ama. Non magis propriatim expresseris. In ciuitatibus est confluges vitiorũ.* Sallustiani archaismi hæc sunt specimina: *Famæ, famarum, famas, magnas vis* pro vires. *Armis decoribus* pro decoris, *Senati* pro Senatus, *Plebes* pro Plebs, *Satias* pro Satietas, *Sallere* pro Salire, *Secus virile* pro Sexus virilis, *Calui* pro Decipi, *Claudere* pro Claudicare. *Egere aliquam rem, Supplicium* pro Supplicatione. *Locus hostibus ignarus*, pro ignotus. Caius Cæsar in libris de Analogia ad Ciceronem missis *tamquã scopulum, sic inauditum atque insolens verbum fugiendum monuerat.* quia scilicet, vt Ciceroni

roni visum est, Ratione Cæsar vtebatur, verborumque elegantia omnes æquales multum superabat: cui consequens est, Vt Varro & Sallustius nulla ratione in scribendo vsi fuerint, Ciceronis saltem & Cęsaris iudicio, cum verbi loquendique genera iam olim antiquata & missa facta tanto cum studio retulerunt. Sed & Quinctilianus lib. 1. cap. 6. *Abolita*, inquit, *atque abrogata retinere insolentiæ cuiusdam est & friuolæ in paruis iactantiæ*.

[d] Neoterismus est vsus verborum loquendique generum, quibus Romani aurea illa latinæ linguæ ętate vsi nondum fuerunt. Is quod habuerit Romæ initiũ, supra ex Ciceronis verbis didicimus. *Confluxerunt*, inquit, *in hanc vrbem multi inquinate loquentes ex diuersis locis*. Horum consuetudini Iulius Cęsar restitit, eamq; Ratione, obrussæ instar, adhibita expurgauit. Sed Augustus postea, cui nec eadem benè loquendi cõsuetudo domestica, nec tantundem literarum recõditarum & exqui-

quiſitarum contigerat,non modo nouitię ac vitioſæ conſuetudini nō interceſſit,ſed & ſeipſum quoque ea auferri paſſus eſt. Eius rei teſtem habemus literatiſſimum hominem,Hadrianum Imperatorem, cuius verba referens Chariſius libro 2. ita ſcribit:

Diuus Hdrianus ſermonum primo quærit, an Obiter *Latinum ſit*. quamquam (*inquit*) apud Laberium hæc vox eſſe dicatur: at eam Scaurus latinam eſſe negat. *Quamquā D. Auguſtus rephrehendens Tiberium Claudiū ita loquitur:* Scribis enim Per viam, ἀντὶ τοῦ Obiter. *Sed D. Hadrianus*, Tāetſi, *inquit*, Auguſtus non pereruditus homo fuerit, vt id Aduerbium ex vſu potius, quam Ratione protulerit.

Itaque minimè iam mirandum eſt, extremo Imperio Auguſtęo vſque eo linguę latinæ faciem fuiſſe innouatam, vt mox Seneca ſuæ homines ętatis Latinè loqui negarit. Sic enim ſcribit epiſt. 39. *Vide ne plus profectura ſit oratio ordinaria, quam hæc*

quæ

quæ nunc vulgo Breuiarium *dicitur, olim cum latine loqueremur,* Summarium *vocabatur.* Id ipsum Quinctilianus lib. 9. cap. 3. & lib. 8. cap. 3. satis nobis totidem verbis confirmat: *Verborum figuræ & mutatæ sunt semper; & vtcumque valuit consuetudo, mutantur. Itaque si antiquum sermonem nostro comparemus, pænè iã quicquid loquimur, figura est,* vt Huic rei inuidere, *non (vt omnes veteres & Cicero præcipuè)* Hanc rem: *&* Incumbere illi, *non* In illum: *&* Plenũ vino, *nõ* Vini: *&* Huic, *non* hunc adulari, *iam dicitur, & MILLE alia: vtinamque non peiora vincant. Quid multa? totus prope mutatus est sermo.* Eat nunc disertissimus Muretus, & stultitiæ, temeritatis arrogantięque minimè ferendæ eos accuset, qui scriptores Ciceronis & Virgilij ętate adolescentiores plurimum à Latinę linguæ puritate desciuisse, ac propterea phrasibus eorum non temerè vtẽdum esse iudicant. *Certè* (inquit) *neque quisquam vmquam veterum eos male latinè locutos esse dixit: neque nos tam longo interuallo valde boni*

eius

eius rei existimatores sumus. At enim ipse Seneca & Quintilianus se male latine loqui, & in mille loquendi generibus boni sæculi consuetudinem ętate sua corruptã fuisse perspicuè confitentur, vt mirer qua frõte Muretus id scripserit, in quo mendacij tam nullo negotio reuinci poterat: etsi minimè fugit me, quod eius, cum ita scriberet, fuerit consilium. Paratam sibi scilicet excusationem esse voluit, si quid homines Itali in scriptis eius inuenissent, quod aurea Ciceronis ætate in vsu nõ fuisse appareret. Diceret enim non errore se, sed iudicio ac scientem ijs vti, quæ posteriores suppeditassent. *Non erubescit autem solæcismum Grammaticus, si sciens faciat, erubescit, si nesciens*, vt ait Seneca. Huius porro generis noua apud Muretum sunt: *Figmenta poetarum: Ne optimi quidem iaculatores semper collimant*, pro collineant (quod non est ferire destinatum sed dirigere telum) *Iuxta præceptum Hesiodi: Martialis Silio Italico coæuus fuit: Quorsus necesse est. Hoc tibi imputabis.*

Syllaba

Syllabæ modus impedire mutationi videtur. Ad Episcopi munus promoueri. Neque tamen idē de vocabulis rerumque appellationibus, quod de loquendi generibus siue phrasibus, quæ apud posteriores extant, iudico, facileque mihi persuadeo, nec Ciceronē, Celsi, Senecæ, Columellæ & Plinij verba repudiaturum fuisse, si ei de re medicina, de re rustica, deq; multis alijs rebus physicis scribendi occasio euenisset. Sed loquendi genera certum est magnopere degenerasse, multorum quoque vocabulorum significationes ita fuisse immutatas, vt ea in posteriorum libris nō temerè Cicero & Cæsar intellecturi fuisse videantur. nec vero obscuros ea degeneratio & immutatio gradus habuit, vt ætas Latini sermonis aurea medio ferè Augusti principatu finem habuerit, cum secundo bello Punico cœpisset, quod Porcius Licinius apud Agellium lib. 17. cap. 21. his versibus significat.

Pœnico bello secundo Musa pinnato gradu

 Intu-

Intulit se bellicosam in Romuli gentem ferã.
Auream excepit argẽtea vna cum excesſu Neronis finita. Hinc Aenea ad Hadriani vſque exitum producitur. quod inde eſt temporis ad ſecundum vſque Theodoſium ferro aſſeramus licebit. Qui porrò ad Carolum vſque magnum Latinè ſcripſerunt, nihil niſi Lignum ſunt: illi recentiores Lutum. Itaque ſi quis vitio Neoteriſmi affinem ſe perhiberi nolit, appellationes rerum quidem ab argenteæ vel æneæ ætatis auctoribus petere religioni non habebit (id enim niſi obmuteſcere velit, neceſſe habet) ſed phraſibus non temere vtetur, quas aut ſæculo illo aureo nemo vſurpauit, aut is, qui magnum ſcriptorũ ætatis illius vſum habeat iudicioque limato ſit prǽditus, neminem illorũ vſurum fuiſſe ſtatuat. Idem vero de nouis verborum ſignificationibus dictũ volo, cum Antonium à Cicerone exagitatũ videamus, quod *Contumeliam facere*, pro pati dixiſſet. *Nõne ſatius eſt* (inquit) *mutum eſ-*

ſe,

se, quam quod nemo intelligat dicere? Quoniã vero ab ijs abstinendũ putamus, quæ posteriores Cicerone & Liuio nouarũt, multo magis, ne ipso aut noua loquendi genera, aut nouas verborum significationes inueniat, ei, qui puncta doctorum ferre velit, cauendum arbitramur. *Neque tamen accedo Celso, qui ab Oratore verba fingi vetat* (ait Fabius lib. 8. cap. 3.) *nam cum sint eorũ alia (vt dicit Cicero) natiua, id est, quæ significata sunt primo sensu: alia reperta, quæ ex his facta sunt: etsi iam nobis ponere alia, quam quæ illi rudes homines primi fecerunt, fas non sit: at deriuare, flectere, coniungere, quod natis postea concessum est, quando desijt licere?* Hac porro de re Q. Marrius Corradus in libris de copia latini sermonis tam scripsit accuratè, vt si homines docti monitis eius vti animum inducant, linguam latinam multò locupletiorẽ mox habituri videamur. A phrasibus tamen, vt dixi, & à significationibus nouandis magno studio ei, qui puræ dictionis latinæ laudem affectat, cauendum

eſt. quod quidem ſi Paulus Manutius feciſſet ſcripta eius cæterum cultiſſima ſordibus quibuſdam deturpata non haberemus, vt ſunt *Ingratitudo, Speculatio, Contrarietas, Damnum pati, Diſſuadere aliquem ab aliqua re,* pro dehortari, *Adhibere fidem alicui,* pro Credere. Talia ſunt quoque Maffeij: *Mercimonio dare operam,* pro mercaturæ. *Locus exercendo mercimonico idoneus. Fluuios, quamuis ad iugulum vſque aqua pertingeret, trāſibat, pro pertineret.* nam, *Pertingere* hoc ſenſu ætate aurea non dicebatur, etſi vno Salluſtij & Cæſaris loco corrupto inuenitur. Sic *Quæ Arabes de Angelorum corporibus turpiter obſtruunt,* pro affirmant. *Vt minimū,* pro Minimum, vel ad Minimum. *Spiritum mortificationis ſpiritui ſpeculationis præferre. Hactenus de toto vitæ curſu, nunc præcipua de dictis ac moribus per ſpecies exſequemur.* pro diſtinctè, ſingulatim. *Toto ditionis ſuæ imperio,* pro Regni vel Prouinciæ. *Cuius bonitatem ſupplices exoramus, vt nos ad cæleſtia regna peruenire patiatur.* pro oramus, imploramus.

ramus. *Aliquot Collegia in ea vrbe fundauit,* pro condidit, conſtituit. nam *Fundare* eſt ſtabilire. *Proprium Nauarræ gentis eſt conuerſio Aethnicorum. Compenſet Deus hanc eius in nos voluntatem. Virgo à Meacenſi quodã procere expetita,* pro magnate. *Chriſtianæ doctrinæ fundamẽta memoriter hauſerat,* pro memoriæ mandarat. Meminiſſe & Recitare memoriter latinum eſt, non diſcere memoriter. *Totum illud bellum circiter annum viguit,* pro tenuit. *Vigere,* teſtatur Feſtus, *ad res hoſtiles non pertinere. Secus mare, Secus aream,* pro iuxta, ſecundum, quod Chariſius *&* *fatuum* *&* *ſordidum* dictu eſſe ait. *Talarem tunicam in caligas infundunt,* pro in braccas, ſeu femoralia. *Caligæ* ſunt calcei militares. *Detrimentum paſſus eſt. Homini voluptuoſo iucunda proponere,* pro Voluptuario; vt Cicero, Plautus & Seneca loquuntur. *Voluptuoſus* minori Plinio eſt voluptate plenus, Maffeius imperitè pro eo vſurpat, qui voluptates conſectatur. Hæc & horum ſimilia plura vehementer Maf-

 feij

ſcij latinitatem infuſcant,eumque multo plus laboris,quam rationis, aut ſcientiæ ad latinè ſcribendum attuliſſe arguunt. Lipſij porro neoteriſmos vix iuſto volumine comprehendero. paucos tamen in exemplum ſubijciam. *Septimanam*, Subſtãtiuè dicit pro dierum hebdomade, quod non modo nouè, ſed & ſordidè dicitur. *Saltem*, pro tantummodo. *In conſiſtorio decretum eſt*. *Vide ne ſeducat te affectus*, pro auferat, in errorem inducat. *Gratitudo & Ingratitudo*. *Vt quid*, pro quare. *In locis diſſitis*, pro longe remotis. *Iuramentum*, pro Iuſiurandum, Sacramentum. *Ore ad os aliquem alloqui*. *Nepos ex fratre*. *In ditione Leodicenſi ſubſiſtam*. *Vbi leonina pellis non pertingit, vulpinam aſſuere oportet*. pro, quò nõ pertinet. *Meus amanuenſis*. *Dio aſſerit aliter vixiſſe Senecam quàm ſcripſerit*, pro affirmat. *Rerum circumſtantiæ* pro attributiones. *Lenocinium circumponere dolori*, pro delinimẽtum. *Te volo cum amicum & crebrum inuiſorem eſſe*, pro viſitatorem. *Quid agas fac me*

ſcitio-

scitiorem, pro scientem, certiorem. *Ex corde, e pectore dico, pro vero, serio. Inualentia mea causam sustinet*, pro Inualetudo. *Aequitas ipsa sententiam à me donet.* Etiam Cazoboni magnus est νεωτερισμῶν numerus, vt: *Complices coniurationis*, pro affines, participes, populares, conscij. *Consequentias elicere. Carentia* pro orbatione, detractione, siue caritate. *Rebus sic stantibus*, pro his rebus, quomodo nunc est. *Tenetur nuptias cogitare*, pro debet. *Mutuo rogare pecuniam*, pro mutuam. *Tu vnus à multis retrò sæculis extitisti. Tuas laudes attaminare. Errant inobseruantia huius rei. Risum alicuius tollere*, pro mouere alicui. *Turpis & defœdus mos. Conciliare duas lectiones diuersas*, pro in concordiam vel consensum redigere. *Libri manuales*, pro manu descripti. *Multum sibi in barbaris dictionibus per miserũt.* pro Vocabulis. *Versus pænultimus, & antipænultimus. Cibi alijs indicti, & innominati. Error memorialis. Multoties. Iudiciosissimus. Balbutie laborare. Monstruositas.* Thuani quoque nouitatum vix iniri potest

teſt numerus. Tales ſunt *Nullatenus*, pro nihil penitus, omnino non, nullo modo. *Iuxta veterem ſententiam*. *Noſtra & retro ſæculorum memoria*. (quod etſi Schottus Ieſuita pro Ciceroniano venditat, non magis tamen Tullio dignum eſt, quam *Congruè loqui*, quod idem à Monachis hauſtũ vſurpat.) *Peierare in Deum*. *Impar contra tantam multitudinem*. *Vir nupſit puellæ*. *Literæ fiduciariæ*, pro Auctoritates, vulgò credentiales. *Caligæ* pro braccis. *Improperare alicui*, pro exprobare, cum eo Varro vſus ſit pro *Intro properare*. *Obiter notandum*. *Deieramenta in Deum*. *Ad mortem damnare aliquem*, pro Capitis. *Ne ipſorum dignitati tractu temporis præiudicetur*, pro ne in poſteritatem fraudi ſit. *Dietim*, pro ĩ ſingulos dies. *Vltroneus*, Spontaneus. *De rerum ſtatu optime inſtructus*. *Per tranſennam appellare*. Etiam Barclaij nouè ac nullo auctore dicta volumẽ haud puſillum expleuerint, quoniã ſcilicet experimento iam capto ſtultorum plena eſſe omnia didicerat, quibus ſe Latinitatis

aucto-

auctorem esse,quam à veteribus quicquã discere, multo gloriosius ducebat.

[*e*] Idiotismus seu Peregrinitas est verborum Latinorum vsus ad idiomata seu propriam aliarum linguarum consuetudinem conformatus. Hoc vitio Sallustium laborasse Quintilianus agnoscit, ex quo adducit illud *Amat fieri,* pro Solet. Et Atteius Philologus, nobilissimus Grã maticus Sallustium,quo familiariter vsus fuerat, sermone non *noto*, sed abstruso siue obscuro, non *ciuili*, sed peregrino & Græcissante, non denique *proprio*, sed improbissimarum translationum pleno vti solitum censebat, adeoque Asinium Pollionem,cum eum prçceptis de dicendi ratione instrueret,in primis monebat, *vt vitaret obscuritatem Sallustij et audaciã in translationibus*, vt auctor est Suetonius. Talis Græcæ linguæ idiotismus est in illo. *Non me latet. quia scilicet Græcum* λανθάνω cum Accusatiuo cõstruitur, cum latinum *latet* nõ magis accusatiuum externum quam *Patet*

regere

regere possit. Eodē ergo modo *Latet mihi*, *quo Patet mihi* latino more dicitur, velut in Grammaticæ nostræ præfatione copiosius demonstratum est. Itaque miror cum alios homines literatissimos, tum ipsum etiam Muretū peregrinitate ista Orationem suam inquinare non dubitasse, quam presertim Ratio palam aspernaretur, qua viros doctos velut obrussa vti monet Cicero ad expurgandam corruptam loquendi consuetudinem. Aliter enim *cacozeliæ* reprehensio euitari non potest, *quæ est mala affectatio, cum scilicet ingenium, iudicio caret, & specie boni fallitur, omnium in eloquentia vitiorum pessimū*, ait Fabius lib. 8. cap. 3. Nimirum quia magna est Græcæ linguæ elegantia, continuo latinis verbis Greco more vti laudem habebit. Dicamus igitur cum Vitruuio *Nummus ex auri*, & *Poculum ex ligni*, & *Studium in iuris*, pro ex auro, ex ligno, in iure: quoniam æui Augustei scriptori sic Græcissare visum est. At enim fuit ille stolidè in eo *κακόζηλος*, & Ciceroniana

niana illa obrussa seu lapide Lydio ad exigendam sermonis consuetudinem vti neglexit, quẽadmodum & Varro in vsu verbi *Latet*. Nullo genere minor est Taciti cacozelia in principio Histor. lib. 5. cũ sic scribit: *Titus vt superior sui iam crederetur, decorum se, promtumque in armis ostendebat.* Græco enim more *superior sui* dixit, pro *superior se*. quod non animaduertens Lipsius fecit, quod Criticis solemne est, vt quę non intelligunt correctum eant. Ridiculi ergo emendare conatus est: *Vt super fortunam crederetur*. Si porro Rationem consulamus, absurdè fieri cõperiemus ab eo, qui Gręcorũ more *Superior illius* dicere audet. nã in Gręco subauditur propositio πρὸ vel πρὸς, à qua Genitiuus regitur: sed in Latino supprimitur *Præ*, quæ semper Ablatiuum adsciscit. Græce igitur per regularem sintaxin dicitur: Μείζων πρός τούτων ἡ ἀγάπη figurate vero & vsitate per ellipsin Μείζων τούτων: sed latine secundum regulas: *Maior præ his caritas*, per figuram: *Maior his*. Si dicas

regere possit. Eodē ergo modo *Latet mihi*, *quo Patet mihi* latino more dicitur, velut in Grammaticæ nostræ præfatione copiosius demonstratum est. Itaque miror cum alios homines literatissimos, tum ipsum etiam Muretū peregrinitate ista Orationem suam inquinare non dubitasse, quam prçsertim Ratio palam aspernaretur, qua viros doctos velut obrussa vti monet Cicero ad expurgandam corruptam loquendi consuetudinem. Aliter enim *cacozeliæ* reprehensio euitari non potest, *quæ est mala affectatio, cum scilicet ingenium, iudicio caret, & specie boni fallitur, omnium in eloquentia vitiorum pessimū*, ait Fabius lib. 8. cap. 3. Nimirum quia magna est Græcæ linguæ elegantia, continuo latinis verbis Grçco more vti laudem habebit. Dicamus igitur cum Vitruuio *Nummus ex auri*, & *Poculum ex ligni*, & *Studium in iuris*, pro ex auro, ex ligno, in iure: quoniam æui Augustçi scriptori sic Græcissare visum est. At enim fuit ille stolidè in eo κακόζηλος, & Ciceroniana

niana illa obrussa seu lapide Lydio ad exigendam sermonis consuetudinem vti neglexit, quẽadmodum & Varro in vsu verbi *Latet*. Nullo genere minor est Taciti cacozelia in principio Histor. lib. 5. cũ sic scribit: *Titus vt superior sui iam crederetur, decorum se, promtumque in armis ostendebat.* Græco enim more *superior sui* dixit, pro *superior se*. quod non animaduertens Lipsius fecit, quod Criticis solemne est, vt quę non intelligunt correctum eant. Ridiculi ergo emendare conatus est: *Vt super fortunam crederetur*. Si porro Rationem consulamus, absurdè fieri cõperiemus ab eo, qui Gręcorũ more *Superior illius* dicere audet. nã in Gręco subauditur propositio πρὸ vel πρὸς, à qua Genitiuus regitur: sed in Latino supprimitur *Præ*, quæ semper Ablatiuum adsciscit. Græce igitur per regularem sintaxin dicitur: Μείζων πρός του'τον ἡ ἀγάπη figurate vero & vsitate per ellipsin Μείζων τούτων: sed latine secundum regulas: *Maior præ his caritas*, per figuram: *Maior his*. Si dicas

cas *Maior horum*, Græciſſas quidem, ſed es κακόζηλος nec ratione, aut iudicio ſatis vteris. Multo tamẽ minus tolerandi ſũt, qui linguarum hodiè vſitatarum idiotiſmos Latinæ Orationi inſerunt, velut doctiſſimus Ieſuita Iohannes Mariana fecit in iſto: *Rex ſumtus iſtos excuſare debet*. pro compendifacere, ponere ad compẽdium, ſumtibus ſuperſedere, quia Hiſpanico idiotiſmo dicitur: *Eſcuſar los gaſtos*. Ita Lipſius: *Orientales Imperatores in ſpecie, geſtu & cultu magis curioſi aut affectati*. pro iſta talia magis aucupantur, venantur, nimio ſtudio perſequuntur, ſunt putidi & nimij in talibus. quia ſcilicet Italorum idiotiſmus fert: *E troppo affettato in queſto*. Ita Thuanus: *Rex Epiſcopum aliquando deponere poteſt*, pro Epiſcopatu abigere, exuere, mouere, remouere, dimouere, depellere, detrudere, deijcere, abire cogere, aut Epiſcopatũ alicui abolere, vel abrogare. Eiuſdem eſt: *Viginti ad minus dies*. quia ſcilicet Galli dicunt *Au moins*, Itali *Almeno* ò *manco* Hiſpa

ni

ni *Alo menos*, quod Latinis eſt, Minimum, Saltem, Dumtaxat, quod minimum eſt. Sic *Fidem dare alicui*, pro credere, ſunt qui vſurpent vernaculæ linguæ idiotiſmo decepti, cum Latinè ſignificet Promittere alicui. Nempe cum *fidem tibi dedi*, ideſt, promiſi, ac velut fidem meam apud te depoſui, tu mihi fidem habes, ſiue, eſt mihi apud te fides, hoc eſt, tu mihi credis, pro quo noue ac barbarè Auſonius, Manutius, Burdoſcaliger, multiq; alij dicunt: *Tu mihi fidem adhibes*. cum Adhibere fidẽ ſit Afferre fidem ad rem aliquam, vti fide, ſicut *adhibere diligẽtiam*. Lucretius nouè dixit *Fidem dare* pro perſuadere, facere vt res habeat fidem, ſiue credatur. Lib. 5. *Dictis dabit ipſa fidem res Forſitan*, quod ſtatim ſic interpretatur: *Hoc ratio potius, quam res perſuadeat ipſa*. Sed & *Fidem habere* aliàs credere, alias credi, ſeu credibile eſſe ſignificat.

(*f*) Vitia ſermonis homini Romano ingenuo ſeu nobili turpia ſunt, cum *Vilitas*

ſeu

ſcu Catoniano vocabulo *Plebitatem* dicere malumus, tum κοινισμός, ſeu *Confuſio*: quæ vtraque Adiaphorię ſubijciuntur, & Dilectui, ſiue Elegantiæ aut Electioni aduerſantur. Adiaphorus enim ſiue Indifferens, nullo diſcrimine, ſiue Dilectu vtitur in verborũ vſu, nec vel ſordes ſermonis, ſeu vilitatem, vel inæqualitatem effugere curæ habet. *Vilitas* cuiuſmodi ſit, ex *Honeſtate*, quæ illi virtus contrario nomine opponitur perfacilè intelligetur. Eſt autẽ honeſtas, ſiue Dilectus, ſermonis virtus inter varia, ſeu vocabula, ſeu loquendi genera eligens id, quod minus humile ſeu Plebeium videtur. Hinc *Lecta* dicuntur, quæ homo nobilis Linguæ peritus vſurpare mauult, quam alia, etſi eandem ſententiam nõ minus alijs exprimere poſſet. Eligũtur vero vel ſignificationis, vel vſus ratione. *Significationis* ratione vir honeſtus ea præfert, quæ rem minus honeſtam circuitione aliqua, non directè aut proximè ſiue ἀμέσως aut immediatè ſignificant. Ita

Cicero

Cicero *Detractionem confecti consumtiq; cibi*, *Reliquias cibi depellere*, Salluſtius *proficiſci ad requiſita naturæ*, Lucillius *Eluuiem peruetum facere*, Virgilius *Genitale aruum*, Seneca *Irritationem humoris obſcæni*. *Corpora noſtra ad egeſtum venter exhaurit*, *Medicus reliquias*, & *effuſa ægrorum intueri non dedignatur*, & alia eodem modo dixerunt nullo pudoris impendio. Sic Donatus à Terentio honeſtè dictum monet, *Cum amica ſe oblectare*, pro rem habere, quale etiam eſt, *cum aliqua con ſueſcere*. Ratione *Vſus* honeſtæ & Lectę voces aliæ grandiores ſunt & ſonantiores, aliæ nitidiores, aliæ vſitatiores. *Grandiores* ſunt Superlatæ ſeu Superlatiuæ præſertimq; in numero multitudinis: tum a Verbis deductæ, vt *Dominatrix*, pro Domina, *Regnatricem domum*, pro Regiam, *Regnatorē Aſiæ* pro Regem, *Ductores Danaum*, pro Duces: Similiter Compoſitæ, vt: *Conſceleratiſſimus*, *Conſtuprare*, *Excruciare*, *Pernoſcere*, *Præpotens*, *Pertimeſco*, *Perturbatus*: præterea polyſyllabæ ſeu plurium ſyllabarum, vt

Tem-

.*Tempestas*, pro Tempus, *Immanis* & *Immensus* pro magnus, *Confligere* pro pugnare, *Trucidare* pro necare, *Impuratus* pro Impurus, *Perduelles* pro hostes: Macrosyllabæ denique seu longarum syllabarum voces magis aures implent, vt *Princeps* quam Primus, *Ferratus* quam Ferreus. Nitidiora censentur, *Materia*, quam Lignum, *Custodia*, quam Carcer, *Sorex*, quam mus, *Boues*, quam Vaccas, *Sæpenumero*, quam plebeium, ac sordidum *Multoties*, quo vna Liuij Epitome vtitur, *Nusquam*, quã πτωχικὸν καὶ καπηλικὸν illud *nullibi*, quod semel tantum in plebeio scriptore Vitruuio inuentum Basilius Zanchus annotarat, eiusque me Franciscus Barberi nus Cardinalis cõmonuit. Sic *Sculna* minus nitidum, atq; adeo sordidum est vocabulum. *Sequester* vero honestum atque elegans, etsi vtrumque à sequẽdo factum sit, quod eius, qui electus sit, vtraque pars fidem sequatur. nec tamẽ Varro sordido illo vti dubitauit, quoniam *Elegantia* ei deerat, nec vulgo vsitata, ac

ple-

plebeia illi sordebāt, id quod P. Lauinius in Libro de verbis sordidis annotauerat, vbi etiam perspicuè docet, Elegantiā sermonis in vitandis sordidis ac vulgaribus verbis spectari, quemadmodū apud Agellium lib. 20. cap. 11. videre est, qui tamen alucinatur in eo, quòd *Sequestro* Aduerbiū esse censet, quod nomen est in dandi casu. Plaut. Mercat. *Immo sequestro mihi data est.* Fraudi scilicet fuit Agellio, quod *Sequester* secunda & tertia declinatione dici solitum non animaduertit. Sic *Cacumen montis* honesto homine dignius est, quā quod vulgo vsurpari solitum ait Charisius, *Cyma* seu *Cuma*, & *Asilus* vel *Oestrus* honestius dicitur, quam *Tabanus*. nam hoc plebeium esse vocabulum Seruius testatur, meritoque adeo vrbani homines id rusticis relinquūt. Seruius honestam locutionem esse monet *Inter cœnam*, pro per cœnam. Et Donatus in illud Terentii Phorm. act. 2. sc. 1. *Si est vt culpam ille in se admiserit, non causam dico, quin quod meritus sit, ferat.*

 Sic

sic annotat: *Honesta locutio, Si est vt admiserit, pro si admisit.* Vsitatiora sunt, quæ aliter Grammatici *Idiomata linguæ latinæ* vocant, quorum plurima in Plauto & Terẽtio inueniuntur, v.g. Phorm. act. 2. sc. 1. *Verum si cognata est maximè, non fuit necesse habere: sed, id quod lex iubet, dotem daretis.* Vbi Donatus: *Per Idiotismum addit* Maximè. *non enim recipit magis aut minus, nec dicitur* Maxime cognata, & cognata minime: *sed aut est, aut nõ est.* Est autem illud quoque Idiomatis Latini, *Id quod*, pro Quod. quo Virgilius quoque vtitur: *Verum id quod multo tute ipse fatebere maius.* Sic ἰδιωτικῶς dictum notat idem Donatus: *Vt cum matre sua vna plus esset.* pro diu ac maiorem partem. Et *Exco-ctam reddam*, pro faciam. Et *hic mihi gloriatur.* pro hic gloriatur. *Quid ait nobis Sannio,* pro quid ait Sãnio. Vsitatioribus porro aduersantur, quæ sunt: Singularia, hoc est, quibus vnus aliquis præter aliorum consuetudinem vtitur, quale est Sallustianum illud *Libidinem in canibus habere,* pro in cani-

canibus se oblectare : Cui geminum germanum hoc alterum eiusdem *Bona mihi libido est gratificandi vobis*, pro libet mihi gratificari vobis. Cæterum omnes id genus Sallustij, Varronis & Taciti ineptiæ peculiare sibi volumen postulant.

[g] κοινισμὸν sic nobis Quinctilianus describit lib. 8. cap. 3. *κοινισμὸς appellatur quadã mista ex varia ratione linguarum oratio, vt si Atticis Dorica, Ionica, Aeolica etiam dicta confundas. Cui simile vitium est apud nos, si quis sublimia humilibus, vetera nouis, poetica vulgaribus misceat. Id enim tale est monstrum, quale Horatius fingit*, Humano capiti ceruicem pictor equinam Iungere si velit, *& cætera ex diuersis naturis subijciat*. Hoc quoque vitium in illis est, qui nullo discrimine verba scriptorum ætate & genere dissimillimorum vsurpant, vt oratio eorum sit velut discolor vestis & multiformis, homine potius seruo vel certè ætatis eius, quæ decentius lasciuiat, quàm viro nobili graui que digna. Ab hoc vitio non satis Po-

litianus cauerat, etsi id eum ingentibus alijs virtutibus redimere fatendum est. Transalpini homines id vltro etiam affectant, adeoque non tam iudicij, & elegantiæ, quam variæ eruditionis laudẽ ferunt, etsi ex Gallis Lambinus, Muretus, Regius, Hotomannus, ex Germanis Rudolphus Agricola, Iohãnes Riuius, Anton. Schorus, Franciscus Fabricius Marcoduranus, ex Britannis S. Thomas Morus, Reginaldus Polus, Thomas Linacer, & propter hæresin atque improbitatem non nisi cum venia memorandus Georgius Buchananus, non minorem cultissimæ, decẽtissimæque orationis commendationem habent, quam Sebastianus Corradus, Frãciscus Robortellus, Petrus Victorius, Carolus Sigonius, Paulus Manutius, Horatius Tursellinus, & alij, quos magno numero Italia produxit eloquentiæ latinæ fama illustres, etsi eorum nemo est, cui idem, quod Buchanano contigerit, vt in quouis carminum genere summam obtineret:

neret: cuius quidem rei laude omnem etiam antiquitatem Buchananus prouocat, vt tanta illa ingenij vere vnici & incomparabilis ornamenta ad impietatem conuersa fuisse vehementer nō ipsius magis, quàm reipublicæ causa dolendum sit.

De Virtutibus Orationis Latinæ.

Virtutes aliæ sūt
- *Naturales, vt*
  - *Argutia siue Acumen a.*
  - *Gratia seu Venustas.*
- *Artificiosæ, & vel*
  - *Generales, quæ Oratori cōmunes sunt cum quouis*
    - *Homine bene loquente, vt Perspicuitas. b.*
    - *Romano Vide B.*
  - *Speciales, quæ requirūtur in homine Rom.*
    - *Honesto siue Ingenuo, vt*
      - *Dilectus vel Electio contraria Vilitati*
      - *Aequabilitas cōtraria κοινισμῶ.*
    - *Diserto siue Oratori, vt*
      - *Cultus Vide C.*
      - *Copia seu Varietas.*

B. Romano, vt Puritas secundū
- *Regulas artis vt sit sine*
  - *Barbarismo*
  - *Solæcismo*
- *Consuetudinē vt sit sine*
  - *Archaismo*
  - *Neoterismo*
  - *Idiotismo*

C. *Cultus siue Ornatus ratione*
- *Materia*
  - *Tropus*
  - *Figura*
  - *Amplificatio*
- *Forma*
  - *Collocatio*
  - *Iunctura*
  - *Numerus Oratorius*

Elocutionis genera tria
- *Sublime, grande, amplum, vehemẽs, copiosum, & graue.* c
- *Humile, tenue, subtile, acutum.*
- *Medium, interiectum, mediocre, temperatum.*

EXPLANATIO.

[*a*] Virtutes Elocutionis, seu dictionis aut stili, naturales sunt, quæ naturæ potius beneficio contingunt, quam disciplina aut studio parantur, adeoque fieri potest, vt oratio alicuius etsi minus pura, nec satis elegans aut ornata aut copiosa, sit nihilominus acuta & venusta, libenterque legatur: & rursum alterius oratio sit emendata, elegans, æquabilis, ornata & copiosa, sed sit hebes & obtusa, nec vllo venustatis lenocinio lectori cõmendetur. Huius exemplum in *Paulo Manutio* habemus, illius in *Politiani*, etsi apud

apud hunc minime desunt multa lectissima verba ac phrases,& Compositionem nec Tulliani aspernentur.

[*b*] Supra ex Cicerone didicimus, quasdam orationis virtutes esse, quæ cuiuis ingenuo ciui Romano, quasdam quæ Oratori sint necessariæ. Illius generis esse *emendatam* & *Latinam orationem*, hoc est Puritatem & Elegantiam;huius vero esse *Ornatum* & *Copiam*. Et *Puritas* quidem ea excludit vitia, quæ vel arti ac doctrinæ puerili aduersantur, vt sunt Barbarismus & Solœcismus,vel cum pura & emendata bene loquentium consuetudine non congruunt, vt sunt cum obsoleta ac iudicio repudiata, tum noua & nondum Romæ audita, tum denique exotica ac peregrina siue Idiotismi. *Elegantia* idem significat quod Eligentia siue Electio(nam veteres vt *Dicere* & *dicare*,*Lauere* & *lauare*, similiter & *Legere* & *Legare* dicebant, vnde *Eligans*, etpostea elegans) estque virtus eligens inter alia eiusdem potestatis ver-

ba, quæ honestiora, nitidiora, & vsitatiora videntur, de quibus supra Tabula prima litera Q, satis diximus. Aequè autem & κοινισμοῦ hominem ingenuum ac nobilem vacuum esse, & orationem æquabilem vniusqne coloris habere conuenit propter eam, quam eadem Tabula litera R, exposui causam. *Ornatus* alius in orationis materia consistit, alius in Forma. In materia, hoc est, in Verbis loquendique generibus, *Tropus* est & *Figura* (de quibus infra Tab. XII. XIII. & XIV) & *Amplificatio*, quam tamen Figuræ speciem facere solent, de qua infra Tab. XVI. explicabimus: In forma, siue compositione verborum est *Collocatio, Iunctura* & *Numerus oratorius*, de quibus agemus Tab. XVI. Copiam oratori similiter necessariam esse, nemo paulum modo humanior dubitauerit, cum orationem quantumuis puram & ornatam auditori satietatem ac fastidium afferre oporteat, nisi iucunda verborum varietate subinde sit distincta. Ei

autem,

autem,cui tædio ſit ac moleſtiæ,non æque Orator perſuaſerit, ac ſi ſatietati eius occurrat, animumque non minus varietate & copia, quam ornamentis verborũ permulceat.

[c] Tria ſunt dicendi ſiue artificioſæ elocutionis genera, quorum aliud alia Cauſa, alia orationis pars, aliá denique cum dicentis, tum audientis perſona poſtulat. Eius autem rei hæc eſt ratio, quoniam orationis officia ſunt docere, conciliare & mouere: ad *docendum* verò accommodatum eſt genus dicendi ſubtile, acutum, tenue, humile, quod ſcilicet contentum ſit perſpicuitate, puritate, dilectu, æquabilitate & modico troporum ac figurarum ornatu, minuſq; ſit de periodis ac numeris ſolicitum. Ad *conciliandum*, genus temperatum & mediocre, in quo nulla nõ orationis virtus locum habeat, niſi quod patheticis illis figuris minus vtitur, quibus audientium animi vehementius impelluntur. Ad *mouendum* denique

genus

genus illud ſublime, grande, amplum & vehemens, in quo cum reliquorum omnium ornamentorum vſus ſit, tum vel præcipue figurarum illarum, quibus, quocumque orator velit, audientium animi impelli poſſint. Atque hinc iudicare facile eſt, quod horum generum cui orationis parti maxime conueniat. Diximus enim proxima tabula Exordium pręcipue hoc agere, vt auditor *concilietur*. Tractationem, vt *doceatur*, Epilogum, vt *moueatur*. Illud ergo dicẽdi genus in quaque parte adhibendum erit, cuius opera quod quęque habet propoſitum effici poſſe iam didicimus.

Modus de Scriptorum Stilo iudicandi.

Vt corpus humanum laudari queat, primum omnium retectum, non velatum ſit neceſſe eſt; deinde, vt careat næuis, maculis, & ſordibus: poſtremo vt ſit pulchrum, ideſt, iucundo colore, qui ex rubro

rubro & albo temperatus ſit,, tum membrorum ſymmetria & proportione præditum, præterea vero εὔσαρκον carnoſum, corpulentum, ſiue ſucci plenum, non exile vel attenuatum. Similiter in Elocutione Rhetorica primũ requiritur, vt oratio ſit perſpicua, non obſcura: tum vt ſit pura, emendata ſeu Latina, hoc eſt, barbariſmis, ſolœciſmis, archaiſmis, neoteriſmis & aliarum linguarum idiotiſmis careat: poſtremo vt ſit pulchra, ſiue bene temperati coloris & iuſtæ Symmetriæ ac proportionis, nec nimis attenuata. Color albus eſt Elegantia, vbi nempe verba ſunt Lecta, quæ linguæ peritus ex multis eiuſdem poteſtatis eligeret. Ruber verò eſt Ornatus, cum oratio Tropis & Figuris illuſtratur. Τὸ εὔσαρκον ſiue corpulentia, vel Carnoſitas eſt Amplificatio. Proportionis rationem habet Compoſitio, cuius partes ſunt Collocatio, Iunctura, & Numerus oratorius. Qui ergo de ſcriptoris cuiuſpiam ſtilo iudicium facere volet, is

ſib

ſibi ad duas Naturales, & decem Artifi-
cioſas Elocutionis virtutes reſpiciendũ
eſſe meminerit. Exempli cauſa in *Iuſti
Lipſij* ſtilo, ſcriptoris ætate noſtra clariſ-
ſimi, iſtæ apparent dotes: Acumen, Venu-
ſtas, Dilectus, Ornatus vel nimius, cum
vix quicquam proprie dictum ei placeat,
tum ſchemata nullo numero, tãdem ver-
borum copia: deſunt autem Perſpicuitas,
Puritas, Aequalibitas, Collocatio Iunctu
ra & Numerus oratorius. Itaque oratio
eius obſcura eſt, non paucis barbariſmis
& ſolœciſmis, pluriſmis vero archaiſmis
& idiotiſmis, innumeris etiã neoteriſmis
inquinata, cõprehẽſio, obſcura, cõpoſitio
fracta & in particulas cõciſa, vocum ſimi-
lium aut ambiguarum puerilis captatio. Si
militer & *Iohannis Barclaij* dictio (eius, qui
hodie quoddam quaſi iuuẽtutis cymbalũ
eſt) arguto & venuſto hominis ingenio
plus, quam Latinitatis genere commen-
datur. Vt enim de Obſcuritate dicere
prætermittam, in quam ſæpius eũ neceſſe

fuit

fuit incidere, qui nec maiorum gentium auctores studiose volutasset, & quomodo alius nemo, dicere aueret, nec Barbarismi & Solœcismi apud eũ nõ inueniũtur, νεω-τερισμῶν vero iniri vix potest numerus, quos ipse calori indulgens, ac nec suæ nec amicorum limæ patiens se solo auctore inuexit. quo magis autem dulcibus vitijs cum ipse, tum non nemo eius similis, an simius abundat, & ipso Milesiæ scriptionis lenocinio lectorum animis insinuat, hoc magis sibi prudentes ac fidi Rhetoricæ doctores prouidendum meminerint, ne studiosi adolescentes misso veterum cognoscendi imitandique studio, quos aurea latini sermonis ætate omnium concessu optime locutos cõstat, ad nouitios, quodque ipsi, nisi depuduerint fatebuntur, verè barbaros nostræ memoriæ φαυ-ἀρογράφυς irreparabili temporis iactura adherescant. Ad rem vero pertinet, quod expeditissimam habet rationem, magnopere hoc eis instillari, nequaquã satis esse

si cuius orationem vel gratia ac lepos, vel acumen & argutia commendent(nam ista, vt monui, natura constant) sed vt ne oleum & operam in Rhetorum scholis & Latinę linguę studio perdidisse iudicetur, hæc ei præstanda fore, vt dictio sit perspicua, sit pura, sit elegans, sit æquabilis, sit ornata, sit copiosa. Aliter enim euitari nō potest, quin merito ei vel obscuritatis, vel impuritatis, siue solœcismi aut barbarismi, vel Insolentiæ, hoc est, archaismi, neoterismi aut idiotismi, vel Vilitatis, vel κοινισμοῦ, vel Incultus, vel denique Ieiunitatis aut inopiæ nota inuratur.

Errata sic corrigantur.

Pag.4.verſ.4.Plauti. pag.28. v.2. quod me.v.11.propritim.pag.29. v.6. cum verba.pag.30.v.8.Hadrianus.pag.34 v.8.illis recẽtiores.pag.35.v.4.ne ipſe.pag.36.v.9.mercimonio.v.15. turpiter adſtruunt.pag.37.v.4.Ethnicorum. pag.38. v.22. Volo meum amicum.pag.43.v.12. Ridicule. v.20. πρὸς τοῦτον. Pag.46.v.23. ἀμείνως. pag.47.v.3. per ventrem.

4

PASCASII GROSIPPI

PARADOXA LITERARIA

In quibus multa de literis noue contra Ciceronis, Varronis, Quinctiliani, aliorumq; literatorum hominum, tam Veterum, quam recentiorum, sententiam disputantur.

AD

D. FERDINANDVM HENRIQVEZ A RIVERA

Ducem de Alcalaa & Marchionem Tarifæ.

MEDIOLANI

Apud Io: Baptistam Bidellium. M. DC. XXVIII.

CVM PRIVILEGIO.

Summa Priuilegiorum.

Sanctissimus D.N. Vrbanus VIII. Pont. Max. Diplomate suo Excommunicationis pœnam in omnes illos sancit, qui quicquam quod ex Pascasij Grosippi officina exierit, sine ipsius aut hæredum eius venia, non modo typis imprimere, sed etiam sine tali venia typis impressum venale habere animum induxerit, à qua pœna nonnisi Pontifex præuia quamuis satisfactione, præterquam in mortis articulo, absoluere eos possit.
Ferdinandus II. Imperator Augustus, & Philippus IV. Rex Catholicus etiam ipsi, ne quis proximis annis triginta tale quid audeat, grauissimæ multæ indictione cauerunt, velut in Diplomatis eorum latius continetur.

Illustrissimo & Excellentissimo Heroi

D. FERDINANDO HENRIQVEZ A RIBERA

Duci de Alcalaa, Tariffæ Marchioni &c. Regiæ apud Castellanos Stirpis Principi.

PERFECI tandem, Princeps sapientissime, quod in tuæ spem gratiæ abhinc triennium Romæ cœperam. nam simulac Theologicæ illi controuersiæ, quam nosti, post diurnos nocturnosq; vertentis anni labores extremam manum imposui, cuius mihi digerendæ & illustrandæ prouinciam Regij in Vrbe Oratores, Duces Arborquerceus & Pastranius Catholici Regis nomine mandauerant, etsi corporis & ingenij vires

tanta studij contentione sic debilitaueram, vt nihil noui laboris impune suscepturus viderer, temperare tamen mihi non potui, quin ad indagandas linguæ latinæ causas toto pectore incumberem, quæque Sanctius vester ὁ δαιμονιοστάτης tam in Minerua sua, quam in Grammaticę latinæ institutionibus acutissimè inuenerat, quoniam obscurius pleraq; nec satis probabili methodo tradita non ferè lectores allicere aut retinere poterant, opera mea explanarem, in meliorem ordinem Artisque formam redigerem, non paucis locis correctiora & certiora redderem, alicubi verò reciderem, passim denique ijs augerem, quæ me plurimus Latini sermonis vsus accuratissimaque bonorum auctorum lectio docuerat.
Etsi autem huic meo conatui grauissimus intercessit aduersarius, Quartanæ morbus, qui me perpetuos XV. menses exercuit, neq; mihi, vt ingenio meo vsus semel cœpta vno tenore pertexerem,

per-

permiſit: eo tamen loci in medio febris incendio rem iam deduxeram, vt etiamſi quid humanitus me fuiſſet, non tamen defuturum videretur, ex quo meam tibi obſequendi beneq; de aliorum ſtudijs merendi voluntatem poſſes agnoſcere. Accidit autem vt cum Roma Ciceronis incunabula cognoſcendi cauſa Arpinum conceſſiſſem, præſtantiſſimi Principis, Soræ & Aquini Ducis, hoſpitalitate, & Inſulæ illius, in qua ſe Cicero ſecundo de Legibus natum memorat, iucundiſſima cum eodem Duce obambulatione, Fibreniq; omnium Italiæ fluminum limpidiſſimi frigidiſſimique conſpectu recreatus moleſtiſſimæ illius concubinæ meæ contuberniũ excuterem, meq; mox ſanũ ſaluumq; Neapolim afferrem. Vbi non multo amplius bimeſtri commoratus poſtquam vtcumq; vires recuperaſſe viſus ſum, vt nauigare non dubitarem, maritimo Genuam, & inde porro Mantuam pedeſtri itinere perueni. Et quam-

uis eo potissimum animo in hanc Italiæ partem me contuleram, vt ea Principibus subijcerem, quibus pax publica conseruari & grauissimorum motuum, quos iam imminere intelligebam, occasio pręcidi posse videbatur (qua de re coram ex illustrissimo Comite Franquemburgico, Cæsario apud Regem Catholicum Oratore cognoscere te malo, cum quo consilia mea in hac vrbe communicaueram, quæ ille sibi plurimum probari ostendit) non tamen Sanctianorum curam omnino missam feci, sed subinde aliquid ijs elimandis perpoliendisq; operæ impędi. quo verò successu, eius tibi Grammatica philosophica specimen præbebit, quam proximis hebdomadis curaui formis æneis describendam. Poteris autem ex his etiam epistolis meis idem intelligere, quas ad amicos, homines doctissimos, Paradoxa nonnulla partim mea, partim Sanctiana constabiliturus diuersis cum locis, tum temporibus dederam.

deram.

deram. Eas nomine tuo præſcriptas propterea emittendas duxi, vt cum ipſe me in tuo ære eſſe profitear, quem tantis tuis beneficijs obſtrictum tenes, tum omnes, ad quos ſiue ex his ipſis vigilijs meis, ſiue ex multo pluribus, quæ conſequentur, fructus aliquis redierit, tibi ſe debere intelligant. Vale, Princeps clariſsime & eruditiſsime, meq; amore tuo ac beneficijs complecti perge. Mediolani ex Hieronymi Sagarragæ, viri optimi & præſtantiſsimi Iuriſconſulti ędibus prid. Id. Mai. anni M. DC. XXVIII.

PARADOXA LITERARIA.

Epist. 1.

Cicero & Varro nesciuerunt, vtro modo rectè Latine diceretur, *Pompeius tertium Consul*, an *tertio Consul*.

Primum & *Primo*, non sunt aduerbia, sed nomina, nec significatione differunt.

Loco, pro cito, statim, Romani videntur dixisse, sicut Hispani *Luego*.

Alias, non est Aduerbium, sed nomen.

Epist. 2.

In lingua Latina nulla sunt Gerundia.

Nec vlla Supina.

Latine non dicitur, *Reus damnatum iri videtur*, sed *Reū*. Vide in Grammat. pag. 132.

Epist. 3.

Cicero Solœcismi ab Attico postulatus perditissima sui defensione vsus est, seq; solœcismum fecisse agnouit, cum tamen rectè locutus fuisset.

Cicero ridicule putat Oppida non esse Loca.

Cicero Piræum perperam putat non esse oppidum.

Cicero sibi à Grammaticorum regulis imponi passus est, vt vitiose dici putaret, quod & rationi, & auctorita-

ti,

ti,& publicæ ac suæ propriæ consuetudini consentaneum esse scire poterat.

Grammaticè qui loquitur, sæpe minimè Latinè loquitur.

Varro, Sallustius, Cęlius impura dictione vsi fuere.

Latine dicitur *Proficisci ad Romam* & *in Romam. Discedere à Roma*, & *de Roma*, & *ex Roma*, & *scribere de Roma.*

Sum Ruri, Carthagini per Ablatiuum, non per Datiuum dicitur.

Quintilianus imperite censet Solœcismum esse, *Veni de Susis in Alexandriam.*

Epist. 4.

Optimi quique linguæ latinè auctores fuerunt pessimi Grammatici.

Varro minime bonus linguæ latinæ auctor est.

Cicero Syntaxeos rationem in Attij verbis prorsus nesciuit.

Cicero suæ & aliorum loquendi cõsuetudinis in ratione dictorum reddenda turpiter oblitus fuit.

Inuidere aliquem, recte Latine dicitur.

Quintilianus perperam censuit, non satis Latine dici, *Adulari alicui.*

Cicero Attij poetæ verba non recte intellexit.

Omne verbum (præter *Sum* & *Fio*) aut actiuum est, aut passiuum: nullum Neutrum.

Epist. 5.

Idonei censores linguæ latinæ raro bene latine scribunt.

Magni oratores & poetæ latini raro de literis bene judicant.

Aetate Quintiliani, ac prius Senecæ, latina lingua degenerauerat.

Qui vel versa vel prorsa oratione latina cupiunt excellere, perpaucos auctores, sed multum legere necesse habent.

Italia sola plures quam reliqua Europa tota, produxit latine scribendi facultate præstantes.

Itali

Itali cum omnes Europæos iudicio superent, plerumque tamen pessimi sunt literarum iudices.

Etiam elegantissimi oratores & poetæ interdum vitiosè scribunt.

Politianus fuit Sannazario infinito doctior, etsi in scribendis verbis latinis ad elegantiam & puritatem eius nequaquam accessit.

De Politiani mortis genere Iulius Burdoscaliger improbissime mentitus fuit.

Permingere (quo verbo Sannazarius vtitur) minimè Latinum est.

Nuncium, non est nomen Substantiuum.

Carcer à Baltasare Castilione non sine auctoritate neutro genere dicitur.

Exosus pro Inuisus, non satis Latine dicitur.

Dissitus locus, pro remotus Latine non dicitur.

Aquæ Vaticani fontis ad laudem multo plus interest hominem Germanum, quam ipsum Pindarum laudatorem habere.

Adhibere fidem alicui, pro Credere minime Latine dicitur.

Cornelius Nepos Ciceronis iudicio fuit omnium Romanorum scriptor elegantissimus.

Daretis Phrygij historia est hominis indocti & lutulenti opus.

Historia belli Troiani, quæ Dictyn Cretensem auctorem præfert, perbono Latinitatis sæculo scripta fuit.

Quantum, tantum, multum, paulum, aliquantum, immensum, perperam à Grammaticis habentur pro aduerbijs, cum sint nomina.

Medicina, Senecta, Sutrina, Pistrina, Textrina, Salinum, Piscina, Regina, Lucina, perperam à Grammaticis habentur pro Substantiuis.

Epist. 6.

Nemo doctorum vidit, quomodo insigne mendum in principio Apocolocynthosis Senecæ tolli deberet, cum eius rei facillima esset ratio.

Epist.

Epist. 7.

In principio Aeneidos legendum videtur: *Musa mihi causas memora, quo nomine laso*: non, *quo numine laso*.

Epist. 8.

In Plauti Amphitruone repugnantibus omnibus libris præterquam omnium doctorum opinionem legendum: *Et clandestina vt celetur consuetio*, non *Suspicio*.

Epist. 9.

In Plauti Milite libris omnibus inuitis pro *Non sum in Vmbria*, legi debet, *Non sum Animula*.

Epist. 10. & 11.

Media syllaba in *Ambitus*, cum est participium, pro negotio corripi & produci potest. Et in Grammat. 178.

Epist. 12.

In Tibullo de aqua Herusca legendum videri: *Sacris Caiarum proxima lymphis*. pro *Maxima*.

Epist. 13.

In Propertio legendum: *Et sacer astiuis intepet Imber aquis*, pro *Et lacus astiuis intepet Vmber aquis*.

Iosephi Burdoscaligeri incredibilis fuit audacia, sed maior aliquanto inscitia ac stupor circa Propertij patriã.

Næuius versus Hexametros scripsit etiã in bello Punico Liuius Andronicus *Romanidem* siue Annales Romanos ante Ennium versibus Heroteis scripserat.

Odyssea Liuij etiam versibus Hexametris, non Saturnijs modò scripta fuit.

Burdo quid versus Saturnius esset, flagitiosè ignorauit.

Epist. 14.

Multiplex Grammaticorum veterum fuit stultitia in reprehendendis primæ classis auctoribus propter neglectas ipsorum regulas.

Recentiores Grammatici longe antiquis sunt stolidiores, partim dum stolidas illorum regulas approbant, partim dum discipulis, Latinam linguam nondum intelligentibus, artem tradunt.

Varronis omnium Romanorum doctissimi Iosephi Burdonis iudicio ingens fuit stultitia, me triplex saltem

error

error vel puero pudendus.

Mille nummorum, non est rectio genitiui à nomine Substantiuo, sed concordia substantiui cum adiectiuo.

Decem nummorum æque Latinè dicitur ac *Mille nummorum*.

Burdo Varronem longè anteit stultitia.

Epist. 15.

Sestertium neutri generis non est Substantiuum, sed Adiectiuum, in quo Subaudiri potest *mina pondus*.

Paradoxa in Paradigmatis.

Græci æque habent ablatiuum casum ac Latini. pag. 50. & in Grammat. pag. 114.

Omnes Datiui & Ablatiui Latini apud antiquos erant terminatione similes. pag. 50.

Pronomina non sunt aliud quam Nomina, præcipueq; Nomina vocari merentur. pag. 52.

Adhuc, non est Aduerbium, sed idem quod Ad hoc tēpus vel factum. pag. 53. & in Grammat. pag. 154. quomodo *Ad id* Liuij lib. 21, 52. *Galli cum ad id dubios seruassent animos, coacti ad vindices declinant.*

Quis, est omnium generum. pag. 54.

Cum, est Nomen, non Coniunctio. pag. 55.

Quo, non est Aduerbium, sed Nomen. pag. 55.

Modi verborum nulli sunt. pag. 57.

Faciam vt scias, & *Faciam vt scies*, indifferenter dicitur. pag. 60.

Participia nullum tempus habent. pag. 61.

Verba passiua carent præteritis perfectis & plusquam perfectis. pag. 61.

Eor, in passiuo recte dicitur pag. 61.

Pa-

Paradoxa in Grammaticis Institutionibus.

Latini habent viginti duas diphthongos. pag. 1. & 156.

Latini habent octo triphthongos. pag. 2. & 166.

S. Liquida est litera. pag. 2. & 183. & 184.

Superlatiuus gradus comparationis nullus est, cum superlatiua nomina nihil sint aliud, quam positiua extensa. pag. 7.

Impersonale verbum nullum est, nisi Infinitiui modi. pag. 7. & 130.

Latini habent 56. Præpositiones præter illas, quas Grammatici recensent. pag. 10.

Quo, aduerbium loci natura nomen est. pag. 12.

Sustineo est verbum ex *Sus* & *Teneo* cōpositum. pag. 13.

Multoties & *Nullibi*, sunt verba inhonesta pag. 12. & 14.

Nullum nomen adiectiuum regit genitiuum. pag. 28. & 127.

Datiuus à nullo nec nomine, nec verbo, nec aduerbio regitur. pag. 29.

Accusatiuus à nullo nomine regitur. pag. 29. nisi vi verbi actiui. pag. 129.

Ablatiuus à nullo nomine aut verbo regitur, sed à sola præpositione. pag. 30.

Dignus aliquo & *Dignus aliquid*, Latinè indifferenter dicitur. pag. 30.

Viuitur, Curritur, Miseret, pudet pœnitet non sunt verba impersonalia pag. 31. & 72.

Vtrumque Latinè dicitur *Volo facere* & *Volo me facere*, *Non possum credere*, & *Non possum me credere*. *Videor vidisse te*, & *Videor me vidisse te*. *Princeps videtur gaudere*, & *Princeps videtur eum gaudere*. pag. 33. & 65. & 131.

Cupio fieri diuitem, Latine dicitur: *Cupio fieri diues*, non est Latinum, sed transmarinum. pag. 33.

Latine dicitur *Tempus est legendi lectionis*, & *legendi poetarum*. pag. 35.

Latine

Latine dicitur *Bibendum est aquam* , *Pugnatum est pugnam*. pag. 36.

Verbum passiuum nullum prorsus casum regit pag. 38.

Præpositio *A, ab, per*, cum verbis passiuis non significat rem agentem. pag. 38. & 39.

Gerundia non regunt accusatiuum. pag. 39.

Supina non regunt accusatiuum. pag. 40.

Vt, Aduerbium nullam aliam, quam similitudinis significationem habet. pag. 44.

Non fac, Solœcismus est. pag. 45.

Aduerbia nullum prorsus casum regunt. pag. 46.

Instar, nomen est, non Aduerbium. pag. 46.

Ergo in *Virtutis ergo*, Nomen est, non aduerbiū. pag. 46.

Partim, nomen est, non aduerbium. pag. 47.

Eo, in *Eo res rediij*, Nomen est, non aduerbium. pag. 47.

Eo, quo, multo, paulo, tanto, quanto, cum comparatiuis sunt Nomina, non Aduerbia. pag. 47.

Quod, in *Probabo quod fur sis*, non est Coniunctio, sed nomen relatiuum. pag. 50.

Interiectio nullum casum regit. pag. 52.

Falso, non est Aduerbium, sed Nomen. pag. 58.

Merito, nomen est, non aduerbium. pag. 58.

Augurium, est Adiectiuum. pag. 58.

Primo, secundo, tertio, non sunt aduerbia, sed nomina. pag. 59.

October, Nouember &c. sunt adiectiua. pag. 59.

Perpetuo, Certo, Secreto non sunt aduerbia sed Nomina pag. 59.

Mea interest, significat *Est inter mea negotia*. pag. 60.

Mea refert, significat *refert siue affert ad mea negotia*. p. 60

Multum, parum, plus, melius, doctius, citius, sunt nomina, non aduerbia pag. 60.

Equile, Bubile, sunt adiectiua. pag. 62.

Sibilus, est adiectiuum. pag. 62.

Pugillaria, est adiectiuum. pag. 62. & 112.

Fabrica, est adiectiuum. pag. 62.

Laniena, est adiectiuum. pag. 62.

Latine

Om-

Omnes Grammaticorum regulæ de Verbis casum regentibus falsissimæ sunt, demta vna de actiuis accusatiuum regentibus.pag.122.

Nulla regula Syntaxeos Grammaticæ nostræ patitur exceptionem,pag.122.

Nullum est verbum Neutrum. pag.130.

Diceris te fecisse,rectè dicitur.pag.131.

Desijt esse bonus. Latinè non dicitur,sed *Desijt se esse bonum*,vel *Desijt esse bonum*.pag.132.

Multi dicuntur venturi esse, non dicitur Latine,sed *venturos esse*,vel *Eos venturos esse*.pag.132.

Fœdus Famiani Stradę Solœcismus est,*Non necesse habemus monitore*.pag.131.& 148.

Latine dicitur,*Sex menses est,quod huc veni*.pag.134.

Quintilianus fallitur cum *Noctu* & *Diu* putat Aduerbia.pag.141.

Postidem,pro Posteà Latinum est,etsi adhuc ignotum. pag. 141.

Proquam, elegans præpositio est, etsi nemini ante nos cognita. pag.144.

Participium non est pars orationis.pag.145.

Negotium,est vnum ex ijs, quæ Logici vocant *Transcendentia*:immo *Ens* & *Aliquid* non sunt Transcendentia. pag.146.

Factum,est vnum ex Transcendentibus pag.148.

Opus,est vnum ex Transcendentibus pag.148.

Si Cicero nobiscum loqueretur,nemo hodie nec vnum eius verborum intelligeret, nec ille vllum nobis Latine loquentibus.pag.160.169.

Falsum est V, & I, sequente vocali esse consonantes. pag.158.

V, in *Vino* nec Germani,nec Itali rectè pronunciant. pag.159.

Græci OI,EI, & I, eodem fere modo pronunciabant. pag. 160.

Positio syllabam natura breuem facit longam, & natura longam facit breuem.pag.163.

GVIL.

HIERONYMO ALEANDRO IVRISCONSVLTO CARDINALI BARBERINO

Ab epistolis.

TVAS sat tempori, Illustrissimi Patroni literas humanitatis & officij plenissimas nudius demum tertius accepi. Librum tuum ingenij tui cultu, variaque eruditione dignum magna cum voluptate legi, nisi quod non possum supinæ operarum typographicarum oscitantiæ non succensere, cum paginarum ordinem tam turpiter turbatum adspicio. Sed nec te ipsum culpa absoluo, qui non statim à principio tantum flagitij animaduerteris, & correxeris. De loco illo Iohan. 8. *Principium, qui & loquor vobis*, longe à te seorsum sentio. nisi enim me fallit in græco est τὴν ἀρχὴν, vt sensus sit: *Ego idem ipse sum, qui & principium*, siue à principio, *vobis locutus sum, nempe Deus*. Nam Principium in accusãdi casu, pro *Ad principium* accipi debet: sicut *Prin-*

cipio in sexto casu pro *A principio*, hoc est, quod ad principium attinet. Afranius apud Charisium eodem modo dixerat: *Principium hoc oro, in animo vt sic statuas tuo, officijs cogi, vt abs te seorsum sentiam*. Nimirum Græcorum more præpositio *κατὰ* per ellipsin supprimitur, quod imitantes latini *Primum* dicunt, vbi subaudiendum est *Initium*, pro, ad primum initium, siue quod ad primum initium, seu principium attinet, quod aliter à *Primo* & ἐλλειπτικῶς *Primo* effertur, vbi supplendum est *Initio*. In hoc genere Tullium nostrum & Varronem fœde allucinatos video. Vt enim Agellius lib 10. cap. 1. narrat, ille decernere non audebat, vtrum esset rectius *Pompeio tertium Cōsule*, an, *tertio Consule*, adeoq; scripturæ compendio, si nempe scriberetur TERT. euadere conatus est, ne à peritioribus vapularet. Hic vero cornici oculum configere sibi commento suo visus est, cum *Tertiū* à *Tertio* significatione sic discreuit, vt *Tertium* esset temporis, quasi tertia vice (la terza volta) *Tertio* autem esset ordinis seu loci, quasi in loco tertio, tāquam si dicatur *primo consul fuisse Pompeius, secundo Cicero, tertio Cæsar*. Sed quantas in eo nugas egerit, exemplis planum fecero. Cato de consulatu suo: *Id ego primo minus animaduerti, veniunt iterum atque tertium tumultuosius*. Hic apparet pro *Primo* potuisse *Primum* dici nulla differentia, cum sensus sit a primo initio, ab initio, ad initium, ad principium, τὴν ἀρχὴν, aut etiam primo adspectu, vt in hoc Cicer. 7. ad Attic. 3. *Ex literis tuis hanc primo adspectu voluptatem cepi, quod erant à te ipso scripta: deinde earum diligentia sum mirum in modum delectatus*. Virgil. *Obstupuit primo adspectu Sidonia Dido*. Vbi τὸ *Adspectu* omitti poterat. Plaut. Men: *Vbi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia, Tertium Liparo*. Hic *Iterum* valet secundo loco, *Tertium*, tertio loco. Liuius lib. 23, 9. *Tibi ter prodita patria sustinendum est crimen, semel cum defectionem inisti à Romanis: iterum cum pacis cum Annibale fuisti auctor: tertio hodie, cum restituenda Romanis Capua impedimentum tu es*. Vbi *Tertio* valet tertia vice, sicut apud Cicer. pro Deiotaro: *Ille Ephesum pecuniam misit, ille iterū,*
ille

ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit. etsi apud eûdem in 2. de diuinat. legimus: *Nemo est quin sæpe talos iactans Venerium aliquando iaciat, non numquam etiam iterum ac tertium*. Vt planum iam sit Ciceronem *Tertio* & *Tertium* pro tertia vice indifferenter dixisse: qui etiam in 3. de nat. Deorum. *Marius septimum consul*, disertim scribere nihil dubitauit. Terent. Eun. act. 3. sc. 3. *Non hercle veniam tertio*. Vbi quis dubitet, quin significet se iam bis venisse? Rursum Liuius lib. 9. *Cum Carthaginiensibus eodem anno fœdus tertio renouatum*. Similiter lib. 7, 8. *Inferunt pedem, & primum gradu mouerunt hostem, deinde perpulerunt, postremo iam haud dubie auertunt*. Vbi *Primum* non significat prima vice, sed ad primum, à primo: & *postremum* est postremo tempore, pro quo dicere poterat *Postremum*, siue ad *Postremum*, quomodo *Ad extremum*. Similiter lib. 9, 34. *Id ius esse, quod postremo populus iussisset*. Et mox: *Lex quam postremum iusserat*, Vbi Postremum & Postremo indifferenter dictum videmus pro eo, quod est in postremo tempore vel loco. Cornelius Nepos, cuius elegantiam iudicij Ciceronem reueritum comperio, in Hamilcaris vita: *Quibus malis adeo Pœni sunt perterriti, vt auxilia etiam à Romanis petiuerint. Sed extremo cum prope iā ad desperationem venissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt*. Hic *Extremo*, esse tempore extremo, ex compluribus alijs locis intelligi potest. In Datame: *Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis dolo*. In Eumene: *Sed extremo tempore cum consilio capi non posset, multitudine circumuentus est*. Hoc loco *extremo tempore* significat *tandem*, pro quo in Phocione dixit, *Extremis temporibus*. Hygin. fab. 136. *Natum esse vitulum, qui ter in die colorem mutaret, primum album, secundo rubrum, deinde nigrum*. Vbi *Primum* significat ad primum tempus, *secundo* est secundo tempore. Rursum Liu. 10, 41. *Arma signaq; per turbidam lucem in primo apparebant: post altior puluis equitum speciem dabat*. Hinc discimus *Primo* non esse Aduerbium, sed nomen Adiectiuum, cum quo necessario suū substantiuum subauditur, quod est vel *adspectu*, vel *tempo-*

re,vel *Initio*,ficut & in hoc Tullij: *Vtinam à primo ita tibi visum esset*. Et Plauti Mostel. *Multum improbiores sunt postes,quam à primo credidi*. Apud quem quoque Amph. act.5. Sc.1. indifferenter *Omnium primo*, *& Primum omnium* dictum inuenimus, vt omnino commentitium sit discrimen illud Varronis. Subandiri etiam potest *Loco*, quod tamen pro Tempore ponitur, adeoque *Hoc loco* pro Tum,eo tempore,Cicero dicit.15. ad Atticum 11.& Terentius *Loco motum dicit*,qui suam horam non obtinet,in Prologo Phorm. Vbi Donatum videre est operæ preciũ. Hyginus quidem fabula 273. perspicue *Nono loco* dicit, pro quo alij dicerent *Nono*. Ait enim: *Nono loco facti sunt ludi in Nemea Archemoro, quos fecerunt septem duces, qui Thebas ibant oppugnatum*. Potest etiam in *Primo* subaudiri *Pretio*. Plaut.Pœn.a. 1.S.2. *Primum prima salua sis, & secunda tu secundo salue in pretio, tertia salue extra pretium*. Hic per ellipsin dicere poterat *Secundo*, & pro *Primum* poterat *Ad primum pretium*. Sedigitus Volcatius: *Cacilio palmam Statio do Comico. Plautus secũdus facile exsuperat cateros. Dein Nauius qui seruet,pretio in tertio est*,pro, tertio seruat. In Asinariæ principio vulgo legitur: *Tu primus sentis,nos tamen pranoscimus*. Vbi optimi codices habent: *nos tamen in pretio sumus*, quod rectum est. Tu in primo pretio sentis, qualis sit vxor tua, nos tamen & ipsi aliquo in pretio,siue nostro loco,& tempore id sentimus. Similiter verò & *Numerum* ac *Numero* subaudiamus licet. nã quod Plautus in Pœnulo dixit, *Salue secundo in pretio & salue extra pretium*,pro eo dici potuisse, *salue secundo numero & extra numerum*,ex his eius verbis in Menæchmis discimus act. 1. sc. 3. *Anime mi Menachme salue*. PEN. *quid ego?* ER. *extra numerum es mihi*. Nimirum idem valent, *Numero*, *pretio*, *loco*, vt: Esse aliquo vel nullo numero, loco aut pretio, Esse extra numerum aut pretium. In hostium numero locoque duci. Esse alicui parentis loco aut numero. Hinc porrò factum, vt pro *Cito*, Latini promiscue dicerent *E numero* vel *In nu-*

mero.

mero, & postea omissa præpositione *Numero*, & *E loco*, *In loco*, ex quo factum *Inlico* & *Illico*, pro quo Præpositione omissa videntur dixisse *Loco*, quod idiotismus Hispanicus retinuit. *Luego* enim dicunt pro statim, cito, numero, quod postremum Plauto familiare est, apud quem *Loco* pro E loco, Illico semel sine interpolatione legitur Aul. act. 4. sc. 8. *Effodio aulam auri plenam, inde exeo. Loco video recipere sese senem. ille me non videt*. Hic *Loco* eodem prorsus modo dixit, quo sæpe alias *Numero*. Etiam *Pedatum*, aut *Pedatu* in similibus exaudiri potest, quod significat congressum, Italice *Voltam*, Hispanice *Vicem* (quod Horatiano illo tuebimur: *plus vice simplici*, id est più d'vna volta) Germanice *Mallum*, id est Conuiuium, quia publicos congressus conuiuijs notabant, ex quo sæpe *Malli* in Latinis Germanicorum populorum legibus pro Conuentibus publicis leguntur. Plaut. Cist. *Nisi pedatu tertio omnes affixero*. Cato: *Igitur tertio pedatu bellum nobis fecere*, hoc est, tertium, tertia vice. Idem: *In his duobus bellis alteras stipendio agrique parte multati, alteras opidum vi captum*. Hæc verba declarans Charisius, ait *Alteras* idem valere, *quod primo, & secundo pedatu*. Sed rationem dicti non expediuit, quæ est ista. *Alter* & *Alius* pro eodem accipiuntur. *Alteras* ergo & *Alias* etiam Festo auctore nihil differunt, in quibus subauditur præpositio *Ad*, & *Res temporis* vel *Loci*, hoc est, ad alium locum, vel ad aliud tempus, siue, alio tempore aut loco, quomodo Græcorum more Plautus *Rem voluptatum* dixit, pro voluptate, Phædrus fabulator *Rem cibi* pro cibo. Plautus Epid. 2. 4. sc. 2. *Meus seruus eam rem sobrie & frugaliter accurauit, vt alias res ille est impense improbus*. Ita est in omnibus libris, nisi quos Lambinus & Douza deprauarunt. Alias res τἆλλα, cæterũ, siue quod ad cæterum attinet, cætera, ad cætera, pro quo simpliciter dici poterat *Alias*, quod vulgo perperam pro Aduerbio habetur. Sed illuc redeo, vnde abij. Virgilij tui in tertio Aeneidos verba sunt, quibus Scyllæ figura describitur: *Prima, hominis facies & pulcro pectore Virgo Pubetenus: postrema, imma-*

ni corpore Pistrix. Vbi Seruius: *Prima*, inquit, *est Nominatiuus pluralis à Neutro*, & est figura Græca, τὰ πρῶτα ἄνθρωπος. *Postrema*, τἄσχατα. De figura rectè ille, sed quod Nominatiuū dicit, in eo fugit eū ratio. Est enim accusatiuus dependens à præpositione κατὰ, non minus, quam superius illud Christi τὴν ἀρχὴν. Cornelius Nepos in vita Hannibalis: *Quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugauerat*. Vbi *Tertio* est illud ipsum, quod Varro vult dici *Tertium*, id est, vice tertia, tertio pedato; cuius imitatione, vel sui oblitus, vel sententia posterius mutata, idem ipse Varro in 1. rei rust. 18. dixit: *Vt fecerunt ij in sariendo iterum & tertio*. & 32. *Vineas veteres iterum occare, nouellas etiam tertio*. pro eo, quod ipse dicendum censuerat *Tertium*. Plura horum similia afferri possent. Sed vereor, ne ista nimia iam putes, nisi tanti fuisse videbitur, erroris heroas nostros Tullium ac Varronem reuincere. Vale, meq; redamare perge. Neapoli a.d. XVI. Ianuar. anni M.DC.XXVII.

GVILHELMO SETONIO
Scoto Iurisconsulto. 2

NARRO tibi. Verba Gerunda & Supina, tamquam supinorum & oscitantium Grammaticorum commenta an deliria, ex omni Grammatica explosi, extrusi, eliminaui, exterminaui, illuc denique vnde malum pedem tulerunt, facessere iussi. Quid ego audio? inquies. quas igitur orationis partes posthac dicemus ea, quæ adhuc Gerundorum & Supinorum appellatione censeri sunt solita? An participia dices *Amandi, amando*: Nomina vero *Amatum, amatu?* quid ego ni dicam? cum personis & temporibus careant (sine quibus verbum nec intelligi potest) egoq; in illis eamdem prorsus, quam in alijs Participijs & Nominibus rationem Syntaxeos deprehendam. Non longe abiero. Participij

Con-

Concordiæ regula eſt: *Omne participium cum Subſtantiuo nomine ſiue expreſſo, ſiue ſuppreſſo numero & caſu concordat.* Subſtantiuum verò nomen etiam Verbum Infinitum cenſeo, cum poteſtatem habet Nominis, cuius rei cauſa Veteres Priſciano teſte id *Verbi Nomen* perhibebant. Cũ ergo legis *Nũc eſt bibendum*, ſubaudis *Bibere*, quod eſt nomen Verbi, cum vim habeat Nominis ſubſtantiui in nominandi caſu, cumq; hoc Nomine participium *Bibendum* numero & caſu conſentit. In hoc vero *Tempus eſt bibendi*, ſubauditur Nomen Verbi *Bibere* in patrio ſeu genitiuo caſu. Ita cum dicitur *Aqua vtilis bibendo*, idem *Bibere* in dandi caſu ſubauditur, valetq; idem quod *Potui*. *Vtilis ad bibendum*, Supple *Bibere* in accuſandi caſu, quaſi ſit *Potum*. *Bibendo fies ebrius*, ſubaudi *Bibere* ſexti caſus ſeu *Potu*. Eſſe autem *Bibendo* Participium, vel Præpoſitio arguit, quam ſubaudiri ex hoc Plauti loco diſcimus Mercat. *Sed quid ego hic in lamentando pereo?* Et Stich. *Scio atque in cogitando mœrore augeor*. Et Terent. Andr: *In denegando queis eſt pudor paululum*. Hinc facile eſt intellectu, quę ſit dicti ratio in iſtis, *Petendum eſt pacem*, *Diſcendum eſt literas*. ſubauditur ſcilicet *Petere & Diſcere*, adeoq; *Petendũ & diſcendum* ineptè Gerunda verba dicuntur, cum palam ſint Participia, non aliter quam *Pugnatum* in hoc veteri: *Hanc pugnam pugnatum eſt à mane vſq; ad veſperam*. Subauditur enim *Pugnare*. Iam vel tacente me iudicabis, ſupplendum eſſe *Diſcere* in iſto: *Ardet deſiderio diſcendi literas*, vt Accuſatiuus *Literas* regatur à Verbo *Diſcere*, nõ à Participio *Diſcendi*. Similiter in hoc *Legendo Virgilium fies poeta*, ſubaudis *Legere*, quod iam Nomen eſt, cumque Participio in numero & caſu concordat. Rem autem ita ſe habere, hinc poteſt effici; Omne participium habet rationem nominis Adiectiui. Adiectiuum porrò & Subſtãtiuum ſunt in eorum cenſu, quæ πρός τι dicuntur, ſeu Relata, quorum vno poſito alterum ſimul poni neceſſe ſit. Cum ergo audis, *Tempus eſt legendi*, quoniam *Legendi* Participium eſt Adiectiui inſtar, nõ potes quin eius Subſtantiuum requiras, quod eſt *Legere*: quod ipſum ſubau-

ni corpore Pistrix. Vbi Seruius: *Prima,inquit,est Nominatiuus pluralis à Neutro*, & est figura Græca, τὰ πρῶτα ἀνθρωπος. *Postrema*, τἄ̓λλα. De figura rectè ille,sed quod Nominatiuũ dicit, in eo fugit eũ ratio. Est enim accusatiuus dependens à præpositione κατὰ, non minus, quam superius illud Christi τὴν ἀρχὴν. Cornelius Nepos in vita Hannibalis: *Quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugauerat*. Vbi *Tertio* est illud ipsum, quod Varro vult dici *Tertium*, id est, vice tertia, tertio pedato: cuius imitatione, vel sui oblitus, vel sententia posterius mutata, idem ipse Varro in 1. rei rust. 18. dixit: *Vt fecerunt ij in sariendo iterum & tertio*. & 32. *Vineas veteres iterum occare, nouellas etiam tertio*. pro eo, quod ipse dicendum censuerat *Tertium*. Plura horum similia afferri possent. Sed vereor, ne ista nimia iam putes, nisi tanti fuisse videbitur, erroris heroas nostros Tullium ac Varronem reuincere. Vale, meq; redamare perge. Neapoli a.d. XVI. Ianuar. anni M.DC.XXVII.

GVILHELMO SETONIO Scoto Iurisconsulto. 2

NARRO tibi. Verba Gerunda & Supina, tamquam supinorum & oscitantium Grammaticorum commenta an deliria, ex omni Grammatica explosi, extrusi, eliminaui, exterminaui, illuc denique vnde malum pedem tulerunt, facessere iussi. Quid ego audio? inquies. quas igitur orationis partes posthac dicemus ea, quæ adhuc Gerundorum & Supinorum appellatione censeri sunt solita? An participia dices *Amandi, amando*: Nomina vero *Amatum, amatu*? quid ego ni dicam? cum personis & temporibus careant (sine quibus verbum nec intelligi potest) egoq; in illis eamdem prorsus, quam in alijs Participijs & Nominibus rationem Syntaxeos deprehendam. Non longe abiero. Participij

Concordiæ regula eſt: *Omne participium cum Subſtantiuo nomine ſiue expreſſo, ſiue ſuppreſſo numero & caſu concordat.* Subſtantiuum verò nomen etiam Verbum Infinitum cenſeo, cum poteſtatem habet Nominis, cuius rei cauſa Veteres Priſciano teſte id *Verbi Nomen* perhibebant. Cũ ergo legis *Nũc eſt bibendum*, ſubaudis *Bibere*, quod eſt nomen Verbi, cum vim habeat Nominis ſubſtantiui in nominandi caſu, cumq; hoc Nomine participium *Bibendum* numero & caſu conſentit. In hoc vero *Tempus eſt bibendi*, ſubauditur Nomen Verbi *Bibere* in patrio ſeu genitiuo caſu. Ita cum dicitur *Aqua vtilis bibendo*, idem *Bibere* in dandi caſu ſubauditur, valetq; idem quod *Potui*. *Vtilis ad bibendum*, Supple *Bibere* in accuſandi caſu, quaſi ſit *Potum*. *Bibendo fies ebrius*, ſubaudi *Bibere* ſexti caſus ſeu *Potu*. Eſſe autem *Bibendo* Participium, vel Præpoſitio arguit, quam ſubaudiri ex hoc Plauti loco diſcimus Mercat. *Sed quid ego hic in lamentando pereo?* Et Stich. *Scio atque in cogitando mœrore augeor*. Et Terent. Andr: *In denegando queis eſt pudor paululum*. Hinc facile eſt intellectu, quę ſit dicti ratio in iſtis, *Petendum eſt pacem*, *Diſcendum eſt literas*. ſubauditur ſcilicet *Petere & Diſcere*, adeoq; *Petendũ & diſcendum* ineptè Gerunda verba dicuntur, cum palam ſint Participia, non aliter quam *Pugnatum* in hoc veteri: *Hanc pugnam pugnatum eſt à mane vſq; ad veſperam*. Subauditur enim *Pugnare*. Iam vel tacente me iudicabis, ſupplendum eſſe *Diſcere* in iſto: *Ardet deſiderio diſcendi literas*, vt Accuſatiuus *Literas* regatur à Verbo *Diſcere*, nõ à Participio *Diſcendi*. Similiter in hoc *Legendo Virgilium fies poeta*, ſubaudis *Legere*, quod iam Nomen eſt, cumque Participio in numero & caſu concordat. Rem autem ita ſe habere, hinc poteſt effici; Omne participium habet rationem nominis Adiectiui. Adiectiuum porrò & Subſtãtiuum ſunt in eorum cenſu, quæ πρός τι dicuntur, ſeu Relata, quorum vno poſito alterum ſimul poni neceſſe ſit. Cum ergo audis, *Tempus eſt legendi*, quoniam *Legendi* Participium eſt Adiectiui inſtar, nõ potes quin eius Subſtantiuum requiras, quod eſt *Legere*: quod ipſum ſubau-

dis in hoc, *Legendo fies doctus*: tamquam dictum foret: In Legendo lectu, siue in legenda lectione fies doctus. Tempus est legendi lectus seu legendæ lectionis. Nam *Legere*, cum Nomen Verbi est, & nomen Verbale *Lectio* non nisi genere discrepant, cum illud Neutrum sit, hoc Fœmininum. Eodem ergo sensu Iucundum est Legere, & iucunda est lectio. Huic porrò consequens est, vt cum audis, *Tēpus est legendi libros, Legēdo libros fies doctus*, Accusatiuus *Libros* non à *Legendi* aut *Legendo*, sed à *Legere*, quod subaudis, regatur, adeoq; duo illa Participia germana sint, non Gerunda Verba, quod Grammatici consomniarunt. Neque tamen Verbi *Legere*, quod pro Nomine substantiuo ponitur, casum sibi ex Verbi natura debitum, Accusatiuū puta, perpetuo regit. Est enim cum ex toto Nominis substantiui naturam induit, & Genitiuum sibi casum adsciscit, quem à solo nomine substantiuo regi non semel ex me coram audijsti. Hinc illa: *Quæ fuit causa collocandi siderum? Non est nunc tempus videndi Lunæ*. Nam genitiuus *Siderum* non regitur à participio *collocandi*, sed à subaudito nomine Verbi *Collocare*, quod omnem vim & potestatem Nominis Substantiui possidet, vt si dictum foret: Causa collocandi collocaminis, seu collocamenti Siderū, siue collocandæ collocationis siderum. Pari modo genitiuus *Lunæ* non à Participio *Videndi* regitur, sed ab eo, quod subaudis, verbo *Videre*, quasi esset Tempus videndi visus Lunę. Non multum dissimiliter Participium actiuum, cum Naturam Nominis induit, casum substantiuo nomini debitum adsciscit. Quod enim per Participium audis, *Amans vxorē*, per Nomen participiale sic effertur, *Amans vxoris*. Atq; hæc de Gerundis.

Supina verba Grammatici duum generum faciunt, vel alia in *Vm* alia in *V*. terminentur sed hæc posteriora in *V*. nō Verba, sed Nomina Substātiua quartæ declinationis Datiui vel Ablatiui casus esse, iam olim Augustinus Saturnius, & Franciscus Sanctius odorati sunt. Cum enim neque tempus, neq; personam habeant, neq; casum vllum verbi regant, qui Verba esse possunt? Et cum eis

Præpo-

Præpoſitlo nomenq; adiectiuum adiungi poſſit,quis Nomina ſubſtantiua eſſe dubitet? Præpoſitionis exemplum habes apud Varronem 2. rei ruſtic. 5. *Ad matres mane adigi oportet lactantes,& cum redierunt è paſtu*. Et apud Fabium lib.11. cap.3. *Spiritus nec breuis, nec parum durabilis, nec in receptu difficilis*. id eſt,ad recipiendum, ſicut *Anhelitum recipere* apud Plautum, & *Petitus imo latere ſpiritus* apud Horatium. Adiectiui apud eundem Fabium lib.8. cap.3. *Rebus atrocibus verba etiam ipſo auditu aſpera magis conueniunt*. Et apud Statium 9.Theb. —— *Longo defeſſa redibat venatu* ——. Præterea vero inuenio, quod vulgo diceretur, *Acerbus Senſu*,non minus in plurali numero *Acerbus Senſibus* dici poſſe,quo quidem vel vno planiſſimum euadit, *Senſu*,non Verbum ſupinum,ſed ſubſtantiuum nomen eſſe. Politiſſimi hominis Cn. Matij verſus ſunt ab Agellio relati:

Quapropter edulcare conuenit vitam,
Curaſq; acerbas ſenſibus gubernare.

Quo exemplo Lucretius lib.2. prius ſcripſerat:

Omnia poſtremo bona ſenſibus & mala tactu
Diſſimili inter ſe pugnant perfecta figura.

Id eſt,quæ ſenſibus iucunda, quæque iiſdem moleſta ſunt & aſpera,habent diſſimilia principia,ex quibus conſtant. Vbi perſpicuum eſt *Bonum ſenſu* vel *ſenſibus*, & *malum tactu* contrario nomine opponi. Eſt ergo *Tactu* dandi caſus,ſicut apud Virgil. *mala tactu Vipera*

Hæc eadem porrò omnia in illis locum habent, quæ in *Vm* exeunt, vt & Nomina ſubſtantiua ſint Accuſatiui caſus, & verba nullo modo eſſe poſſint. De verbis res eſt expeditiſſima, quando nullum perſonæ aut temporis genus in eis inuenitur. Nomina eſſe arguit adiecta præpoſitio,vt in hoc Varronis loco 3. rei ruſt. 16. *Non omnis tēpeſtas apes ad paſtū prodire longius patitur*. Et hoc Fabij lib. 2.cap.3. *Tamquam mediocritas præceptoris ad intellectum atque imitationem ſit facilior*, pro quo alij dicerent: *intellectu & imitatu facilior*, ſubaudita ſcilicet *Ab* præpoſitione.nam *Ab intellectu* & *Ad intellectum* nihil ſenſu differunt, ſicut eandem rem duobus caſibus ſic effers: *Eſt illi*

faciem similis & *facie similis*. illic *Ad*, hic *A* præpositiones per Ellipsin reticendo, pro, quod ad faciem attinet. Similiter vero in eo, quod dicitur, *Pastum se refert*, non verbum supinum esse *Pastum*, sed nomen, duo sunt, quæ arguant. Vnum, quod ei Præpositio præponi possit, vt sit *Ad pastũ*, velut in Varronis verbis vidimus. Alterũ, quod nullo discrimine in plurali *Pastus* pro eo dici potest, id quod in hoc Ciceronis versu factum paret: *Tum rursus tetros auida se ad pastus refert*. Vbi non minus, *ad tetrum pastum* dicere poterat, sicut; *Meam veni domum*. nam & paulo prius dixerat: *Iouis satelles pastu dilaniat fero*. Varro 5. de lingua lat. *Ad locutum mulieres ire aiunt, cum eunt, ad aliquam locutum consolandi causa*. Vnde constat, *Locutum ire*, idẽ esse, quod *ad Locutum ire*, adeoq; *Locutum* non verbum supinum est, sed accusatiuus nominis. Neque vero hoc eis status controuersiam facere aut Nominum familia exigere potest, quod non regant casum Genitiuum instar Nominum, sed Accusatiuum modo Verborum. Dicimus enim *Eo spectatum ludos*, non *ludorum*. Nam Verbalia nomina, siue originem suam verbis debentia, in regẽdo casu alias Nominis, alias Verbi, vnde orta sunt, consuetudinem seruant. Verbi gratia. *Tactio*, *Tactus* & *Tactura* sunt nomina Verbalia à *Tango* deriuata. Itaq; qua sunt Nomina, genitiuum regunt, vt dicatur *Tactio illius*, sed qua sunt verba, Accusatiuum, vt sit: *Tactio illum*. Hoc nihil est apud Plautum frequentius, vt Curcul. *Quid tibi istum tactio est*? pro, Quid tu istum tangis? Et Asin. *Quid tibi meum virum ad te receptio est*? pro, quare virum ad te recipis? quo exemplo dici potest, *Quid tibi receptus est meũ virum*? cum significationis, vtro modo dicatur, nihil intersit. Ita quoniam verba *Obtemperare*, *Tradere*, *Reddere* cum Datiuo iunguntur, neq; Nomina ab ijs orta eum casum spernunt. Cicero: *Iustitia est obtemperatio scriptis legibus*. *Abalienatio est rei traditio alteri*. Asconius: *Pœna damnati est redditio pecuniæ ijs, ad quos pertinet*. Similiter cum dicamus *Eo* & *redeo domum*, Nomina *Itus*, *itio reditus*, & *reditio* non aliter collocari solent. Cicero, *Rhodio-*

rum classi propinquam reditum ac domum itionem dari. Is meus fuit domum è foro reditus. Cæsar: *Vt domum reditionis spe sublata paratiores ad omnia pericula subeunda essent.* Nomen *Itus* pro Itio est apud Lucretium lib.3. *Nec sentimus itum cuiusuiscumq; animantis.* Et Titin. Setina: *Itum, gestum, amictum qui videbant eius.* Eodem modo cum recte dicatur *Interire ferro, Scire quid agatur, Meminisse quid dictum sit*: Nomina ab illis verbis deducta non dissimiliter Tullius vsurpauit. Ait enim: *Exercitus nostri interitus ferro, fame, frigore. Scientiam quid agatur, memoriamq; quid à quoq; dictum, sit omnium puto esse oportere.* Sed etiam Adiectiua nomina à Verbis orta, nec nisi terminationem cum participijs passiuis communem habentia, cum Verborum suorum casu construi solent: de quo genere sunt *Populabundus agros, Vitabundus castra hostium.* Itaque cum *Spectatio* & *Spectatus* æquè sint Nomina Verbalia, mirum iam videri non debet, si modo Genitiuum vt Nomina, modo Accusatiuum vt Verbalia adsciscant, vt rectè scilicet vtrouis modo dicatur: *Quid tibi spectatio est ludorũ,* & *Quid tibi spectatio est ludos.* Similiterq; *Eo ad spectatum ludorum*, & *eo ad spectatum ludos*, etsi consuetudo fert, vt Præpositio per Ellipsin reticeatur, sicut in his Plauti Pœnul. *Malam crucem ibo potius.* Et iterum eadem fabula: *Vtinam hinc abierit malam crucem.* Et Catulli: *Cur non exilium malasq; in oras itis.* Et Attij in Phœniss. *Iussit proficisci exilium quouis gentium.* Et Varronis 1. rei rusticæ 55. *Olea dominum & balneas & gymnasia sequitur*, pro, ad vel in balneas & gymnasia. Plaut. Merc. *Iam redij exilio*, pro ab exilio. Virgil. *Deuenere locos latos. Ibimus hinc Afros, veniemus Britanos. Quascumq; me abducite terras.* Neque vero non eadem Syntaxis est, cum audis, *Eo spectare ludos.* Præpositio enim *Ad* subauditur, cum *spectare* sit Nomen verbi, siue vim habeat substantiui nominis in Accusatiuo casu, quod est *spectatum*, vel *spectationem*. Lucretius quidem præpositionem sic expressit: *Ad sedare sitim fluuij fonte sq; vocabant.* Latine ergo secundum artis regulas dicemus: *Veni ad sedare sitim, ad sedationem sitis* vel *sitim*, *ad seda-*

sedatum sitis vel sitim: sed pro consuetudine plus vsitata: *Veni sedare sitim*, & *sedatum sitim*. Itaque quod est apud Iulium Obsequentem, *Taurus cum ad immolationem duceretur*, non est dubium, quin aliter efferri potuerit, per regularem quidem Syntaxin, *Ad immolatum*, per Irregularem vero seu Figuratam, *Immolatum duceretur*. Atque hinc dilucet, quæ sit in istis dicti ratio: *Cur te is perditum*, *Venimus te admonitum*, *Cur non imus sessum*. Sunt nimirum ista nomina substantiua accusandi casu, qui à Præpositione *Ad* suppressa regitur, qua quidem Præpositionis ellipsi recte dicetur: *Cur te is perdere, Venimus te admonere, Cur non imus sedere*. Ita quod est in Plauti Cistell. *Eunt nos depressum*, valet ad depressum, seu depressionem nos, siue nostri. Antiqua enim Syntaxi ad superiorum morem recte dicetur: *Quid vobis nos depressio est* vel *depressus est*: paríterque *Eunt ad deprimere nos* vel *nostri*. Neq; tamen dictorum rationem sic inuestigo, quin consuetudini eorum, quos optima ætate vixisse optimeq; loqui & scribere solitos constat, priores deberi agnoscam, tamquam ei, *Quam penes arbitrium est, & ius & norma loquendi:* quo nomine Fabius aliud esse iudicat Grammatice scribere, aliud Latine, quoniam scilicet illud non nisi ratione ac regulis artis, hoc autem more siue vsu dirigitur. Is tamen, quem fugit dicti ratio, non parum sæpe ea, quæ in vsu sunt, non nisi per caliginem intelliget, ac manifeste barbara sibi pro Latinis obtrudi patietur. Exemplo sint Paulus Iouius & Henricus Stephanus, quos scribere non fuit puditum: *Puto illos occisos iri:* & Iosephus Burdoscaliger cum deliciolo suo, quorum verba sunt: *Nos virtutem oppressam atq; euersam imus*. quo quidem solœcismo fuere meriti, vt iactura natis culpam expiarent, coriũq; ipsis non mutua ipsorum, quod solebat, sed vale tis cuiuspiam Virgatoris opera cõcideretur. nec enim rationem modo, ipsis etiam Ciceroni, Varroni & Fabio fortassis ignoratam, sed etiam vsum & consuetudinem locupletium auctorum, quam vel pueri habent cognitam, penitus sibi ignotam esse declarant. Huic consentaneum est, vt dicatur. *Puto illos*

occisum

occisum iri à latronibus. Eius autem dicti ratio sic explicatur: Puto latrones ire itum (hoc est, iter vel viam) ad occisum illos, siue ad occidere illos, siue ad occisionem illorum. Vt enim planum fecit Sanctius, *Ire* actiuum est, in quo subauditur *via*, *iter*, vel *itus*, siue *itio*. Similiter rectum est: *Nos virtutem oppressum imus*, id est, nos viam imus ad oppressum virtutem, siue ad opprimere Virtutẽ, siue ad oppressionem virtutis: quomodo Plaut. Aul. *Opulentus it petitum pauperioris gratiam*. Huic porro consequens est, vt in *Itur* subaudiatur Via, itus, itio, aut iter. Quodcunq; enim nomen Actiui verbi accusandi casũ appositum est, idem casu recto Passiui suppositum fit oportet. Dicimus autem *Ire viam*, vbi vox *viam* est verbi actiui appositum. Itaq; necesse est, vt in Passiuo *Itur* suppositum eius sit *Via*. Solœcismus igitur erit si dicas: *Virtus oppressum itur*. nec enim *Virtus* est verbi *Itur* suppositum, quippe quod nec sit Actiui appositum, cum Virtutem nemo eat, sed viam ad opprimere Virtutem. Rectè vero dices *Virtutem oppressum itur*, pro via itur ad oppressum virtutem, seu virtutis. Hinc apud Hirtium de bello Alex. legimus: *Repentina latrocinia sublatum iri videbatur*. Vbi subauditur *via*. Itaq; verba Catonis ex oratione in C. Cassium sic legi debent: *Contumelia quam mihi per huiusmodi petulantiam factum itur*, vbi perperam alij legunt: *Quæ*. Etiam in hoc Fabij loco, qui extat extremo quasi capite secundo libri noni, *Reus paricidij damnatum iri videbatur*, *Reum* reponi debere ex prædictis apparet. Nimirum Via videtur iri ad damnatum reum, seu damnationem rei. Si enim dicam, *Iudices reum damnatum eunt*, certum est Nomen *Reum* non esse appositum verbi *Eunt*, sed regi à nomine *Damnatum*, ex eoq; perspicuum fit, idem nomẽ *Reum* in Fabij oratione à nomine *Damnatum* regi. Hinc porro de lectione deq; sententia versum illorum iudicari potest, qui Plauti Rudente act. 4. sc. 7. leguntur:

Mihi istac videtur præda prædatum irier,
Vt cum maiore dote abeat, quam aduenerit.

Nimirum *Istac* legi verum est, vt sit Ablatiui casus, hoc sensu:

sensu: Cum ista præda videtur maior præda quæri, quia si quis rem hanc furtiuam penes seruum meum repererit, pariter & rem sibi furto sublatam, & furem siue seruum illum vindicaret, eoq; modo præda prædam duceret. Dicti ratio talis est: Videtur via iri (vel viam iri, quod est regulæ artis consentaneum, cum in illo altero sit Ellipsis, pro, Via videtur eam iri) cum ista præda, siue videtur via affectari ad prædatum seu prædationem.
Habes, vir Clarissime, meam de Gerundis & Supinis sententiam, cui si literarum istic columina, te, inquam, Ciãpolum, Quærengum, Aleandrum, Malacridam, Conæũ, Leonidam, Laurum, Moricutium, Dohnium & Belmisserium accedere intellexero, non Grammaticos modo, quantũ est, *omnes vnius æstimabo flocci*, sed neq; magnũ illum Proctomantin vel Anispicem vestrum mihi adstipulatorem quicquam morabor, qui si, quod se dignum est facere volet, de se non Comici poetæ versum, sed redditam ex oraculo sortem credet,

Vilis est restis, velet gulam sibi.

Vale, ac doctissimos illos viros saluere plurimum iube. Mantua a. d. 28. April. 1627.

HIERONYMO BOSSIO
Iurisconsulto & Philologo. 3

NOn me fugit, quam non modo nouũ & inopinatũ, sed & falsum temeritatisque plenissimum plerisq; omnibus accidat, cum Tullium ipsum, linguæ Latinæ parentem, causarum eius linguæ imperitissimum perhiberi audiunt, qui eorum, quæ rectè scripsisset, rationes forte rogatus, non ferè nisi falsa ac flagitiosa ac vix in puero aut linguæ tirone ferenda respondere sciuerit. Tu tamen pro eruditione tua minime vulgari id ex me auditũ neutiquam aspernandum duxisti: eaque re faciendam mihi visum

visum est, vt aliquid speciminis ad te mitterem, quo minore negotio alijs probares, neque mihi meam iudicij illius libertatem inuidiæ esse oportere, neque te vt mihi assẽtires, obsequio potius & amicitia, quã veritate inductũ fuisse. Epistolarum ad Atticum lib. 6. epist. 9. scripserat Cicero: *In Piraea cum exissem pridie Idus Octob. accepi ab Acasto tuas literas.* Horum verborum causa visum fuit Attico violatæ Latinitatis dicam Ciceroni suo scribere, quod neq; *Piraea* rectè dictum censeret, qui *Piraeus* ex vero nomine vocaretur, & vrbium opidorumque proprijs nominibus Prępositionem minimè adiungendam statueret. Audire est operæ pretium, quemadmodum Tullius causam pro se dixerit lib. 7. epist. 3. *Venio ad Piraea* (inquit) *in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus* Piræea, *scripserim, non* Piræum (*sic enim omnes nostri locuti sunt*) *quàm quod, IN, addiderim. non enim hoc vt oppido praposui, sed vt loco. Et tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur opidum esse Piraea. Sed de re videro. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod non vt de opido locutus sum, sed vt de loco: secutusq; sum, non dico Cacilium:* Mane vt ex portu in Piræeum (*malus enim auctor latinitatis est*) *sed Terentium, cuius fabella propter elegantiam sermonis putabantur a C. Lalio scribi*: Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræeum. *Et idem*: Mercator hoc addebat, captam è Sunio. *quod si δήμους oppida volumus esse, tam est opidum Sunium, quam Piraeus. Sed quoniam Grãmaticus es, si hoc mihi ζήτημα persolueris, magna me molestia liberaris* &c. Hic enimuero mirari ac tantum non inter monstra numerare possis, quod optimus omnium patronus, quo defendente pleriq; vincere solerent, in causa pro se ipso dicenda tam turpiter se dederit. Primum peccasse se agnoscit, quod quartam vrbis Athenarum partem, quæ *Piraus* ab omnibus Romanis dici soleret, ipse nullo auctore *Piraea* dixerit. Deinde flagitiosè Opidum à Loco distinguit, perinde ac si quis se non de Homine, sed de Animali locutum defenderet. Si enim quærenti, *Quo vadis?* respondeatur *Romam aut Ithacam*, similiter

Vbi

Vbi est? Roma aut Ithaca, quis vsq; eo hebes est, vt de Loco quæri ac responderi non intelligat? *Quo* enim est priscus accusatiuus pro *Qua* vel *Que*, qui in *Quo circa* permansit, & subauditur præpositio *Ad* vel *In*, vt *Quo*, sit *Ad qua loca*: & *Vbi*, non est aliud, quàm *in quo loco?* cui respódetur *In loco Roma aut Ithaca*. quomodo apud Virgilium legimus: *Hic locus vrbis erit*. Et Horatium: *Non est aptus equis Ithaca locus*. Adhæc non nullius ἀπαιδευσίας vituperationem suscipit cum ipse, tum adstipulatores eius Nicias Grammaticus, & Ciceronum puerorum magister Dionysius, cum Piræeum vrbem aut opidum non esse putant. quid enim? non illi Attium poetam legerant, ab eoque, quod Festus testatur, *Athenas Quadriurbem* dictam inuenerant? Quarta igitur Athenarum vrbs Pireeus erat, ipso Astu ad dignitatem & speciem nullo genere inferior, si Ciceronis amico, simulq; censori & laudatori Cornelio Nepoti credimus, cuius de Themistocle verba sunt: *Cum Phalerao portu neq; magno, neq; bono Athenienses vterentur, huius consilio triplex Piraei portus constitutus est, isq; mœnibus circumdatus, vt ipsam Vrbem dignitate æquipararet, vtilitate superaret*. Præterea cum ipse se Terentius Plautum habere auctorem glorietur, neq; Cicero in grauissimis rebus Plautinos orationi versus inserere dubitet, in tertio verò de Oratore fateatur, eos, qui Plauti & æqualium sermone assuefacti sint, ne cupientes quidem posse, nisi Latine præclare & eleganter loqui: nulla fuit ratio, cur ex vnius Terentij auctoritate præsidium sibi peteret, Plautum verò sic penitus missum faceret, in cuius Bacchidibus legimus: *Ibo in Piraeum, visam ecqua aduenerit in portum ex Epheso nauis mercatoria*. Et Mostel. *Ego ire in Piraeum volo, in vesperum parare piscatum mihi*. Ad extremum nimis ἀναπολόγητον est, nec excusationem habet, quod Grammaticorum auctoritate imponi sibi passus est, vt stolidæ eorum Regulæ subscriberet, quam Rhæmnius Palæmon apud Charisium lib. 2. priores scilicet artis doctores secutus his verbis complexus est: *Nomina ciuitatum sine Præpositione sunt cum verbis eundi, manendi, redeundi: sed &* Rus

sine

sine Præpositione, vt Rus eo, ruri sum, rure venio: *&* Domus *sine præpositione, vt* Domum eo, domi sum, domo venio, *sed &* De domo *dumtaxat: in tertia persona inuenimus sæpius* In domum. His verbis subijcit Sosipater: *Generaliter autem & canonice (vt C. Iulius Romanus disertissimus artis scriptor refert) Præpositiones gentibus seu nationibus adduntur, ciuitatibus adimuntur & detrahuntur, licet contrà dixisse nonnullos veteres reperiamus*. In eandem sententiam Seruius ad illud Aeneid. i. *Italiam fato profugus Lauinaq; venit Litora*, hoc modo commentatur: *Ars quidem hoc exigit, vt nominibus Prouinciarum Præpositionem addamus, Ciuitatum numquam: tamen hoc plerumque peruerso ordine legitur. Sciendum enim vsurpatum ab auctoribus, vt vel addant, vel detrahant præpositiones*. Cum ergo nescire Cicero non posset, quod ipsi Grammatici vltro confitentur, inertis eorum artis Canonas ab auctorum linguæ latinæ consuetudine diffidere, non debuit certè ipse sui accusatorem agere, nec in eo, quod Præpositionem opido addidisset, vllum suum peccatum agnoscere. Vt enim ipse tertio de Oratore docuerat, omnis latine loquendi ratio quatuor fundamentis nititur, quorum primum est literę doctrinaq; puerilis, id est, artis Grãmaticæ præcepta, queis pueri imbuuntur: alterum subtilior cognitio ac ratio literarum, id est, inuestigatio causarum linguæ latinæ, qua præcepta artis ad Logicæ normã & veritatem limantur: tertium vsus beneq; loquentium & scribentium consuetudo: postremum auctoritas oratorum ac poetarum veterum. Ipsa eius verba sunt hæc: *Prætereamus præcepta Latine loquendi, quæ puerilis doctrina tradit, & subtilior cognitio ac ratio literarum alit, aut consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, libri confirmant, & lectio veterum oratorum & poetarum*. Et Artis quidem præcepta hoc discentibus pręstant, vt ne quid vel in singulis vocibus, vel in earum cõpositione peccent, siue vt Barbarismi & Solœcismi crimẽ effugiant, quod cum consecuti erunt, Grammaticè loqui censebuntur. meminisse tamen debent, nõ temere Quintilianum monuisse, *aliud esse Grammaticè, aliud Latine loqui*.

qui. Fieri enim potest, vt cum verba sint Latina, ipsa nihilominus oratio minus pura sit, quod eam aures eorum, qui optima, hoc est Ciceronis ętate vixerunt, vel repudient, vel non agnoscant. Quę repudiant, sunt *prisca* & *obsoleta*: quę non agnoscunt, aut *Noua* sunt, nondum scilicet illis temporibus vsitata, aut *Peregrina* & ad aliarum linguarum consuetudinem conformata. quibus tribus orationis impurę generibus aurea illa latini sermonis ętate pręter cęteros M. Cœlium, Crispum Sallustium & M. Varronem orationem infuscare solitos videmus, & de Sallustio veterum non pauci apertissime tulerunt. Etiam in M. Antonio nouandi licentiam Tullius agitat, qui *Piissimus* dixerit, & *Dignus* pro eo, qui in dignitate sit constitutus, & *Contumeliam facere* pro pati siue accipere, sicut *Facere iacturam* aut *detrimentum*. Rationis literarũ ac subtilioris cognitionis partim in Arte perficienda, partim in dirigenda consuetudinis regula vsus est. Et ad Artis quidem pręcepta quod attinet, satis illa fidem Athenæi sententię firmauerint, *exceptis medicis nihil Grammaticis stultius* existimantis. Pueros scilicet dicto audientes habent, quibus quicquid dixerint, ex tripode responsum aut ab Ammonis fonte relatum videri sciunt. Eo illi feroces sunt, adeoq; illud minui, in quo sibi cæterisque maximi videntur, ferunt indignissime. Docti proinde hominis est aduersus ista Arcadię pecuaria Ratione obarmari, eorumq; Regulas partim inuestiganda causa, quã linguę conditores spectarunt, partim obseruandis locupletium auctorum exemplis, siue corrigere cum falsa pręcipiunt, siue recidere & compescere cum redundant, siue numero augere, cum quę desiderantur. quarum quidem rerum omnium quam multiplex relicta sit occasio, satis iam tibi multisque doctissimis viris noua Syntaxis nostra fidem fecisse debet. In ea enim, vt scis, duodecim Latinę orationis fundamenta iecimus, maiorem partem ex Academię syluis & Lycęi spatijs petita, quę qui memorię mandarit, omnes postea Syntaxeos regulas quam veras nostras, tam Grammaticorum falsas cum veritatis

fal-

falsitatisq; causis nullo negotio percepturus, nec temere in earum obliuionem venturus videtur. Quis deinde Rationis in cõsuetudine corrigenda & expurganda vsus sit, totidem verbis Cicero in Bruto declarat: *Solum & quasi fundamentum Oratoris vides locutionem emendatam & Latinam: cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit Rationis aut scientiæ, sed quasi bonæ consuetudinis. Mitto C. Lælium, P. Scipionem. Aetatis illius ista fuit laus tanquam innocentiæ, sic latine loqendi, nec omnium tamẽ. nam illorum æquales Cæcilium & Pacuuium male locutos videmus. Sed omnes tum fere, qui nec extra vrbem hanc vixerant, nec eos aliqua barbaries domestica infuscauerat, recte loquebantur. Sed hanc rem deteriorem vetustas fecit & Romæ & in Græcia. Confluxerunt enim & Athenas & in hanc vrbem multi inquinatè loquentes ex diuersis locis. quo magis expurgandus est sermo, & adhibenda tamquam obrussa Ratio, quæ mutari non potest, nec vtendum prauissima consuetudinis regula.* Ex quibus verbis hoc amplius discimus, duo hominum fuisse genera, qui bonam latine loquendi consuetudinem inquinarent. Vnum eorum, qui extra vrbem Romam vixerant, in alia scilicet Italię parte nati aliique: alterum, qui Romæ quidem nati & educati, nec alioqui rationis literarũ aut scientię expertes, sibi tamen ab exteris, qui in Vrbem plurimi confluxerant, noua & peregrina cum vocabula, tum loquendi genera affricari passi fuerant. Recte proinde Cicero Rationem etiam Consuetudinis *obrussam*, siue lapidem Lydium facit, ad quam non illa minus, quã pręcepta Artis, exigi probarique debeat: quod quidem Cæsarem Dictatorem feliciter pręstitisse hoc modo prędicat: *Cæsar Rationem adhibens, consuetudinem vitiosam & corruptam pura & incorrupta consuetudine emendat.* Cottam rursum & Sisennam, prauam nouandi & Gręcissandi, siue exoticis vtendi consuetudinem non Ratione, sed iudicio non minus prauo corrigere voluisse narrat. De priore in eodem Bruto verba sunt: *L. Cotta de industria cum verbis, tum etiam ipso sono quasi subrustico persequebatur atq; imitabatur antiquitatem.* Et iterum: *Cotta quia se*

valde dilatandis literis à similitudine Græcæ locutionis abstraxerat, sonabatq; subagreste quiddam planeq; subrusticum, alia quadam quasi inculta & siluestri via ad eamdem laudem peruenerat, vt nimirum bene Latine loqui, nec inuecta ab exteris verborum aut pronunciationis barbarie orationem infuscasse diceretur. Quorum verborum sententiam alius locus in tertio de Oratore pluribus exprimit ac declarat. *Vt Latinè loquamur* (inquit) *non solum videndum est, vt & verba efferamus ea, quæ nemo iure reprehendat, & ea sic & casibus, & temporibus, & genere, & numero conseruemus, vt ne quid perturbatum ac discrepans, aut præposterum sit: sed etiam lingua & spiritus & vocis sonus est ipse moderandus. Rustica vox & agrestis quosdam delectat, quo magis antiquitatem, si ita sonet, eorum sermo retinere videatur, vt L. Cotta gaudere mihi videtur grauitate linguæ sonoq; vocis agresti, & illud, quod loquitur, priscum visum iri putat, si plane fuerit rusticanum*. Et paulo infra: *Cotta noster, cuius tu illa lata nonnumquam imitaris, vt Iota litetam tollas, & E, plenissimum dicas: non mihi oratores antiquos, sed messores videtur imitari*. Rustici nimirum, vt ex Festo discimus, diphthongos vitantes earum loco vocales latius efferebant, vt pro *Aurum*, dicerent *Oorum*, pro *Auriculas*, *Ooriculas* (vnde natum *Oricilla* Catulli) pro *Capreiuei*, *Capreeuee*. Eosdem Varro 1. rei rust. 2. *Vellam* pronunciare solitos testatur pro *Villam* seu *Veillam*, quasi *Vehillam*, ab eo dictam, *quod in eam conuehuntur fructus & euehuntur cū veneunt*. Hos Cotta imitabatur, vt à Græcæ locutionis tamquam peregrinæ similitudine se abstraheret. Græci autem diphthongum EI, sic pronunciabant, vt posterior vocalis, velut longa, duo tempora consumeret, prior non nisi tertiam temporis partem, ita vt sonus eius ad aures quodammodo periret, quæ causa est, cur Sextus Empiricus τὸ EI, simplicem sonum esse. Cicero etiam Græcum BINEI, & Latinum BINI, eodem sono efferri scripserint. qua de re in disputatione de *Orthoepeia*, siue recta latinæ linguæ pronunciatione vberius à me actum nosti. De Sisenna porrò hæc in eodem Bruto legimus: *L. Sisenna do-*

ctus

ctus vir & studijs optimis deditus, bene Latine loquens, quasi emendator sermonis vsitati cum esse vellet, ne à C. Rusio quidē accusatore deterreri potuit, quo minus inusitatis verbis vteretur. Rectè loqui, putabat esse inusitatè loqui. Ita discimus ætate Ciceronis hunc Rationis vsum fuisse in emendanda vitiosa & corrupta loquendi consuetudine, vt neque abolita & obsoleta referri pateretur (quod quidem Fabius *friuola in paruis iactantia esse* rectè iudicat) neque aut appellationem literarum seu pronunciationem peregrinam, neq; verba loquendiq; genera à peregrinis hominibus ad vernaculi seu patrij sermonis vsum conformata in Vrbem admitteret. Atque hoc est, quod Cicero latinitatem non modo *quotidiani*, sed etiam *domestici* sermonis consuetudine ali confirmariq; dixerat, vt omnem scilicet *Nouitatem* & *Peregrinitatem* excluderet. Addit idem *librorum lectionem*, quod scilicet qui ætate illa libros scribebant, maiorem in scribendo, quam in loquēdo cautionem ad effugienda prauæ consuetudinis vitia adhiberēt. Atque hinc iudicare possumus, quæ nobis hodie Latinè scribentibus sequenda sit ratio, vt nimirum multo maxima vtamur cautione in vitandis primum obsoletis, tum peregrinis & linguarum hodie vigentium idiotismis, tādem nouis & circa Ciceronis ætatem nondum vsitatis, nisi cum ijs meliorum pænuria locum dederit, aut hominis eruditi multumq; in Ciceronis & æqualium lectione versati iudicium suffragabitur, vt illorum consuetudine haud quaquam aliena aut indigna videri possint. Postremo loco *poetarum & oratorum veterum*, id est ætate suâ antiquiorum *lectione Latinitatem confirmari* censet Cicero, propterea quod vt ipse tertio de Oratore disputat, *omnis loquendi elegantia, quamquam expolitur scientia literarum, tamen augetur legendis oratoribus & poetis. Sunt enim illi veteres, qui ornare nondum potuerant ea, quæ dicebant, omnes prope præclarè locuti: quorum sermone assuefacti qui erunt, ne cupientes quidem poterunt loqui nisi Latinè. Neque tamen erit vtendum verbis ijs, quibus iam consuetudo nostra nō vtitur, nisi quando ornandi causa parce, quod ostendam: sed vsita-*

tis,ita poterit vti lectissimis vt vtatur is, qui in veteribus erit scriptis studiosè & multùm volutatus. Nimirum orationem verè Latinam, puram minimeq; inquinatam præstabat, tum verborum lectorum minimeq; plebeiorum aut humilium copiam illa veterum lectio suppeditabat. quanto igitur magis hodie nobis in legendis veteribus illis sumenda est opera, si diligenter latine loquendi, vel potius scribendi laudem expetimus?

His ita præmunitis age videamus, quam vincibilem Cicero causam habuerit, quamq; parum se dignum fecerit, cum hoc Attico & Grammaticis concessit, Solœcismum ab eo fieri, qui opido præpositionem addat. nam & Ratio, & Consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, & veterum deniq; Auctoritas ab omni eum culpa vindicare poterat. Et *Ratio* quidem hæc est, quoniam orationis partes aliæ princeps sunt, vt *Nomen & Verbum*, sine quibus affirmatio & negatio ne cogitari quidem potest, aliæ secundariæ, nimirum *Particulæ*, vt Præpositiones, Aduerbia & Coniunctiones: quarum vltimæ sunt velut Nerui, quibus nomen & verbum alięque minores orationis partes colligatæ tenentur. Aduerbia modum verbi præcipuè significant. Præpositiones verò nominum casus certis significationibus distinguunt, vt videlicet nomina Locum à quo, in quo, & ad quem, similiter & Tempus ante quod, circa quod, in quo & post quod, tum causam efficientem, impellentem, administram, inficientem seu permittentem, materiam & finem, adhæc Adiunctū, Subiectum, Obiectum, Partem certam, Pretium, Mensuram aut aliud quid significantia, Præpositionibus certis tamquam notis impositis inter se discernantur. Sic *Ad*, & *In*, placuit nominibus quarti casus præponi, cum locus ad quem iretur, significandus esset, nullo prorsus nec domus, nec ruris, nec vrbis, nec prouinciæ aut regionis discrimine: similiterq; *Ab*, *de* & *ex*, nominibus sexti casus ad significandum Locum vnde iretur. *In*, verò ad Locum vbi maneretur: qui quidem Præpositionum vsus cum à primo stabilitus fuisset, factum est postea, quoniam com-

pendio

pendio studebatur verborum, omnesque inter se quam paucissimis commutatis vocibus animi sensa exprimere cupiebant, vt sæpe cuiuscumq; vsus Præpositiones reticere ac subaudiri mallent: quod quidem sermonis compendium pro quodam ornamento habuerunt, idque Grammaticorum lingua *Ellipsis* dici cœpit. Vtrouis ergo modo postea loqui fuit liberum. nam qui Præpositionē cuicumq; nomini in Loco significando addebat, primigeniæ sermonis regula se tuebatur: qui verò eam lucrifaciebat, vltro etiam ornatus commendationem vindicabat. *Si* ergo *Solœcismus* orationis vitium appellari debet, quo cōpositionis seu Syntaxeos leges migrantur, ille demum σολοικίζειν censendus fuerit, qui Præpositionem nominibus locum significantibus addere supersedit. Et huiusmodi quidem Ratione se Tullius tutari poterat. De *Consuetudine* verò *quotidiani ac domestici sermonis*, quantum in ea Ciceroni ad defendendum Solœcismi crimen præsidij fuerit, vel hinc iudicari potest, quod & ipsum, & Cæsarem, Virgilium, Liuium aliosque eiusdem aureæ ętatis scriptores quibuscumq; Locorum nominibus Prępositiones alias ex vero Artis præscripto addidisse, alias compēdij & elegantiæ causa per Ellipsin detrahere solitos videmus. Cæsaris verba sunt: *Prius Cassius ad Messanam nauibus aduolauit, quam Pomponius de eius aduentu cognosceret.* Liuij vero: *Ductus Veios exercitus. Inde ad Veios exercitus ductus. Valerium à Veijs abducere exercitum iubet. Abducere infecta re à Veijs exercitum noluerunt. Cum exercitibus ad Veios accessere. Qui à Veijs fugerant. Cum exercitu nouo ab Roma aduenit. Placuit ab Ardea Camillum acciri. Profectus ab Ardea. Aesculapium ab Epidauro Romam accersendum. Samnitibus ab Aquilonia clam egressis. Abesse ab domo non possum. Dum senes ab domo accersunt. Vbi vos dilapsi domos & in rura vestra eritis. Cyprum classem misit. Aegyptum induxit exercitum.* Virgilius similiter: *At nos hinc alij sitientes ibimus Afros, Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem. Vnde iter Italiam. Tollite me Teucri, quascumq; abducite terras. Aeoliam venit, loca fœta fu-*

 ren-

rentibus Austris. Deuenere locos latos & amœna vireta. Hac limina tendere adegit. Varronis etiam: *Olea dominum & balneas & gymnasium sequitur*, pro, ad balnea. Catulli autem: *quam talia Cretam funera portarentur, Cur non exsilium malasq; in oras itis?* Ipsius deniq; Ciceronis: *Cum in Piraeum Socrates venisset ad Cephalum. A Piraeo ad Zostera vento molesto venimus. Miles profectus sum ad Capuam, quintoq; anno post ad Tarentum quaestor. Quinquaginta naues delatas in Vticam. Vt ab Alexandria discederet. Nec me in Arpinum abdam. Is ad Messanam venturus dicebatur. Ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. Tertio die abs te ad Aricia̅ accesseramus. Ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopen, quae in Ponto est, nauigauerunt. Ipse iter ad Mutinam dirigerem. Fugisse a Mutina videretur. Ab Epheso profectum. A Bibone discessimus. De illius ab Alexandria discessu. Exclusus ab Antiochia. Quatridui iter a Laodicea abest. Sardiniam cum classe venit. Bosphorum confugit. Italia cedit. Cum in sua rura venerint. In domo Caesaris. Ad praetoris domum. In ipsius patris domum detulimus. Quasi in domum suam venerit. De Gyaro ad te dedi de Messala literas. De Pomptino scripsi.*

Tandem veterum quoq; auctoritate perfacile Ciceroni fuit illam Grammaticorum regulam conuellere, seq; Attico suo ἀμεμπτον probare. Plauti enim sunt ista: *Is ex Anactorio huc commigrauit in Calydonem. Quando iturus est hinc in Seleuciam. A patre ex Seleucia venit. Vbi ipse erat? In Seleucia. In Ephesum abij. Ex Epheso literas huc misi. Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi. Ia̅ per hortum amicam transibo meam. Malam crucem ibo potius. Vtinam hinc abierit malam crucem. Iam redij ex silio.* Similiter Attij est in Phœnissis: *Iussit proficisci exsilium quouis gentium.* Fannij vero laudante Charisio: *Villam venit*, pro in villam: quo exemplo *Rus ire* & *Ruri esse* dixerunt, Praepositione per Ellipsin suppressa. nam *Ruri* sextus est casus, pro *Rure*, sicut *Carthagini* pro *Carthagine*. Plautus Most. *Veniunt ruri rustici*, pro à ruri, sicut Terentius, *à villa*. Idem Plautus Casin. *Vxorem vbi rus abduxero,*

vo, rure incubabo usq; in præfectura mea, pro in rure. Horatius: *Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum*. Cornelius Nepos: *Vt Romæ consules, sic Carthagine quotannis bini reges creabantur*. Virgil. *Tyria Carthagine qui nunc exspectat*. Hinc planum fit apud Liuium lib. 29. legendum: *Præcipue Carthagini prope vt capta tumultus fuit*. Vbi male vulgo, *Captæ*. nec enim *Ruri* & *Carthagini* Datiui sunt, velut oscitantes Grammatici tradiderunt. Asconius politissimus linguæ auctor in Miloniana Præpositionem sine dubio veterum exemplo sic expressit: *Qui forte ex rure in vrbem reuehebatur*. Quid nunc? Vtrum satis tibi Ciceroni Auctori aduersus Ciceronem Grammaticum bene aduocatus fuisse videor? Si bene te noui, promisso meo ac recepto egregie me satisfecisse agnosces, nec verbum amplius addendum putabis. Ego nihilominus hoc addam, minus esse mirum vsq; eo haustum ex puerili Grammaticorum doctrina errorem Tullio insedisse, vt eum neq; ratio, neq; veterum auctoritates, neque consuetudo loquendi & scribendi cum publica omnium, tum ipsius propria euellere ei potuerit: quando idem ipsum Fabio quoque Quinctiliano, acerrimo literarum iudici, videmus vsuuenisse, vt eum nihil omnia, quæ iam attulimus, deterrerent, quin Solœcismum esse statueret, si quis dicat, *Veni de Susis in Alexandriam*. Mecum igitur, opinor, ita decernes, neutrum Grammatica satis calluisse, ac propterea si nunc in terris exsisterent, sicut ipsi nos quomodo loquendum, docerent, item eos à nobis, cur ita loquendum, discere debere. VALE. Mediolani a. d. XIII. Augusti anni M. DC. XXVII.

PAVLO

PAVLO IOSEPHO MERONO Theologo & Philologo. 4

LEgendis Scriptoribus Latinis, quorum ad nos libri peruenerunt, hoc mihi comperisse me videor, neque eos, qui boni auctores linguæ fuerunt, fuisse bonos Grammaticos, neque rursum qui in Grammaticis præstare visi sunt, fuisse bonos linguæ auctores. Nam quod ad posteriores attinet, vt missos faciam Priscianos, Diomedes, Charisios, Nonios, Donatos, Seruios, eorumq; similes, ipse certè Varro, togatorum cæteroqui doctissimus, Ciceronis, Cæsaris, Nepotis & Liuij dissimillimus exstitit, eaque re deterioris notæ auctoribus annumerari meretur. Vt enim quo quidque propius ab eo abest, quod in quoq; genere primas tenet, eo præstabilius iudicandum est: sic è diuerso tanto deterius videri oportet, quanto longius ab optimi similitudine se remouerit. neq; verò id dubium cuiquam esse potest, qui vel eos ipsos libros, quos de lingua latina ad Ciceronem Varro misit, vel rei rusticæ cōmentarios, vel denique multa eius fragmenta librorum cognouerit. Præterquam enim quod tota eius compositio verborum aspera & salebrosa est, plerisque etiam locis perobscura, eorum iniri vix potest numerus, quæ vel ex priscorum rudereris iam olim desita & abolita retulit, vel audacia minime ferenda ac plerumq; ridiculè nouauit, vel ad Græcanici sermonis consuetudinem licenter effinxit. quæ quidem orationis vitia quod cauere neglexissent Cæcilius, Pacuuius & Aquilius, eos malos linguæ auctores Cicero perhibet, quamuis ea ętate vixissent, qua omnes prope præclarè loquebantur. Priorum verò, id est, eorum, quos optimos linguæ latinæ auctores fateri oportet, vel vnus ille, qui familiam inter eos ducit, Cicero satis exemplo suo fidem fecerit, notæ eos non optimæ

Gram-

Grammaticos fuisse. Iam aliàs coram in sermone tibi demonstraui, quam aqua Ciceroni hęserit, cum à Pompeio consultus fuisset, vtro tandem modo, *Pōpeius tertium Consul*, an *Tertio Consul*, rectius scriberetur, etsi ipse in libris suis nullo discrimine *Tertium* & *Tertio* scribere nihil dubitarat; quoniam videlicet vtriusque dicti causam ignoraret, ac perinde vt quiuis vnus è medio, literarum nihil admodum peritus, consuetudinis impetu auferretur. Meministi etiam quam idem perdita sui defensione vsus fuerit, cum ab Attico Solœcismi postulatus esset, eo quod scripserat, *Cum in Pireaa exissem*. Nunc aliud eiusdem rei tibi affero specimen, ex quo perspicere licebit, quanta erroris vis fuerit, quo Tulliū in primis pueritię annis puerilis doctrinę magister imbuerat, vt postea neq; illū Ratio, neq; propria etiā loquendi scribendiq; cōsuetudo eo errore liberare potuerit. Verba eius sunt Tusculanarum tertio: *Inuidia verbum ductum est à nimis intuendo fortunam alterius, vt est in Menalippo*: Florem quisnam liberum inuidit meum? *Malè Latine videtur, sed praclarè Attius. Vt enim* Videre, *sic* Inuidere florem, *rectius quàm* Flori *dicitur. Nos consuetudine prohibemur. Poeta ius suum tenuit & dixit audacius*. Hoc loco quid errauerit Cicero, & quæ erroris illi fuerit causa, operæ videtur pretium distinctius exponi. Erratum eius duplex est, vnum ad Syntaxin, alterum ad poetæ sensum pertinens. Primùm *Inuidere* cum accusatiuo casu poni Rationi quidem & iuri consentaneum, mori tamen seu consuetudini contrarium siue insolens esse statuit, sed vtrobiq; non parum alucinatur, non quo non ratio postulet, accusatiuum æque cum verbo *Inuidere*, ac cum *Videre* iungi, sed quoniā in hac Syntaxi *Inuidere flori*, accusatiuum deesse putat, quod tamen est aliter. necessario enim Accusatiuus quispiam subauditur, isque vel proprius seu cognatus, qui actionis formam significet, *Inuidiam* puta, vel communis cum multis alijs verbis actiuis, vt *Honorem, Speciem, Fortunam*, quę sunt Obiectum actionis, siue materia circa quam inuidentia seu malignus intuitus occupatur. Horatia-

ratianum illud nosti: *Non semper idem floribus est honos*: cui simile hoc Virgilianum: *Frigidus aut siluis Aquilo decussit honorem*. Apud Plautum Rudente naufragio eiectiuuidiq; verba sunt: *O scirpe scirpe laudo fortunas tuas, qui semper seruas gloriam aritudinis*. Hunc scirpo fortunam & aritudinem inuidere rectè dixeris, cum laudationi non addat verbum *Praefiscini*, quod quidem veteres consuetudine fecisse nosti, vt sine inuidia laudem se impertitos probarent. Apud Titinium in Setina, cum Paula mulier nouam nuptam vt omnium, quæ Setię essent, puellarum pulcherrimam ita collaudasset: *Accede ad sponsum audaciter: virgo nulla est talis Setia*, ab alio nescio quo sic monetur: *Paula mea amabo pol tu ad laudem addito Praefiscini*. nempe, vt Charisius notat, *ne puella fascinetur*. Sed simplicius certiusq; est cognatum accusatiuum subaudiri, vt dictum putetur *Inuidere alicui inuidiam*, sicut Vouere alicui votum, Pugnare pugnam, Ludere ludum, Quęrere quęstum, Furere furorem, Vomere vomitum, Basiare basia, Turbare turbas, Iurare iusiurandum, Currerę cursum, Gaudere gaudium, Ridere risum, Somniare sõnium, Viuere vitam, Nocere noxam, Seruire seruitutem. Sicut ergo cum dicit Lucretius: *Tibi rident æquora ponti*, subaudimus *Risum*, & in hoc Tullij, *Gaudeo tibi*, *Gaudium*, in isto eiusdem Lucretij: *sibi quisq; valere & viuere doctus*, *Valetudinem* & *Vitam*, in peruulgato *Nocere alicui*, *Noxã*, in *Seruire alicui*, *seruitutem*: similiter in *Inuidere alicui* suppositum audimus *Inuidiam*, etsi *Inuidere aliquem* non minus rectè dicitur, quam *Nocere & Seruire aliquem*, quę Plautus frequentat. Eodem certè modo *Adulari aliquem* Ciceroni & ęqualibus in vsu fuit, non tamen vt *Adulari alicui* aspernarentur, quod perperam Quintilianus sibi persuaserat. nam apud Nepotem, cuius dictionem tamquam diuinam ipse prędicabat Cicero, in Attici vita legimus: *Neq; eo magis potenti adulatus est Antonio*. Sic apud Liuium lib. 3, 69. *Consules per proditionem dignitatis patrum plebi adulatos*. Sed in eo *Adulationem* subauditur. Est ergo circa verborum Attianorum Syntaxin primus Cice-

 ronis

ronis error, quod quomodo ea Rationi ſit conſentanea, minime percepit, id eſt Figuram, Accuſatiui puta ellipſin, non animaduertit. Non minus tamen Ratio eum fugit, cum *Inuidere*, cum accuſatiuo beneloquentium & ſcribentium Conſuetudini repugnare cenſet. nam & ipſe hoc ipſo Tuſculanarum loco duobus ante verſibus ita ſcripſerat: *Inuidia tum eſt, cum inuidetur*, quo exemplo idē a libi: *Inuidetur commodis hominum ipſorum*. Vbi ſupplendum eſt *Inuidia* ſiue *Inuidere* vim nominis habens. Cum enim iſta ſit affirmatio, nomen pariter & verbum in ea ſit neceſſe eſt, cum ſcilicet oratio ſit, in qua de altero alterum, id eſt, de nomine verbū affirmatur. Iā ratio dictat, vt Nomen, quod in recto caſu eſt paſſiui ſuppoſitum, idē in accusandi caſu ſit verbi actiui appoſitum. Itaq; ſi *Inuidia inuidetur*, à loquendi conſuetudine non abhorret, nō minus *Inuidere inuidiam*, conſuetudini cōſentaneum fateri oportet. Sed nihil multa argumentatione opus eſt, cum rurſum eodem libro Ciceronem *Inuidere* cum accuſatiuo ex conſuetudine poſuiſſe videamus. Sic enim loquitur: *Vt nobis optimam naturam inuidiſſe videantur, qui nihil melius populari gloria iudicarunt*. Cui ſimile hoc Virgilij: *Iam pridem nobis cæli te regia, Cæſar, Inuidet*. Horatius: *ego cur acquirere pauca, ſi poſſum, inuideor*. vbi *Ob* ſeu *Propter* ſubaudiendum eſt, vt *Vituperor hoc feciſſe*, pro, *ob feciſſe hoc*, ſeu *ob hoc factum*: aut hoc modo interpungemus locum: *ego cur, acquirere pauca ſi poſſum, inuideor*. Sed vtro tandem modo dixerit, ſiue *Inuideor ob acquirere*, ſiue *Inuideor ſi poſſum acquirere*, neceſſe eſt, vt recte dicatur, eſſe qui eum inuideant, quomodo Ouidius in Laodamię epiſtola: *Troadas inuideo, quæ ſic lacrimoſa ſuorum Funera conſpicient, nec procul hoſtis erit*. Atque hinc ſatis planum iam factum arbitror, quam Cicero cum aliorū, tum propriæ conſuetudinis oblitus fuerit, cum ſe, ne verbo *Inuidere* accuſatiuum iungeret, *conſuetudine prohiberi* dixit, nec poetam Attium, quod Rationi ſeruiens à conſuetudine diſceſſerit, inſolentię & audacię inſimulare dubitauit. Iam quod ad verſiculi Attiani ſententiam attinet,

ner, fallitur non parum Cicero, cum sensus nihil interesse arbitratur, siue *Flori*, siue *Florem inuidit*, in eo legas. Vt enim ipse agnoscit, *Inuidere aliquid* est nimis videre in aliquid, obtutu vno defixum intueri aliquid, & velut idem Attius in Tereo loquitur, *conspicere in aliquid*. Postea per Metonymian causæ duplex verbi orta est notio, cum duplex inuidentię, id est, intuitus, adspectus, & vt ita dicam *inspicientiæ* effectus sit; vnus internus subiecti, nempe dolor, alieni boni intuitu excitatus, ex quo *Dolere oculi*, siue dolori esse, aut dolorem afferre ijs dicuntur, qui animo minus æquo alienum, quod intuentur, bonum ferunt: & isti *Inuidere alicui* dicuntur: alter externus obiecti, nempe fascinatio eius, cuius quis bonum maligno oculo intuetur, & tunc *Inuidere aliquem* dici res postulat: quo pertinet illud Virgilij: *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos*. vbi pro *Fascinat*, per Metonymian eodem sensu dicere poterat, *Inuidet*, quo ipso sensu Attius videri potest dixisse: *Quisnam oculus florem liberorum meorum mibi inuidet seu fascinat?* Catullus quidem vtroque verbo indiscriminatim vtitur. Prius quidem hoc modo: *Conturbabimus basia, ne sciamus, Aut ne quis malus inuidere possit*. Postea autem sic: *Quæ basia nec pernumerare curiosi possint, nec mala fascinare lingua*. De huiusmodi maligno inuidentis oculo etiam in sacris habemus Prouerb. 23. *Ne comedas cum homine inuido*. Vbi Græce est: μὴ συνδείπνει ἀνδρὶ βασκάνῳ, id est, *ne conuescaris homini fascinatori*, nempe πονηροφθάλμῳ, mali oculi viro. In Hebræo fuerat: *Ne comedas panem mali oculi*, id est, inuidentis seu maligne intuentis, qualis est operarij illius Matth. 20. ad quem Dominus: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* id est, an tu alijs bonitatem seu liberalitatem meam inuides? siue, an oculi tibi dolent dum meam in alios bonitatem intueris? Eodem pertinet Horatij versus: *Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam Limat*. nam id est, nemo ruri mihi inuidet, nemo maligno oculi obtutu mea commoda corrũpit seu fascinat. Fascinationẽ enim siue βάσκανον dicebãt, τὸν ὀφθαλμοῖς κτείνοντα καὶ φθείροντα

τα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁρᾶσθέν, qui oculis interimit & corrupit, quod ab ipso cernitur; vt laudatus Lambino Theocriti Scholiastes interpretatur. Atq; hoc ipsum sibi volunt Attij verba, fuisse scilicet, qui obliquo & maligno oculo liberorũ florem limauerit seu corruperit aut interemerit: quod contra Cicero interpretatur, fuisse, quem conspectus liberorum flos inuidiæ dolore affecerit, siue, cui ex felicitatis liberorum intuitu oculi doluerint.

Reliquum nunc est, vt quæ Ciceroni erroris causa fuerit, consideremus. Grammatices videlicet doctor ei primis pueritiæ annis persuaserat, Verba quædam *Absoluta* siue *Neutra*, hoc est, nec actiua, nec passiua esse, adeoque nec Accusatiuum ab illis regi. Eo factum est, vt *Inuidere* neutrum esse crederet, eiq; accusatiuum adiungere dubitaret: nisi si quando consuetudo & quotidiani sermonis vsus regulæ illius memoriam ei excussit, etsi non minus consuetudinis cum aliorum, tum suæ, obliuisci fuit solitus, cum vsus illi venit, vt de dicti scriptiue ratione cogitationem aliquam susciperet, quod in examinando Attij versu iam vidimus contigisse. Ab eiusmodi errore nullum cuiquam posthac erit periculum, qui *Mineruam* nostram *Sanctianam*, siue *de causis linguæ Latinæ commentarium*, ex eaq; formatas nostras *Grammaticæ latinæ institutiones* cognouerit. Sciet enim, omne Verbum, quod *ὑπαρκτικὸν* seu Substantiuum non sit, hoc est, præter *Sum* & *Fio*, aut actiuum, aut passiuum, nihil neutrum esse, cum omnem motum aut actionem, aut passionem esse necesse sit. Sciet etiam omne verbum actiuum aut vnum modo proprium, seu cognatum & domesticum, aut alios etiam exteros, siue alienos pluribusq; verbis communes Accusatiuos sibi adsciscere, idq; hoc discrimine, vt accusatiuo proprio significetur *Forma* actionis, quæ vt in Scholis loquuntur, *dat Esse actioni*, siue, per quam actio est, quod est, ut in illis, quæ recensuimus, *Ridere risum, gaudere gaudium, furere furorem, viuere vitam, nocere noxam, seruire seruitutem*, similiterq; in *Sedere sessionem, ambulare ambulationem, stare statum, saltare saltationem*: communi uero

&

& externo *Obiectū* denotetur seu *Materia circa* actio *quam* occupatur, siue etiam *Effectus* quispiam, vt *Amare virtutem, Discere literas, audire vocem, videre lucem, scribere epistolam*. Non etiam causam ignorabit, cur Accusatiuum proprium Latini plerumq; supprimere maluerint, quippe quod eum ab omnibus sua sponte subauditum iri minime dubitarent: quis enim non intelligat Gauderi gaudium, etsi quis non nisi *Gaudere se* dixerit? Vbi tamen actionis modus & formę eius quoddam velut genus significaretur, cognatus ille accusatiuus necessario exprimebatur, vt *Gaudeo gaudium tuum, ridet risum absurdum, seruit seruitutem publicam & durissimam, currit cursum perceleram, ambulat ambulationem solitam*: quoniam scilicet *Gaudij* species quædam sunt tuum & alterius: *Risus*, absurdus & decens: *seruitutis*, publica eademq; dura, & priuata iusta ac clemens: *Cursus*, celer & remissior: *Ambulationis*, consueta & insolita: quæ ipsa in alijs omnibus est ratio. Neq; tamen propterea quod sine accusatiuo plerumque posita inueniantur, ea ex Actiuorum censu exigere decet, cum etiam ex illis Actiuis, quę diuersos accusatiuos adsciscunt, plurima recitari possint, quæ absolute poni solent, eo scilicet, quoniam quis accusatiuorum à breuitatis & compendij studio per Figuram reticeretur, quotidiani sermonis vsus neminem paulo humaniorem dubitare patiebatur. Ex quo genere sunt, *Imponere alicui*, nempe Sarcinam velut asino, *Prælucere alicui*, nempe facem vel cereum, *Tendere* vel *Pergere aliquo*, nempe Iter, *Detrahere alicui*, nempe laudem, *Cedere, Decedere* vel *Succedere alicui*, nempe locum, *Cauere sibi, Timere alicui, Metuere ab aliquo, de aliquo, pro aliquo*, nempe malum, *Obire, Occumbere, Oppetere*, nempe mortem, *Soluit, conscendit, in portum appulit*, nempe nauem, *Ignoscere alicui*, nempe peccatum, *Ire, inire, ingredi*, nempe viam. *Consulere* vel *Prospicere alicui*, nempe vtile vel commodū, *Incipere*, nempe principium. Pleraque denique verba agentia, quorum suppositum in se ipsum agit, supprimere accusatiuum consueuerunt. Cum enim legimus, *Terra mouit, nox calo*

præ-

præcipitat, bene vertat, res bene habet iræ leniunt, venti tremunt, venti posuere, anno vertente, voluentibus annis, vestibulum pulverat, pallium maculat: in his omnibus accusatiuus *Se* subauditur, quod quidem alia idoneorum auctorum nos loca docent, in quibus ex Artis præscripto Accusatiuum expresserunt, id quod in *Minerua* non minus, quam superiora compluribus exemplis comprobatum vidisti. Et quoniam te non minus limato in literis iudicio præditum, quam castissimæ dictionis Latinæ potentem esse comperi, neminemq; eorum, qui hodie latinè scribunt, temere tibi antepono, minore me negotio, quod tibi iam visum est, cæteris probaturum confido, cum videlicet ipsi Tullio multis modis fraudi fuerit erroresque tam deformes obiecerit, pueriliis doctrinæ præceptis perperam imbutum fuisse, multo idem magis nostræ ætatis hominibus vsuuenire oportere, vt scilicet, quandiu errores, quos in Grammaticorum scholis combiberunt, missos non fecerint, nostræque Mineruæ monita in aures animosq; admiserint, veram Latinitatem non nisi per caliginem videant, inque scriptis auctorum interpretandis turpiter subinde alucinentur. Vale Mediolan. a. d. 15. Augusti anni 1627.

IVLIO CÆSARI CAPACCIO Neapolitano.

S.

EOrum hominum, qui Latinis literis censentur, alios meliores scriptores, quam iudices an censores, alios rursum meliores iudices, quam scriptores esse comperio: quod quo minus incredibile videatur, cõsimile quiddam in re architectonica vsuuenire in tertio Politicorum Aristoteles monet, vt scilicet longe melius de domo iam facta iudicet, qui eam colit & possidet, quam artifex, qui eã architectatus est. Minime autem obscura est ratio, cur qui explorato de Latinitate iudicant, non fere eleganter Latinè scribant. Deest enim illis scribendi exercitatio, sine qua vt bene scribatur, fieri prorsus non potest. Omnem quippe operam in ijs occupant, quæ ad eruditionis copiam faciunt, hoc est, Grammaticos veteres omnes diligenter excutiunt, cum eos, qui vel artem totam, vel de certa eius parte commentati sunt, quos duobus voluminibus comprehensos Putschius postremum edidit, tum illos, qui de verborum Latinorum origine, significatione aut vsu literis aliquid cõsignarunt, quorum sunt Varro, Festus, Agellius, Macrobius, Nonius, Philoxenus, Placidus, Isidorus, alijq; Glossarum scriptores, tum eos denique, qui veteres auctores explanandos susceperunt, tãquam Asconius Pedianus Ciceronem, Cornutus Persiũ, Donatus & Eugraphius Terentium, Seruius & Iunius Philargyrius Virgilium, Acro Horatium, Luctatius Statium, quibus auctorem glossarum in Iuuenalem & Persium à Petro Pithæo editum addamus licebit. Deinde autem ipsos linguæ auctores, eorumq; ætates diligentissimè inter se contendunt, vt non modo quæ cuiq; auctorum sua ac propria sint, sed etiam quid quaq; latini sermonis ætate sit dignius, discernere queant, cum iam tum

ætate

ætate sua Fabius, aliquanto etiam ante Seneca linguam ab æui Augustæi puritate degenerasse fateantur. Adhæc in meliorum temporum auctoribus non verborum modo loquendiq; generum elegantiam animaduertunt, sed hoc amplius origines ac natiuas &(velut Varro loquitur) primigenias vocabulorum significationes indagare curę habent, cum certum habeant, vnam tantum vniuscuiusq; vocis significationem esse, reliquas eis per Tropum aliquem accessisse. Præterea dilectu vtuntur in auctorũ editionibus, nec vna illa, quam eis casus obtulit, contenti sunt, sed operam dant, vt quam emendatissima accuratissimeque cum veteribus libris collata & typis expressa potiantur. nam his annis sexaginta proximis omnes bibliothecas publicas ac priuatas summo studio excussas fuisse constat, eoque contigit, vt omnes fere scriptores veteres ab hominibus ingenio, doctrina & iudicio præstantibus recensiti, notisq; & animaduersionibus, nonnulli etiam iustis explanationum commentarijs auctiores prodirẽt. quorum operam refutare & aspernari beneficium non nisi eius videtur, quem frugibus diuino beneficio inuentis adhuc glandibus victitare delectet. qui vero auctores hodie ex Coloniensium pręcipuè & Venetorum typographorum officinis exeunt, tot mendis ac prodigiosis erroribus obsiti deprehenduntur, vt neque ipsi cuiquam vsui esse possint, & id genus furtum, vel dicam sacrilegium nefarijs illis hominibus impune esse, nec ab ijs, qui rerũ potiuntur, *gladio ad vindictam malorum* ipsis commisso recidi ad perpetuam eorum ignominiam pertineat. Porro autem ne illa quidem cognoscere eos piget, quæ recentiores Critici & politiores literas professi velut symbolæ conferendæ causa multo studio elucubrarunt, qualia sũt, quæ compluribus Thesauri Critici Tomis Gruterus fuit complexus, tum varia Petri Victorij, Guilhelmi Budæi, Hadriani Turnebi, Barnabæ Brissonij, Iacobi Cuiacij, Petri & Nicolai Fabrorum, Andręę Alciati, Caroli Sigonij, Antonij Augustini, Petri Ciacconij, Fuluij Vrsini, Oberti Gifanij, Scipionis Gentilis, in primisque Iusti

IVLIO CÆSARI CAPACCIO Neapolitano.

EOrum hominum, qui Latinis literis censentur, alios meliores scriptores, quam iudices an censores, alios rursum meliores iudices, quam scriptores esse comperio: quod quo minus incredibile videatur, cõsimile quiddam in re architectonica vsuuenire in tertio Politicorum Aristoteles monet, vt scilicet longe melius de domo iam facta iudicet, qui eam colit & possidet, quam artifex, qui eã architectatus est. Minime autem obscura est ratio, cur qui explorato de Latinitate iudicant, non fere eleganter Latinè scribant. Deest enim illis scribendi exercitatio, sine qua vt bene scribatur, fieri prorsus non potest. Omnem quippe operam in ijs occupant, quæ ad eruditionis copiam faciunt, hoc est, Grammaticos veteres omnes diligenter excutiunt, cum eos, qui vel artem totam, vel de certa eius parte commentati sunt, quos duobus voluminibus comprehensos Putschius postremum edidit, tum illos, qui de verborum Latinorum origine, significatione aut vsu literis aliquid cõsignarunt, quorum sunt Varro, Festus, Agellius, Macrobius, Nonius, Philoxenus, Placidus, Isidorus, alijq; Glossarum scriptores, tum eos denique, qui veteres auctores explanandos susceperunt, tãquam Asconius Pedianus Ciceronem, Cornutus Persiũ, Donatus & Eugraphius Terentium, Seruius & Iunius Philargyrius Virgilium, Acro Horatium, Luctatius Statium, quibus auctorem glossarum in Iuuenalem & Persium à Petro Pithæo editum addamus licebit. Deinde autem ipsos linguæ auctores, eorumq; ætates diligentissimè inter se contendunt, vt non modo quæ cuiq; auctorum sua ac propria sint, sed etiam quid quaq; latini sermonis ætate sit dignius, discernere queant, cum iam tum

ætate

ætate sua Fabius, aliquanto etiam ante Seneca linguam ab æui Augustæi puritate degenerasse fateantur. Adhæc in meliorum temporum auctoribus non verborum modo loquendiq; generum elegantiam animaduertunt, sed hoc amplius origines ac natiuas &(velut Varro loquitur) primigenias vocabulorum significationes indagare curæ habent, cum certum habeant, vnam tantum vniuscuiusq; vocis significationem esse, reliquas eis per Tropum aliquem accessisse. Præterea delectu vtuntur in auctorũ editionibus, nec vna illa, quam eis casus obtulit, contenti sunt, sed operam dant, vt quam emendatissima accuratissimeque cum veteribus libris collata & typis expressa potiantur. nam his annis sexaginta proximis omnes bibliothecas publicas ac priuatas summo studio excussas fuisse constat, eoque contigit, vt omnes fere scriptores veteres ab hominibus ingenio, doctrina & iudicio præstantibus recensiti, notisq; & animaduersionibus, nonnulli etiam iustis explanationum commentarijs auctiores prodirẽt, quorum operam refutare & aspernari beneficium non nisi eius videtur, quem frugibus diuino beneficio inuentis adhuc glandibus victitare delectet. qui vero auctores hodie ex Coloniensium præcipuè & Venetorum typographorum officinis exeunt, tot mendis ac prodigiosis erroribus obsiti deprehenduntur, vt neque ipsi cuiquam vsui esse possint, & id genus furtum, vel dicam sacrilegium nefarijs illis hominibus impune esse, nec ab ijs, qui rerũ potiuntur, *gladio ad vindictam malorum* ipsis commisso recidi ad perpetuam eorum ignominiam pertineat. Porro autem ne illa quidem cognoscere eos piget, quæ recentiores Critici & politiores literas professi velut symbolæ conferendæ causa multo studio elucubrarunt, qualia sũt, quæ compluribus Thesauri Critici Tomis Gruterus fuit complexus, tum varia Petri Victorij, Guilhelmi Budæi, Hadriani Turnebi, Barnabæ Brissonij, Iacobi Cuiacij, Petri & Nicolai Fabrorum, Andreę Alciati, Caroli Sigonij, Antonij Augustini, Petri Ciacconij, Fuluij Vrsini, Oberti Gifanij, Scipionis Gentilis, in primisque Iusti

 Lipsij

Lipsij opera. In illis enim etiam qui veteres omnes trã∫legerit, longe plurima inueniet, quæ ignoret, quæque ab eo, qui hospes in literis videri nolit, sciri debere iudicet. Ad extremum hoc etiam ad rem pertinere iudicant, vt vsum habeant veterum monumentorum, tamquam numismatum, inscriptionum & codicum multis abhinc sæculis scriptorum, vt ne in antiquitate penitus hospites sint, semperq; alijs de ea referentibus credere necesse habeant. Atq; ista ferè sunt, in quæ curas suas ij distrahunt, qui Critici perhiberi ac de literis literatisque iudices sedere postulant: quæ quidem tam multa tamque varia sunt, vt eos orationis cultui vacare pæne sit inconcessum. nam nec illa res non totum sibi hominem videtur vindicare, cum etsi perpauci, quos quis scribendo imitetur, multum tamen ei ac sępe lectitandi sint, ne in vitium illud incidat, quod κοινισμὸν Fabius vocat, quod est mista quædam & confusa ex varijs inter se dissimillimis verborum generibus dicendi ratio: quo ferè vitio Transalpini homines laborant, id quod minus, quam Itali, iudicio valeant. Hi enim quod exactissimi iudicij esse Fabius rectè censet, qui sit in vno quoq; genere optimus, sumunt imitandum, tum vt quisq; est optimo simillimus. Ita poetæ Virgilium, Horatium, Lucretium, Catullum, Tibullum & Propertium, tamquam ætate coniunctiores & inter se similiores dignos demum censent, ad quorum exẽplum in scribendo conformentur. Qui verò solutæ orationis laudem animo affectant, Ciceronem, Cæsarem, Cornelium, Nepotem & Liuium, quosq; Cicero deterso antiquitatis squalore imitandos ipse censuit, Plautum & Terentium exprimere conantur. Reliquos tamquam istorum dissimiliores, ex eoq; deteriores (quod non ferè ne ipsi quidem inficiantur) aut prorsus missos faciunt, aut hactenus tantum cognoscunt, vt ex ijs ea excerpant, quæ ex multo superiorum vsu eius esse notæ iudicant, vt ea ne Cicero quidem dedignaturus fuisse videatur. Hinc porro euenit, vt longe plures vna Italia, quam cætera Europa, produxerit seu solutæ, seu pedibus illigatæ orationis

laude

laude insignes, quorum non paucos ne Ciceronis quidem & Virgilij ætas aspernetur. Rursum tamen contingere Italis fatendum est, vt fere quo quisq; est scribendo cultior, si in congressu hominum doctorum (eorum dico, qui docti sunt, non qui tales se existimari satis habent) de re literaria mentio sit illata, aut turpiter obmutescat, aut ea in medium afferat, quæ nihil eum quouis fossore aut caprimulgo interesse arguant, adeoque ludum intelligentibus iocumq; faciant. Neq; tamen hoc eo fit, quod non longe iudicio Itali cæteros Europæos præstent, sed quod nemo de illo, quod cognitum non habet, explorate liquidoq; iudicare potest. Sed nec hoc non eis in loco vsuuenit, vt parum caueant, ne orationem cæterum purissimã & elegantissimam ijs vel verbis, vel loquendi generibus inquinent, quæ ipsis seu malorum librorum lectio, siue hominum non satis doctorum vsus, seu deniq; vernaculi sermonis idioma necopinantibus affricuit: quod fortassis effugerẽt, si aut ipsi plura legissent & obseruassent, aut se suaq; minus amarent, nec eos, quos plus eruditioni, quã eloquẽtiæ & ornatui operæ tribuisse norunt, consulere fastidirent. Exẽplo sit vel ciuis tuus nobilissimus Sannazarius, qui quidẽ omniũ nationũ concessu Latine scribendi palmam ita sibi vindicauit, vt nullo genere vel Tibullo, vel Propertio inferior censeatur, vnoque omnes ore hoc Bembi Cardinalis elogium, quod cum apud vos essem, Mausolæo eius inscriptum mihi monstrabas, in eum consentiant:

Da sacro cineri flores: hic ille Maroni
Sincerus Musa proximus, vt tumulo.

Hic tamen præ se *Angelum Bassum*, à patria *Politiani* nomine notiorem, non aliter quam si vix vltimæ notæ Grãmatista foret, contemnere & versibus insectari ausus est, quod eum sermonis puritate minime sibi parẽ esse recte iudicaret. Etsi enim ille quoq; versus scripsit Latinos, qui vetustati se possint inserere, nihil tamen ad Sannazarium. Habuit tamen alia, quorum causa non Sannaza-

tius modo, sed quotquot ætas illa, doctorum hominum minime sterilis, habuit, quotq; exinde ad hanc vsq; diem Europa tulit, cum & colere & admirari merito poterāt. Mitto Iurisprudentiam, mitto Philosophiam, in qua Marsilio Ficino Platonico, & Iohanne Argyropilo Peripatetico doctoribus, Picò verò Mirandulano studiorum socio tantum profecerat, vt eam magno cum applausu publicè doceret: Græcos versus ea elegantia scripsit, vt Græcorum nemini priores relinquere iudicaretur. Latina verò eius oratio etsi κοινισμόν, de quo dixi, effugere cu ræ non habuit, tantum tamen habet Veneris tantumque argutiæ, vt nemini quamuis decies relecta satietatem afferat, aut, vt Plinius loquitur, tædio veniat. Quem deniq; censes eum fuisse, cui se homo Italicis ingenijs palā iniquus Iosephus Burdoscaliger continere non potuit, quin hoc in castigationibus Catullianis præconium impertiretur? *Omnium maxime ridiculus Marullus, qui cum nullum, aut admodum exiguū sensum harum literarum haberet, ridet Politianum, virum non solum se maiorem, sed & cū nullo nostra ætatis comparandum*. Putares hoc eum pacto iniuriam redimere conatum, quam Iulius pater eius Politiani manibus fecerat, cum non solum immaniter, sed & mendaciter in poematis hoc ei versu insultauit: *Obsceno moreris sed Politiane furore*. quod quidem à Medicææ domus æmulis confictum fuisse Iohannes Pierius Valerianus de literatorum infelicitate lib. 2. hoc modo testatum facit:

*Angelus Politianus nullius ignarus eruditionis & disciplinæ cum in aduersa Medicæorum procerum tempora incidisset, inclinantibus iam Petri, quem ipse literis instituerat, rebus in eam incidit ægritudinem, vt in multis & varijs molestijs cogitationibusq; consolationem nullam admittere voluerit, atq; ita demum dolore mæstitiaq; confectus exspirarit. quodque illi longe fuit infelicius, conficta in eum turpitudinis fabula, maledicentissimis obtrectationibus proscissus calumniatusq; est, vtq; ea gens (*Florentina*) promtissima*

est

est ad insimulandum, in inuidiam Petri ipsius ignominiosam aliam mortis voluntariæ causam vniuerso terrarum orbi magna cum eius infamia propalarunt.

Nimirum hoc Politiani peccatum fuit maximum, quod disciplinæ eius alumnus Petrus Laurentij literarum parentis filius ea corporis specie fuit, vt multi non sibi potius, quam Politiano, familiarem eius vsum contigisse, æquis animis concoquere vix possent. Hinc illud natum Bartholomæi Scalæ insulsi ac maleuolentissimo genio nati hominis epigramma, quod Politianus innocentiæ suæ sibi conscius vltro in epistolis suis euulgauit, cui etiam quid pro se reposuerit, operæ pretium est cognoscere.

Sunt(inquit)*quidam familiares tui, qui latere cauillum nescio quod in calce dicant istius epigrammatis, quod equidem nec agnosco, nec credo. nam & tu homo prudens non temere ieceris in alterum, quod in te facile reijciatur: & me adeo morum non pœnitet, vt si turpiculè aut nequiter quippiam dixeris, pertinere id ad me ideò credam.*

Sed ad Sannazarium ex diuerticulo reuertor: qui si Politianum velut multis millibus se doctiorem consulere, quam propter inuidiam & esurientis illius Græculi, Marulli amicitiam (quem idem Pierius inter horrendas diras *dictaq; in aeternos aspera verba Deos* in aquę modicæ riuo suffocatum interisse auctor est) laudes eius obtrectare & infestis cum versibus discerpere maluisset, cum alia non pauca ab eo discere, tum hoc etiam moneri poterat, ne poemata sua verbo non modo sordido, sed & barbaro contaminaret, quod est *Permingere.* nec enim quisquam Latinorum *Mingo* vmquam, sed *Meio* dixisse reperitur.

Eadem ipsa porro fiducia sui nimia hominumq; literatorum minus ornate scribere solitorum contemtus alijs quoq; magni nominis hominibus fraudi fuit, vt eorum hodie opera cedro minime indigna fœdis quibusdam mendis deformata habeamus. Huius rei illustria exempla complura in eo libro, quem de stili Historici virtutibus decem abhinc annos conscripsimus, lector inueniet.

Hoc loco libet pauca ex *illustrium poetarum Italorum tomo primo* Lutetiæ anno 1576. edito(quoniam eius libri copiã superioribus hebdomadis amici comitate nactus sum) in medium afferre, vt non id modo, quod dicere cœperam, lectori probem, sed alij etiam magnis ingenijs præditi modestè de se sentire discant, nec alienam censuram prorsus velut superuacuam aspernentur. Pagina ergo tertia in Iohannis Cargæ tersissimis magnæque pietatis carminibus hunc inuenio Senarium, *Vt te securus clara super sidera*: vbi priorem syllabam in *Super* produci videmus, quam breuem esse nec puer sine flagitio ignoret. Pagina postea 37. auersa in politissimi prorsusq; ad vnguem facti hominis F. Marij Molsæ elegia pentametrum hunc lego: *Imperio dignus qui videretur erat:* vbi secunda in *Videretur* vitiosè corripitur. Idem pagina 39. auersa: *Arctius at miserum vincierant oculi*, pro *Vinxerant*, quod rectum erat. Et pag. 47. *Me duce lata tua mittantur nuncia genti*. Mendoso scilicet aut adulterino Catulli versu inductus *Nuncium*, nomen substantiuum esse credidit, cum auctorum vsus & veterum Grammaticorum contestatio planum faciat, adiectiuum esse, cum quo semper substantiuum subaudiatur, vt Nuncius homo, vel rumor, vel sermo, Nuncia fama vel res, Nuncium verbum. Et pag. 48. auersa: *In tibi vicino me velis esse loco*, posteriorem in *Velis* ex longa facit breuem. In Baltasaris Castilionis summi poetæ eleg. p. 68. *Carcer* neutro genere dictum inuenio. *Et validum nimis hac lumina carcer habent*. Sed ille *Carcerem* fortasse scripserat. nec enim vsq; eo antiquarium fuisse credo, vt Claudium Quadrigarium imitari voluerit, cuius ex quarto Annali Priscianus recitat: *Ne ad carcer peruenerit*. Iam pag. 69. plorantibus, opinor, Musis *Rideo* prima correpta protulit hoc versu: *Huic ego delicias facio, arrideoq; iocorque*. Pag. 165. auersa in Petri Bembi elegia: *Et me si videat quis vestrum accedere ad illam, Auertat se, aliam dissimuletq; viam*. Dissimulare pro Assimulare nulla prorsus ratione dicitur, cum res contrario nomine oppositas significent. Sed ei fortasse mendosus

Plauti

Plauti versus imposuit Epid. act. 2. sc. 2. *Atque dissimulato quasi per totam vrbem hominem quaesiueris*. Vbi scriptorum codicum fide iam annis abhinc amplius triginta reponendum monui: *Itaque assimulato*. Eiusdem Bembi est pag. 174. auersa: *Ten' decuit toties vltima damna pati?* quomodo & Paulum Manutium, aliosque claros viros *Damnum* vel *Detrimentum pati* dicere scio. Sed id haud dubie barbarum est, cum idioma Latini sermonis postulet, *Facere, capere, accipere damnum*, aut *damno affici*, siue vt Terentius ait, *augeri*. Vnus Seneca philosophica licentia sic sibi loqui permittit lib. 1. de Ira cap. 2. *Totos populos capitis damna passos*. Cato apud Agellium lib. 11. cap. 2. videri queat noue dixisse *Detrimentum facere* pro efficere, afferre, siue vt rure loquuntur causare: *Si nihil exerceas vitam, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio*. Sed etiam qui afficitur damno, aliquid rei suae demit seu deterit, similiterq; iacit aut proijcit, vnde *Iacturam facere* dicimus. Pag. 209. auersa in Andreę Naugerij hymno est: *Tu dum fers noua nuncia*. quod iam in Molsa notaui. Pag. 235. in Antonij Marij versu *Cupiditas* secundam habet productā in hoc Iambico dimetro: *Non me impij cupiditas*. Pag. 273. auersa Iani Etrusci versus est: *Quod liquidi irrigant fontes per opaca viarum*. Vbi *Irrigo* media longa poni quis non stomachetur? Pag. 285. auersa in Annibalis Cruceij epigrammate: *Exosusq; mihi alterius constringor amore*. Exosus pro Inuisus ponitur, vel Offensus, quod Suetonius vsurpat in Galba cap. 16. *Per hac prope vniuersis ordinibus offensus vel praecipua inuidia flagrauit apud milites*. Sed multo locupletiorem ea vocis significatio auctorem habet, Ciceronem puta Verrin. 3. *O miserum atq; inuidiosum offensumq; paucorum culpa ordinem senatorium*. qui etiam pro eodem *Infensum* dicit Catil. 1. *Si me meis ciuibus suspectum tam grauiter atq; infensum viderem*. Plautus eodem sensu *Infestum* Turcul. act. 1. sc. 1. *Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat*. Et Liuius lib. 26, 39. *Nico Tarentinus* [illegible] *oris publico modo, sed priuato etiam odio inuisus atq; infestus*, [illegible]mque

spe-

& externo *Obiectu* denotetur seu *Materia circa* actio *quam* occupatur, siue etiam *Effectus* quispiam, vt *Amare virtutem, Discere literas, audire vocem, videre lucem, scribere epistolam*. Non etiam causam ignorabit, cur Accusatiuum proprium Latini plerumq; supprimere maluerint, quippe quod eum ab omnibus sua sponte subauditum iri minime dubitarent: quis enim non intelligat Gauderi gaudium, etsi quis non nisi *Gaudere se* dixerit? Vbi tamen actionis modus & formę eius quoddam velut genus significaretur, cognatus ille accusatiuus necessario exprimebatur, vt *Gaudeo gaudium tuum, ridet risum absurdum, seruit seruitutem publicam & durissimam, currit cursum perceleram, ambulat ambulationem solitam*: quoniam scilicet *Gaudij* species quædam sunt tuum & alterius: *Risus*, absurdus & decens: *seruitutis*, publica eademq; dura, & priuata iusta ac clemens: *Cursus*, celer & remissior: *Ambulationis*, consueta & insolita: quæ ipsa in alijs omnibus est ratio. Neq; tamen propterea quod sine accusatiuo plerumque posita inueniantur, ea ex Actiuorum censu exigere decet, cum etiam ex illis Actiuis, quę diuersos accusatiuos adsciscunt, plurima recitari possint, quæ absolute poni solent, eo scilicet, quoniam quis accusatiuorum à breuitatis & compendij studio per Figuram reticeretur, quotidiani sermonis vsus neminem paulo humaniorem dubitare patiebatur. Ex quo genere sunt, *Imponere alicui*, nempe Sarcinam velut asino, *Prælucere alicui*, nempe facem vel cereum, *Tendere* vel *Pergere aliquo*, nempe Iter, *Detrahere alicui*, nempe laudem, *Cedere, Decedere* vel *Succedere alicui*, nempe locum, *Cauere sibi, Timere alicui, Metuere ab aliquo, de aliquo, pro aliquo*, nempe malum, *Obire, Occumbere, Oppetere*, nempe mortem, *Soluit, conscendit, in portum appulit*, nempe nauem, *Ignoscere alicui*, nempe peccatum, *Ire, inire, ingredi*, nempe viam. *Consulere* vel *Prospicere alicui*, nempe vtile vel commodū, *Incipere*, nempe principium. Pleraque denique verba agentia, quorum suppositum in se ipsum agit, supprimere accusatiuum consueuerunt. Cum enim legimus, *Terra mouit, nox calo*

præ-

præcipitat, bene vertat, res bene habet iræ leniunt, venti tenent, venti posuere, anno vertente, voluentibus annis, vestibulum pulucrat, pallium maculat: in his omnibus accusatiuus *Se* subauditur, quod quidem alia idoneorum auctorum nos loca docent, in quibus ex Artis præscripto Accusatiuum expresserunt, id quod in *Minerua* non minus, quam superiora compluribus exemplis comprobatum vidisti. Et quoniam te non minus limato in literis iudicio præditum, quam castissimæ dictionis Latinæ potentem esse comperi, neminemq; eorum, qui hodie latinè scribunt, temere tibi antepono, minore me negotio, quod tibi iam visum est, cæteris probaturum confido, cum videlicet ipsi Tullio multis modis fraudi fuerit errorésque tam deformes obiecerit, puerilis doctrinæ præceptis perperam imbutum fuisse, multo idem magis nostræ ætatis hominibus vsuuenire oportere, vt scilicet, quandiu errores, quos in Grammaticorum scholis combiberunt, missos non fecerint, nostræque Mineruæ monita in aures animosq; admiserint, veram Latinitatem non nisi per caliginem videant, inque scriptis auctorum interpretandis turpiter subinde alucinentur. Vale Mediolan. a. d. 15. Augusti anni 1627.

IVLIO CÆSARI CAPACCIO Neapolitano.

EOrum hominum,qui Latinis literis censentur, alios meliores scriptores,quam iudices an censores, alios rursum meliores iudices,quam scriptores esse comperio: quod quo minus incredibile videatur, cõsimile quiddam in re architectonica vsuuenire in tertio Politicorum Aristoteles monet, vt scilicet longe melius de domo iam facta iudicet,qui eam colit & possidet,quam artifex,qui eã architectatus est. Minime autem obscura est ratio, cur qui explorato de Latinitate iudicant, non fere eleganter Latinè scribant. Deest enim illis scribendi exercitatio, sine qua vt bene scribatur,fieri prorsus non potest. Omnem quippe operam in ijs occupant, quæ ad eruditionis copiam faciunt,hoc est, Grammaticos veteres omnes diligenter excutiunt,cum eos,qui vel artem totam,vel de certa eius parte commentati sunt, quos duobus voluminibus comprehensos Putschius postremum edidit, tum illos, qui de verborum Latinorum origine, significatione aut vsu literis aliquid cõsignarunt, quorum sunt Varro,Festus,Agellius,Macrobius,Nonius,Philoxenus,Placidus, Isidorus, alijq; Glossarum scriptores, tum eos denique,qui veteres auctores explanandos susceperunt, tãquam Asconius Pedianus Ciceronem, Cornutus Persiũ, Donatus & Eugraphius Terentium, Seruius & Iunius Philargyrius Virgilium,Acro Horatium, Luctatius Statium, quibus auctorem glossarum in Iuuenalem & Persium à Petro Pithæo editum addamus licebit. Deinde autem ipsos linguæ auctores, eorumq; ætates diligentissimè inter se contendunt, vt non modo quæ cuiq; auctorum sua ac propria sint, sed etiam quid quaq; latini sermonis ætate sit dignius, discernere queant,cum iam tum

ætate sua Fabius, aliquanto etiam ante Seneca linguam ab æui Augustæi puritate degenerasse fateantur. Adhæc in meliorum temporum auctoribus non verborum modo loquendiq; generum elegantiam animaduertunt, sed hoc amplius origines ac natiuas &(velut Varro loquitur) primigenias vocabulorum significationes indagare curæ habent, cum certum habeant, vnam tantum vniuscuiusq; vocis significationem esse, reliquas eis per Tropum aliquem accessisse. Præterea delectu vtuntur in auctorũ editionibus, nec vna illa, quam eis casus obtulit, contenti sunt, sed operam dant, vt quam emendatissima accuratissimeque cum veteribus libris collata & typis expressa potiantur. nam his annis sexaginta proximis omnes bibliothecas publicas ac priuatas summo studio excussas fuisse constat, eoque contigit, vt omnes fere scriptores veteres ab hominibus ingenio, doctrina & iudicio præstantibus recensiti, notisq; & animaduersionibus, nonnulli etiam iustis explanationum commentarijs auctiores prodirẽt, quorum operam refutare & aspernari beneficium non nisi eius videtur, quem frugibus diuino beneficio inuentis adhuc glandibus victitare delectet. qui vero auctores hodie ex Coloniensium pręcipuè & Venetorum typographorum officinis exeunt, tot mendis ac prodigiosis erroribus obsiti deprehenduntur, vt neque ipsi cuiquam vsui esse possint, & id genus furtum, vel dicam sacrilegium nefarijs illis hominibus impune esse, nec ab ijs, qui rerũ potiuntur, *gladio ad vindictam malorum* ipsis commisso recidi ad perpetuam eorum ignominiam pertineat. Porro autem ne illa quidem cognoscere eos piget, quæ recentiores Critici & politiores literas professi velut symbolæ conferendæ causa multo studio elucubrarunt. qualia sũt, quæ compluribus Thesauri Critici Tomis Gruterus fuit complexus, tum varia Petri Victorij, Guilhelmi Budæi, Hadriani Turnebi, Barnabæ Brissonij, Iacobi Cuiacij, Petri & Nicolai Fabrorum, Andręę Alciati, Caroli Sigonij, Antonij Augustini, Petri Ciacconij, Fuluij Vrsini, Oberti Gifanij, Scipionis Gentilis, in primisque Iusti

Lipsij opera. In illis enim etiam qui veteres omnes trāslegerit, longe plurima inueniet, quæ ignoret, quæque ab eo, qui hospes in literis videri nolit, sciri debere iudicet. Ad extremum hoc etiam ad rem pertinere iudicant, vt vsum habeant veterum monumentorum, tamquam numismatum, inscriptionum & codicum multis abhinc sæculis scriptorum, vt ne in antiquitate penitus hospites sint, semperq; alijs de ea referentibus credere necesse habeant. Atq; ista ferè sunt, in quæ curas suas ij distrahunt, qui Critici perhiberi ac de literis literatisque iudices sedere postulant: quæ quidem tam multa tamque varia sunt, vt eos orationis cultui vacare pæne sit inconcessum. nam nec illa res non totum sibi hominem videtur vindicare, cum etsi perpauci, quos quis scribendo imitetur, multum tamen ei ac sępe lectitandi sint, ne in vitium illud incidat, quod κοινισμὸν Fabius vocat, quod est mista quædam & confusa ex varijs inter se dissimillimis verborum generibus dicendi ratio: quo ferè vitio Transalpini homines laborant, id quod minus, quam Itali, iudicio valeant. Hi enim quod exactissimi iudicij esse Fabius rectè censet, qui sit in vno quoq; genere optimus, sumunt imitandum, tum vt quisq; est optimo simillimus. Ita poetæ Virgilium, Horatium, Lucretium, Catullum, Tibullum & Propertium, tamquam ætate coniunctiores & inter se similiores dignos demum censent, ad quorum exēplum in scribendo conformentur. Qui verò solutæ orationis laudem animo affectant, Ciceronem, Cæsarem, Cornelium, Nepotem & Liuium, quosq; Cicero deterso antiquitatis squalore imitandos ipse censuit, Plautum & Terentium exprimere conantur. Reliquos tamquam istorum dissimiliores, ex eoq; deteriores (quod non ferè ne ipsi quidem inficiantur) aut prorsus missos faciunt, aut hactenus tantum cognoscunt, vt ex ijs ea excerpant, quæ ex multo superiorum vsu eius esse notæ iudicant, vt ea ne Cicero quidem dedignaturus fuisse videatur. Hinc porro euenit, vt longe plures vna Italia, quam cætera Europa, produxerit seu solutæ, seu pedibus illigatæ orationis

laude

laude insignes, quorum non paucos ne Ciceronis quidem & Virgilij ætas aspernetur. Rursum tamen contingere Italis fatendum est, vt fere quo quisq; est scribendo cultior, si in congressu hominum doctorum (eorum dico, qui docti sunt, non qui tales se existimari satis habent) de re literaria mentio sit illata, aut turpiter obmutescat, aut ea in medium afferat, quæ nihil eum quouis fossore aut caprimulgo interesse arguant, adeoque ludum intelligentibus iocumq; faciant. Neq; tamen hoc eo fit, quod non longe iudicio Itali cæteros Europæos præstent, sed quod nemo de illo, quod cognitum non habet, explorate liquidoq; iudicare potest. Sed nec hoc non eis in loco vsuuenit, vt parum caueant, ne orationem cæterum purissimã & elegantissimam ijs vel verbis, vel loquendi generibus inquinent, quæ ipsis seu malorum librorum lectio, siue hominum non satis doctorum vsus, seu deniq; vernaculi sermonis idioma necopinantibus affricuit: quod fortassis effugerẽt, si aut ipsi plura legissent & obseruassent, aut se suaq; minus amarent, nec eos, quos plus eruditioni, quã eloquẽtiæ & ornatui operæ tribuisse norunt, consulere fastidirent. Exẽplo sit vel ciuis tuus nobilissimus Sannazarius, qui quidẽ omniũ nationũ concessu Latine scribendi palmam ita sibi vindicauit, vt nullo genere vel Tibullo, vel Propertio inferior censeatur, vnoque omnes ore hoc Bembi Cardinalis elogium, quod cum apud vos essem, Mausolæo eius inscriptum mihi monstrabas, in eum consentiant:

Da sacro cineri flores: hic ille Maroni
Sincerus Musa proximus, vt tumulo.

Hic tamen præ se *Angelum Bassum*, à patria *Politiani* nomine notiorem, non aliter quam si vix vltimæ notæ Grãmatista foret, contemnere & versibus insectari ausus est, quod eum sermonis puritate minime sibi parẽ esse recte iudicaret. Etsi enim ille quoq; versus scripsit Latinos, qui vetustati se possint inserere, nihil tamen ad Sannazarium. Habuit tamen alia, quorum causa non Sanna-

nius modo, ſed quotquot ætas illa, doctorum hominum minime ſterilis, habuit, quotq; exinde ad hanc vſq; diem Europa tulit, eum & colere & admirari merito poterât. Mitto Iuriſprudentiam, mitto Philoſophiam, in qua Marſilio Ficino Platonico, & Iohanne Argyropilo Peripatetico doctoribus, Pico verò Mirandulano ſtudiorum ſocio tantum profecerat, vt eam magno cum applauſu publicè doceret: Græcos verſus ea elegantia ſcripſit, vt Græcorum nemini priores relinquere iudicaretur. Latina verò eius oratio etſi *κοινισμὸν*, de quo dixi, effugere curæ non habuit, tantum tamen habet Veneris tantumque argutiæ, vt nemini quamuis decies relecta ſatietatem afferat, aut, vt Plinius loquitur, tædio veniat. Quem deniq; cenſes eum fuiſſe, cui ſe homo Italicis ingenijs palã iniquus Ioſephus Burdoſcaliger continere non potuit, quin hoc in caſtigationibus Catullianis præconium impertiretur? *Omnium maxime ridiculus Marullus, qui cum nullum, aut admodum exiguũ ſenſum harum literarum haberet, ridet Politianum, virum non ſolum ſe maiorem, ſed & cũ nullo noſtræ ætatis comparandum*. Putares hoc eum pacto iniuriam redimere conatum, quam Iulius pater eius Politiani manibus fecerat, cum non ſolum immaniter, ſed & mendaciter in poematis hoc ei verſu inſultauit: *Obſceno moreris ſed Politiane furore*. quod quidem à Medicææ domus æmulis confictum fuiſſe Iohannes Pierius Valerianus de literatorum infelicitate lib. 2. hoc modo teſtatum facit:

> *Angelus Politianus nullius ignarus eruditionis & diſciplinæ cum in aduerſa Medicæorum procerum tempora incidiſſet, inclinantibus iam Petri, quem ipſe literis inſtituerat, rebus in eam incidit ægritudinem, vt in multis & varijs moleſtijs cogitationibuſq; conſolationem nullam admittere voluerit, atq; ita demum dolore mæſtitiaq; confectus exſpirarit. quodque illi longe fuit infelicius, conficta in eum turpitudinis fabula, maledicentiſſimis obtrectationibus proſciſſus calumniatuſq; eſt, vtq; ea gens (*Florentina*) promtiſſima*

est ad insimulandum, in inuidiam Petri ipsius ignominiosam aliam mortis voluntariæ causam vniuerso terrarum orbi magna cum eius infamia propalarunt.

Nimirum hoc Politiani peccatum fuit maximum, quod disciplinæ eius alumnus Petrus Laurentij literarum parentis filius ea corporis specie fuit, vt multi non sibi potius, quam Politiano, familiarem eius vsum contigisse, æquis animis concoquere vix possent. Hinc illud natum Bartholomæi Scalæ insulsi ac maleuolentissimo genio nati hominis epigramma, quod Politianus innocentiæ suæ sibi conscius vltro in epistolis suis euulgauit, cui etiam quid pro se reposuerit, operæ pretium est cognoscere.

Sunt (inquit) *quidam familiares tui, qui latere cauillum nescio quod in calce dicant istius epigrammatis, quod equidem nec agnosco, nec credo. nam & tu homo prudens non temere ieceris in alterum, quod in te facile reijciatur: & me adeo morum non pœnitet, vt si turpicule aut nequiter quippiam dixeris, pertinere id ad me ideo credam.*

Sed ad Sannazarium ex diuerticulo reuertor: qui si Politianum velut multis millibus se doctiorem consulere, quam propter inuidiam & esurientis illius Græculi, Marulli amicitiam (quem idem Pierius inter horrendas diras *dictaq; in aeternos aspera verba Deos* in aquę modicæ riuo suffocatum interisse auctor est) laudes eius obtrectare & infestis cum versibus discerpere maluisset, cum alia non pauca ab eo discere, tum hoc etiam moneri poterat, ne poemata sua verbo non modo sordido, sed & barbaro contaminaret, quod est *Permingere*. nec enim quisquam Latinorum *Mingo* vmquam, sed *Meio* dixisse reperitur. Eadem ipsa porro fiducia sui nimia hominumq; literatorum minus ornate scribere solitorum contemtus alijs quoq; magni nominis hominibus fraudi fuit, vt eorum hodie opera cedro minime indigna fœdis quibusdam mendis deformata habeamus. Huius rei illustria exempla complura in eo libro, quem de stili Historici virtutibus decem abhinc annos conscripsimus, lector inueniet.

Hoc loco libet pauca ex *illustrium poetarum Italorum tomo primo* Lutetiæ anno 1576. edito (quoniam eius libri copiā superioribus hebdomadis amici comitate nactus sum) in medium afferre, vt non id modo, quod dicere cœperam, lectori probem, sed alij etiam magnis ingenijs præditi modestè de se sentire discant, nec alienam censuram prorsus velut superuacuam aspernentur. Pagina ergo tertia in Iohannis Cargæ tersissimis magnæque pietatis carminibus hunc inuenio Senarium, *Vt te secutus clara super sidera*: vbi priorem syllabam in *Super* produci videmus, quam breuem esse nec puer sine flagitio ignoret. Pagina postea 37. auersa in politissimi prorsusq; ad vnguem facti hominis F. Marij Molsæ elegia pentametrum hunc lego: *Imperio dignus qui videretur erat:* vbi secunda in *Videretur* vitiosè corripitur. Idem pagina 39. auersa: *Arctius at miserum vinxerant oculi*, pro *Vinxerant*, quod rectum erat. Et pag. 47. *Me duce lata tua mittantur nuncia genti*. Mendoso scilicet aut adulterino Catulli versu inductus *Nuncium*, nomen substantiuum esse credidit, cum auctorum vsus & veterum Grammaticorum contestatio planum faciat, adiectiuum esse, cum quo semper substantiuum subaudiatur, vt Nuncius homo, vel rumor, vel sermo, Nuncia fama vel res, Nuncium verbum. Et pag. 48. auersa: *In tibi vicino me velis esse loco*, posteriorem in *Velis* ex longa facit breuem. In Baltasaris Castilionis summi poetæ eleg. p. 68. *Carcer* neutro genere dictum inuenio. *Et validum nimis hac lumina carcer habent*. Sed ille *Carcerem* fortasse scripserat. nec enim vsq; eo antiquarium fuisse credo, vt Claudium Quadrigarium imitari voluerit, cuius ex quarto Annali Priscianus recitat: *Ne ad carcer peruenerit*. Iam pag. 69. plorantibus, opinor, Musis *Rideo* prima correpta protulit hoc versu: *Huic ego delicias facio, arrideoq; iocorque*. Pag. 165. auersa in Petri Bembi elegia: *Et me si videat quis vestrum accedere ad illam, Auertat se, aliam dissimuletq; viam*. Dissimulare pro Assimulare nulla prorsus ratione dicitur, cum res contrario nomine oppositas significent. Sed ei fortasse mendosus

Plauti

Plauti versus imposuit Epid. act. 2. sc. 2. *Atque dissimulato quasi per totam vrbem hominem quæsiueris*. Vbi scriptorum codicum fide iam annis abhinc amplius triginta reponendum monui: *Itaque assimulato*. Eiusdem Bembi est pag. 174. auersa: *Ten' decuit toties vltima damna pati?* quomodo & Paulum Manutium, aliosque claros viros *Damnum* vel *Detrimentum pati* dicere scio. Sed id haud dubie barbarum est, cum idioma Latini sermonis postulet, *Facere, capere, accipere damnum*, aut *damno affici*, siue vt Terentius ait, *augeri*. Vnus Seneca philosophica licentia sic sibi loqui permittit lib. 1. de Ira cap. 2. *Totos populos capitis damna passos*. Cato apud Agellium lib. 11. cap. 2. videri queat noue dixisse *Detrimentum facere* pro efficere, afferre, siue vt rure loquuntur causare: *Si nihil exerceas vitam, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio*. Sed etiam qui afficitur damno, aliquid rei suæ demit seu deterit, similiterq; iacit aut proijcit, vnde *Iacturam facere* dicimus. Pag. 209. auersa in Andreę Naugerij hymno est: *Tu dum fers noua nuncia*. quod iam in Molsa notaui. Pag. 235. in Antonij Marij versu *Cupiditas* secundam habet productã in hoc Iambico dimetro: *Non me impij cupiditas*. Pag. 273. auersa Iani Etrusci versus est: *Quod liquidi irrigant fontes per opaca viarum*. Vbi *Irrigo* media longa poni quis non stomachetur? Pag. 285. auersa in Annibalis Cruceij epigrammate: *Exosusq; mihi alterius constringor amore*. Exosus pro Inuisus ponitur, vel Offensus, quod Suetonius vsurpat in Galba cap. 16. *Per hæc prope vniuersis ordinibus offensus vel præcipua inuidia flagrauit apud milites*. Sed multo locupletiorem ea vocis significatio auctorem habet, Ciceronem puta Verrin. 3. *O miserum atq; inuidiosum offensumq; paucorum culpa ordinem senatorium*. qui etiam pro eodem *Infensum* dicit Catil. 1. *Si me meis ciuibus suspectum tam grauiter atq; infensum viderem*. Plautus eodem sensu *Infestum* Turcul. act. 1. sc. 1. *Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat*. Et Liuius lib. 26, 39. *Nico Tarentinus publice modo, sed priuato etiam odio inuisus atq; infest*

manis. Exosus non nisi ἐνεργητικῶς dicitur. Virgil. *Pugnas exosa relinquo*. Vbi Seruius · *Exosus & Perosus de eo tantum, qui odit, dicitur*. Plauti Amph. a. 3. s. 2. verba Alcumenæ sunt: *Inimicos semper osa sum obtuerier*. Agellius nequaquam idoneus Latinitatis auctor primus eo παθητικῶς vsus est. Iam in Ioh. Matthęi Toscani venustissimis poematis pag. 6. lego: *Hellespontiacam ceaat qui ratibus oram*. Vbi prima in *Ratibus* male producitur. Eiusdem pag. 11. auersa *Vibicem* media correpta habemus: *Vibicibus texit lauia membra flagrum*. vbi etiam corpus vibicibus tegere, pro notare, implere, minime Latine dici videtur. Idem pag. 14. *Petiturus* secunda breui extulit: *Vel solidi petiturus auri*. quomodo & pag. 23. *Mentis eat petiturus arces*. Pag. 17. *Stagiram* Aristotelis patriam media breui dixit, cum sit σάγειρα. Pag. 32. auersa: *Difficili spatio diffita terra vetat*; pro Terra remota. *Diffitus* sic Latine non dicitur, etsi recentiorum doctissimi quiq; eo vti non dubitant. Significat enim dispersus, disseminatus, diditus, à *Differo* quod est sparsim sero siue semino. Ita Lucretius *vim animæ per totum corpus diffitam* dicit. *Longe diffitus* pro remotus Apuleij asino, quem Tullio aut Liuio dignius est. Pag. 36. auersa *Vitare* prima breui ab eodem Toscano positum miror: *Hanc ergo vt maculam vitemus ipsa*. Idem pag. 58. *Mellitam* media breui profert in hoc phaleuco: *Ista mellitula ora suauiari*. Non ita Vrbanus noster Pontifex Maximus in extemporali disticho suo de aqua Mellita Vaticani fontis, cum eam Scioppio probatam comperisset:

Parcite Romani Mellitam dicere. laus est
Maxima Germano me placuisse viro.

Vt autem aliud præterea specimen exhibeam, ex quo cerni possit, quam necessaria sit vel eloquentissimis hominibus amici non Humaniores modo, sed etiam Interiores literas docti admonitio, quotusquisq; est eorum, qui [illegible] antiæ Latinæ laude florent, cui religio sit dicere, *Ego [illegible] nullam fidem adhibeo*, pro nihil credo. quos si quis [illegible]ne reprehendat, trium primæ classis scriptorum aucto-

auctoritate se tutari volent. Primum enim Plaut. Rud. act.4.sc.2. ita loquitur:

Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis, si adhibebit fidem,

Etsi est ignotus, notus est: si non, notus ignotissimus est.

At enim hoc loco *Adhibere fidem* non est Credere, sed afferre fidem, vti fide ad causam dijudicandam, sicut Adhibere diligentiam, adhibere officium erga aliquem, adhibere alicui consolationem, adhibere fidem in amicorum periculis, oratio lumen rebus adhibere debet. Deinde ex Ciceronis 2. de diuinat. afferunt: *Quod si insanorum visis fides non est adhibenda, quia falsa sunt, cur credatur somniantium visis, quæ multo etiam perturbatiora sunt?* Vbi perspicuè contendunt Adhibere fidem pro Credere vsurpari. At enim si fecissent, quod eis, qui vere de literis iudicare volunt, faciendum demonstraui, vt veteres scilicet codices, aut editos, veterum fide diligenter emendatos, consulerent, non *Adhibenda*, sed *Habenda* Ciceronem scripsisse scirent. Legant Petri Victorij notas, consulant Manutij & Gruteri editiones, inuenient, scio, cur ipsos erroris tædeat. Tandem apud Cornelium Nepotem in Themistoclis vita sic legi defendunt: *Aequum esse illos viros bonos nobilesq; mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem explorarent.* Sed Lambinus edidit: *quibus fides haberetur*, moneta; in notis: *Sic legendum, non vt habent vitiosi codices, Adhiberetur.* Verum mihi dubium non est, quin totum hoc, *Quibus fides haberetur*, ex glossa vel interpretatione ad oram libri posita in contextum orationis irrepserit, eoq; expungi debeat. Est enim palam otiosum. Si enim Lacedæmonij ex ciuibus suis viros bonos nobilesque Athenas mitterent, qui rem explorarent, fieri aliter non poterat, quin maximam eis rerum omnium fidem haberent. Minus autem difficulter ei hoc probauero, qui assidua huius scriptoris lectione non semel idem ei vsuuenisse deprehenderit, vt scilicet quæ quis verba interpretandi causa adscripsisset, ea posterius simul cum auctoris verbis librarij perscriberent, cuius rei vnum alterumque

spe-

ſpecimen placet ſubijcere. In vita Miltiadis ita legimus:

Cum multi eius demigrationis peterent ſocietatem, ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt [qui conſulerent Apollinem] quo potiſſimum duce vterentur. His conſulentibus nominatim Pythia præcepit, vt Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent.

Vbi verba his ſignis [ ] à me incluſa ſine dubio ſunt aduentitia. nec enim delecti illi hoc deliberarunt, qui nam conſulere Apollinem deberent, ſed ipſi potius eam rem conſuluerunt. Aliud quippe eſt, Miſſi ſunt vt deliberarent, à quibus cõſuleretur Apollo, aliud Miſſi ſunt, vt deliberarent, quē ſibi imperatorem ſumerent. Sed nimirũ verba incluſa adſcripta fuerant ab eo, qui declarare volebat vim vocis *Deliberatum*. Eam porro idem valere, quod *Cõſulere*, hic eiuſdē Nepotis in Themiſtocle locus oſtēdit:

Miſerunt Delphos cõſultum, quid nam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, vt mœnibus ligneis ſe munirent.

Alter locus eſt in vita Timothei:

Huic in conſilium dantur duo, vſu & ſapientia præſtantes [quorum conſilio vteretur] pater & ſocer.

Hic ſimiliter verba incluſa ſunt interpretatio eius, quod dictum fuerat, *Dantur in conſilium*, vt mirer Lambinum gloſſematam putidum eijcere non auſum. Magis tamen eſt, quod mirer, & Lambinum, & eos, qui poſt illum Nepoti manus admouerunt, cum omnia auctorum loca, in quibus Nepotis fit mentio, ſtudioſè in vnum congeſſiſſent, Ciceronis locum omiſiſſe, qui vnus trium millium inſtar eſſe poterat. Is eſt lib. 16. ad Attic. epiſt. 5.

Nepotis epiſtolam exſpecto. Cupidus ille meorum? qui ea, quibus maximè γαυριῶ (glorior) *legenda non putet. Et ais, μετ' ἀμύμονα* (poſt irreprehenſibilem) *tu verò ἀμύμων* (inculpabilis) *ille quidem ἄμβροτος* (immortalis ſeu diuinus) *Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγὴ* (Collectio) *ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta, & quidem ſunt à te quædam ſumēda. Eas ego oportet perſpiciam, corrigam tum deniq; edentur.*

Nimi-

Nimirum Attico scripserat Nepos, maximi se Ciceronis epistolas facere, vehementerq; adeo cupere, vt earum epistolarum volumen edatur. Huius rei Ciceronem Atticus certiorem faciens, ei gratulandum duxit, cum tanti à Nepote fieret, qui præsertim vnus omnium elegantissimè scriberet, & ab ipso Cicerone alter esset, velut ab Achille Aiax, qui Homero describi solet fortissimus

Τὼν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα πηλείωνα

Ex Græcorum alijs post inculpabilem Achillem.

Respondet ergo Cicero, permirum sibi videri suas epistolas à Nepote expeti, quem tam elegantis ac fastidiosi iudicij esse comperisset, vt etiam illa, de quibus ipse maximè sibi placeret, aspernaretur. Cæterum non se, sed Atticum esse illum, qui cum Achille comparari debeat, omnique reprehensione vacet, Nepotem verò prorsus in Latinè scribendo diuinum esse eoque incomparabilem. Quo vero nomine Ciceronis epistolas Nepos tanti faceret, ipse in vita Attici totidem verbis promtum habere voluit:

Qui legat volumina epistolarum Ciceronis ad Atticum missarum, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studijs principum, vitijs ducum, mutationibus reipub. perscripta sunt, vt nihil in ijs non appareat, & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse diuinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ viuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nũc vsu veniunt, cecinit vt vates.

Hinc porro iudicari potest, cuius notæ Critici sint, qui historiam belli Troiani, quæ *Daretis Phrygij* nomen præfert, à Cornelio Nepote Latine conuersam censuere. *Elegantia stili ductos* id fecisse Iohannes Sauaro, homo Gallus iudicat. Haud vidi magis: cum qui vel primoribus labris bonos Latinitatis auctores attigit, historiam tam lutulentam non nisi ab homine indoctissimo, qui nec minimum Latini sermonis gustum vmquam hauserit, scribi potuisse statim agnoscat.

scat. Ita in omnibus pagellis ea se offerunt, quæ τῶν κοινοβίων claustra resipiant, aut Actuariorum cancellos nuper admodum refregisse uideantur. Facilius multo intelligentibus fidem fecissent, si alteram historiam, cuius *Dictys Cretensis* auctor inscribitur, ad Nepotem retulissent, quippe ad cuius stili similitudinem illa proxime accedit, vt omnino Velleij, Valerij Maximi & Curtij ętate ab aliquo elegantis ingenij & iudicij homine animi gratia & exercitationis scripta videatur, etsi nonnullis locis aliquid mali à mala ei obiectũ est manu, quod & belli Alexandrini scriptori, & alijs præterea contigit. Iosias Mercerus, vir sane magnę eruditionis acriq; iudicio, per friuolis ducitur argumentis, vt eam post Costantini demum Magni ætatem scriptam putet. Scilicet in præfatione *Consularis Cretæ* fit mentio, quæ imperij appellatio est recentior. At enim Præfationem non eiusdem esse, cuius est historia, quiuis non indoctissimus facile intelligat: quam haud dubie indoctus quispiam nugator subiecit. Tum in alijs scriptis codicibus, quos editi sunt secuti, non *Consularis*, sed *Præses* legitur. nihil autem Mercerus affert, cur suo tantum codici credere alios postulet. qui quod quædam loquendi genera Latinæ linguæ puritate non satis digna in eadem historia legi censet, profecto se iam depontanum factum probat, quem iam domi se cõtinere, nec suffragij ferendi in literarum Comitium ire par fuerit. Libro 2. in prius editis legebatur:

> *Namque nostros multorum dierum nauigatione aliquantum exhaustos maxime præsentia Telephi exanimauera.* Et infra: *Cohortati suos quisque acie conflixere. Tum vero aliquantulum tracto certamine plurimi vtriusq; partis cadunt.*

Mercerus vtrobiq; *In aliquantum* edidit, annotatque: *Ita libri, & sic sæpe noster, à cuius sæculo non est exigenda Latini sermonis puritas.* Sed primum falsum est, sæpe sic apud hunc scriptorem legi. nec enim præterea est locus in omni ea historia, vbi vocis *Aliquantum* idem vsus sit. Deinde negare Mercerus nequit, nec suos libros nusquam corru-

pię

ptæ lectionis esse. quid ergo est, cur auctorem id potius, quod in Merceri, quam quod in aliorum libris est, scripsisse accredamus? Tandem parum Mercerus doctrina sua & bonorum auctorum vsu dignum facit, cum id dãnare animum inducit, quod & regulis artis congruit, & locupletissimis se auctoribus tutari potest. Vt enim in Grammaticis docui, Quantum, Tantum, Multum, Paulum, Aliquantum, Immensum, regulariter cum prępositione *Ad* vel *In*, figuratè verò sine prępositione dicuntur, vt: *Quantum pater filio, tantum poeta ingenij sui partu gaudet. Auarus multum est ambitioso deterior. Senex est paulum ad rem attentior. Adolescens aliquantum animo omissior. Mons immensum editus*. In his omnibus prępositionem desiderari, plurima optimorum auctorum exempla vincunt. Liuius 22, 27. *In tantum suam virtutem enituisse*. Virgil. *Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos In tantum spe tollet auos*. Iuuenal. *In quantum sitis atq; fames & frigora poscunt*. Plinius 10. c. 36. *Solutus columbarum volatus est in multum velocior*. Liuius 29, 25. *Ad immensum augere aliquid*. Et 42, 15. *Dextera pars terræ labe in aliquantum altitudinis diruta erat*. Vbi genitiuus *Altitudinis* non regitur ab *Aliquantum*, sed à suppresso nomine substantiuo, quod est *Negotium*, quod similiter in omnibus reliquis adiectiuis iam enumeratis subauditur. Minus autem syntaxin istam Mercerus mirabitur, si rationem ineat, eadẽ ista nomina in sexto casu nullo sentẽtię discrimine vsurpari solere, vt Terent. Heaut. *Paulo qui est homo tolerabilis. Pater aliquanto iniquior*. Et Phorm. *Ego isti nihilo aliter sum at fui*. Sallust. Iugurt. *Cum vineæ paulo processerant, igne aut lapidibus corrumpebantur*. Cicero: *Quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus*. Idem: *Arrogantia ingenij multo est molestissima*. Senec. epist. 94. *Adspice quanto aliter vnusquisq; populo viuat, aliter sibi*. Liuius extremo lib. 9. *Flauium aliquanto antea desijsse scriptum facere*. Iustin. lib. 39. *Sed quanto Grypus abnuit, tanto soror accenditur*. In quibus omnibus prępositio A, & nomen *Negotio* subauditur, vt eodem sensu dicatur *Quanto magis* &

Quan-

Quanto magis, Quanto melior & *Quãtum melior*: quo posteriore Liuius vtitur lib. 3, 15. *Quantum magis iuniores patrum plebi se insinuabant, eo acrius contra Tribuni tendebãt*. Et lib. 44, 7. *Quantum longius procederet, eo maiorem rerum omnium inopiam sentiens*. Atq; hinc opinor Mercerus intelliget, quam imperite ista Grammatici Aduerbijs annumerent, quæ Præpositio eis præmissa Nomina esse clamet.

Aliud eius argumentum est, quia libro 5. in suis exemplaribus legerit.

Priamus re cognita ad aram Iouis ante ædificiale confugit.

annotatque: *Aedificiale pro ædificio siue regia Priami. Elegantia huius seculi*. Atqui nihil necesse est ita nos legere, vt libri eius exhibent, sed potius vt alij rectè habebant: *Ad aram Iouis ædificialis cõfugit*. Id enim est ad aram *Iouis Hercai*, quomodo alij Græcè dicere maluerũt, vt Ouid. in Ibin: *Cui nihil Hercai profuit ara Iouis*. Hygin. fab. 91. *Pars in aram Iouis Hercai insiluit*. Festus: *Herceus Iupiter intra conseptum domus cuiusq; colebatur, quem & Deũ penetralem appellabãt*. Seruius in Aen. 2. *Singula domus sacrata sunt Dijs, vt Culina dijs penatibus, Maceries, quæ ambit domum, Herceo Ioui*. Itaq; nihil Mercerus egit, cum probatę Latinitatis laudem huic historię sententia sua abrogauit, vltroq; gratiam eius emendatione meritam effudit. qui non minus in eo alucinatur, quod cum libro primo membranarum suarum fide sic edidisset:

Podalirius & Machaon, Aesculapio geniti, acciti ad id bellum ob solertiam medicinæ artis.

annotauit, *Medicinam artem* dictum esse, vt *Terram Italiam, mulierem meretricem, Senectam ætatem*. Perperam scilicet Medicinam, Senectam & Meretricem, perinde vt Italiam, nomina substantiua esse credidit. nam *Senectus* participium esse, idemq; significare, quod ὁ γηράσας, Priscianus veterum auctoritate satis probauit. Dicebant nimirum *Senectus vir, Senecta fæmina, Senectum corpus*: adeoque quoties *Senectam* pro Senectute legimus, *Aetatem* subau-

subaudimus, quod quidem Mercerus Seruio credere poterat in Aen. 11. sic monenti: *Si dicamus* Senecta, *aut addendum* Aetas, *aut intelligendum*. *Meretrix* non aliam rationem habet, quam Genetrix, Victrix, Altrix, quæ adiectiuorũ instar esse nemini potest esse dubiũ. *Medicinam* porrò merum adiectiuum esse, vt *Ars*, vel *Taberna* subaudiatur, quomodo tandem Mercerus tantus literator ignorare potuit? Legerat enim in Varrone lib. 4. de lingua latina: *Artificibus maxima causa ab arte, id est, ab arte medicina vt sit Medicus dictus, a Sutrina Sutor, non a medendo ac suendo.* Et lib. 7. *Taberna, vbi vænit caro, Laniena, vbi pelles, pellesuena, vbi calcei, Sutrina dicitur.* Donatus in Adel. act. 4. sc. 2. *Veteres absolute dicebant Pistrinam, vt Sutrinam & Medicinam, ad Tabernam referentes.* Charisius lib. 1. *Pistrinum neutro dicitur, sed Lucillius fæminino extulit:* Media à pistrina, *ad Tabernam referens.* Vbi ridiculè Iosephus Burdoscaliger postrema tria verba Lucillij esse credidit, quæ Charisij esse ex Donati verbis discere poterat. Hyginus fabula 274. *Ne quis seruus artem medicinam disceret.* Plinius: *Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ.* Cæterum Varro in eo nil præter solitum nugatur, cum Medicum à medicina, & Sutorem à Sutrina deriuatum affirmat, cum nec pueri iam ignorent, nomina in *Inus* exeuntia ab eo primigenij nominis casu, qui cadat in I, formata esse. Itaque cum à participio passiuo *Sutus* factum fuisset *Sutor*, ab huius postea tertio casu *Sutori* profectum est *Sutorinus*, & per syncopen *Sutrinus*, similiterq; à verbi *Pinso* (priscis *Piso*, teste Diomede, à Græco πτίσσω) participio *Pistus*, factum fuit *Pistor*, & à *pistori pistorinus* & *pistrinus*, à *Textori textorinus* & *textrinus*, à *Medicus*, *medici*, *medicinus*, à *Piscis*, *pisci*, *piscinus*, à *Rex*, *regi*, *reginus*, à *Sal*, *sali*, *salinus*. In *Salinum* ergo subaudimus *Vas*, In *Salina* vel *Taberna*, vel *Fodina*, in *Piscina* aqua. nam & *Petimen piscinum* Næuius teste Festo dixit. In *Regina* subauditur *Fæmina*, *filia*, *vxor*. Charisius: *Regina nullo modo recipiendum, nisi reciperemus & Reginum.* Itaq; Virgilius Iliam vocat Reginam, nec secus

Ariadnam, quod filiæ essent regiæ. Et Seruius in illo Aen. 1. *Quod regia Iuno monstrarat*, Regia interpretatur regina. nempe vt à *Lux* est *Lucius* & *Lucinus*, vnde *Iuno Lucina*, sic à *Rex regius* & *reginus*. Etiam à *Taurus* exijt *Taureus* & *Taurinus*. nam vt ait Plinius, referente Seruio in Aen. 9. *derinationes non habent firmas regulas, sed exeunt prout auctoribus placet*. Sed quid ago? vereor ne liber exeat, quæ fieri epistola cœperat, nisi manum de tabula. Vale ergo, virorum optime & doctissime, mihiq; merito tuo carissime, & præstantem spectatæq; fidei Iurisconsultum Ludouicum, filium tuum, verbis meis saluere plurimum iube.

IOHANNI CIAMPOLO, Summo Pontifici à Breuibus epistolis. 6

SCio te, vir Illustrissime, si quod tibi à munere tuo negotiosissimo tribuitur otium, non id philosophicis modò & Mathematicis studijs consumere, sed & auctorū Græcorum ac Latinorum lectione oblectare consueuisse. Itaq; minime ingratum tibi facturus videor, si te ad Senecæ lectionem vocauero, quem tibi in amoribus esse satis perspectum habeo. In eius ludo de Claudij obitu ipsum vestibulum turpissimo mendo deformatum est, quod tot homines doctissimos, qui ei emendando operam dicarunt, non sustulisse, cum id nullo negotio videatur potuisse fieri, merito mireris. Totum locum hic subijciam, vt facilius sit rei iudicium.

Iam Phebus breuiore via contraxerat ortum
Lucis, & obscuri crescebant tempora somni,
Iamq; suum victrix augebat Cynthia regnum,
Et deformis hiems gratos carpebat honores

Diui-

Diuitis auctumni, visoq; senescere Baccho
Carpebat raras serus vindemitor vuas.
Puto magis intelligi, si dixero, Mensis erat October, dies tertius Idus Octobris. Horam non possum tibi certam dicere. Facilius inter Philosophos, quam inter Horologia conueniet. Tamen inter sextam & septimam erat. Nimis rusticè acquiescunt omnes poetæ non contenti ortus & occasus describere, vt etiam medium diē inquietent. Tu sic transibis horam tam bonam?
Iam medium cursu Phœbus diuiserat orbem,
Et propior nocti fessas quatiebat habenas,
Obliquo flexam deducens tramite lucem
Claudius animam agere cœpit, nec inuenire exitum poterat.

Non dubito, quin verba illa aliquid mostelli alere iudices. *Nimis rustice aquiescunt omnes poetæ*. Sic enim est in omnibus scriptis libris, non vt editur: *Acquiescunt oneri poetæ* Neque verò non subolere tibi arbitror, Senecam per Occupationem id, quod sibi Lectorem ingerere posse intelligebat, verbis illis complecti voluisse. Vide ergo num ductum literarum studiose persecutus ex *Acquies* rectè faciendum censuerim *Inquies*, vt totus locus ita legatur:

Inter sextam & septimam erat. Nimis rustice, inquies: cum omnes poetæ non contenti ortus & occasus describere, etiam medium diem inquietent, tu sic transibis horam tam bonam?

Sensus est, nimis rustice de obitu Claudij dictum esse, eū inter horam sextam & septimam contigisse. Horam tam lætam & auspicatam mereri vt versibus describatur. Si enim poetæ omnes ita negotiosi sint in ortu atq; occasu solis, atque etiam in meridie describendo, nullam certè excusationem Senecæ debere contingere, qui horam tam bonam versibus indictam abire sinat. Quid nunc? an etiam dubium habes, cum aut Princeps Cæsius, aut Palauicinus Marchio, aut Abbas de Comitibus more suo visum ad te veniunt, tecumq; de literis quarum scientiam

cum pari generis nobilitate coniunctam habent, sermones cædere incipiunt, quin vel ludibundus nec vlla Euclidis tui demonstratione subnixus hoc eis παράδοξον persuadeas, me quamuis ingenio tardiorem aliquid tamen in literis perspexisse, quod tantorum virorum, qui priores Senecæ manus admouerunt, acumen prætererit? neque tamen plus mihi cordi est, vt ea de re, quam de meo erga eosdem studio atque obseruantia fidem eis facias: quos etiam vt verbis meis salute plurima impertiaris rogo, ac te quoq; ipsum cum Achate tuo, amoribus nostris, Georgio Conęo ex sententia valere beneque rem gerere cupio. Mediolano postrid. Kal. Mai. M.DC.XXVIII.

OCTAVIO VALENTI
Mantuano. 7

NOn heri demum aut nũdius tertius Virgilij versus corrũpi cœptos esse, auctoribus satis, opinor, luculentis didicimus. Vt enim alios mittam, Agellij noctium Atticarum scriptoris lib. 1. cap. 21. verba sunt:

> *Versus istos ex Georgicis Virgilij plerique omnes sic legunt:*
>
> At sapor indicium faciet manifestus, & ora.
> Tristia tentantum sensu torquebit amaro.
>
> *Hyginus autem non hercle ignobilis Grammaticus in Commentarijs, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perseuerat, non hoc à Virgilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilij*, torquebit amaror.

Seruius etiam de hoc versu Aen. 12. *Filia prima manu flauos Lauinia crines*, ita commentatur.

> *Antiqua lectio* Floros *habuit, id est, florulentos, pulchros, & est Ennianus sermo. Probus vetus Grammaticus sic annotauit*: Neotericum erat, Flauos. Ergo bene

bene Floros.nā sequitur,Et roseas laniata genas.

Eiusdem Seruij non multo post verba hæc legimus:

> *Vera & antiqua lectio hac est:* Inter se coijsse viros, & cernere ferro. *nam Ennium secutus est, qui ait:* Olli cernebant magnis de rebus agentes. *Posteritas cepit legere* — & decernere ferro. *Secundum quam lectionem Synalœpha opus est, vt sit,* Inter se coijsse vir'& decernere ferro.

Sed & prius eodem libro ad hunc poetæ versum, *Velati lino & verbena tempora vincti*, sic idem Seruius annotarat:

> *Caper & Hyginus hoc loco dicunt lectionem esse corruptam, & Virgilium ita reliquisse confirmant:* Velati limo. *Limus autem est vestis, qua ab vmbilico vsque ad pedes propa* (lego, Popæ) *tegebantur. Hac autem vestis habet in extremo sui purpuram Limam, id est, flexuosam. vnde & nomen accepit. nam Limum obliquum dicimus.*

Et Aen.4. ad hæc verba, — *si te Carthaginis arces Phœnissam, Libicæq; adspectus detinet vrbis*, de lectionis varietate sic monet:

> *Sane quidam in nouis & emendatis libris pro* Detinet, Demeret, *inuentum asserunt. nam & Ciceronem Philip. 1. ita aiunt dixisse:* Putasne eum immortalitatem mereri voluisse.

Similiter in hoc versu Aen.2. *Præcipitare iubent, subiectisque vrere flammis*, non eamdem omnium codicum scripturam esse sic testatur Seruius:

> *Antiqua exemplaria non QVE, sed VE, habere inueniuntur. VE, enim proprium significatum habet, vt interdum pro VEL accipiatur.*

Possem multo plura eandem in rem veterum testimonia afferre, sed etiam istis me facile tibi, homini ingenioso & erudito, id quod habeo propositum, probaturum confido, minime scilicet temerariam videri debere coniecturam meam de hoc Virgilij loco, qui principio diuinæ Aeneidos legitur:

> *Musa mihi causas memora, quo numine læso.*

Quidue dolens regina Deum tot voluere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit. tantæ ne animis cælestibus iræ?

Hoc loco vere satageus est Seruius, mirificeq; se torquet in expedienda sententia verborum: *Quo numine læso*. Primum arbitratur *Quo*, significare In quo, In qua causa, aitque septimum esse casum, & communem elocutionem, cũ dicimus *Quo te læsi*. in quo Grammaticorum solemnia delirat. Semper enim Ablatiuus à præpositione vel expressa, vel suppressa regatur necesse est, velut coram tibi non semel demonstraui. Deinde autẽ *Quo numine* vt adiectiuum & substantiuum coniungenda putat, vt sensus sit, Quodnam numen Iunonis ab Aenea læsum fuit, cum varia sint eius numina? Est enim Iuno Lucina, est Curitis, est Regina. Tandem ex aliorum sententia separandum Iunonis numen a cęterorum numinibus censet, vt quęrat poeta, quodnam aliud numen, pręter Iunonem, lęsum fuerit, tanquam scilicet Iuno iniurias non suas, sed alij ali cui deorum factas persecuta sit. quod quam sit abhorrens ac ridiculum, qua es iudicij acrimonia, sponte tua te intelligere certum habeo. Vide autem, quam plana & expedita res omnis futura sit, si poetæ verba, vt sæpe alias, item hoc loco deprauata fuisse, ac nulla pęne mutatione sic legenda esse concedamus:— *quo nomine læsa*. Nam quo nomine est qua causa, qua re, seu qua de re. Suetonius Galba cap. 16. *Subinde iactauit, legere se militem, non emere consueuisse. Atq; eo quidem nomine omnes qui vbiq; erant milites exacerbauit*. Illo scilicet nomine læsi, ea causa exacerbati fuere milites, quod ita Claudius iactasset. Seruius Sulpicius apud Ciceronem 4. famil. epist. 5. *Quid est, quod tu aut filia tua cum fortuna hoc nomine queri possitis?* Ipse quoq; Cicero 2. de Finibus cap. 7. *Qui cum luxuriose viuerent, a summo philosopho non reprehenderentur eo nomine*. Quærit ergo poeta, quo nomine exacerbata, quo Aeneæ facto læsa, quidue grauiter ferens Iuno Aeneæ tam addita infestaq; fuerit. in quo periculum non est, ne per tautologian aliter atq; aliter rem camdem extulisse verbis

iudi-

iudicetur,quod tamen si fecisset, non esset,cur eum copiæ suæ pæniteret. Sed profectò aliud lædi est, aliud dolere. nam & vsuuenire potest, vt doleat, qui læsus non sit, & rursum quem quis lęserit, ęquo sit animo, nec quicquam ea in re commoueatur. De hoc Paradoxo nôstro quid tui sit iudicij certior fieri à te studeo. Interea vale, Vir nobilissime officijq, plenissime,meq; tui ac tuorum omnium merito vestro amantissimum mutue amare perge. Mediolano postrid.Kal. Mai. anni M.DC.XXVIII.

BALDVINO DE MONTE Simoncello. 8

ETsi vt scis,ferre non soleo eorum audaciam, qui prę corrigendi pruritu quicquid ipsis minus rectè habere in bonis auctoribus visum est, in medicinam abripere audent,ac vel inuitis libris omnibus immutant: In Plauto tamen scripturam quamdam,quam omnes antiqui & noui codices pręferunt, contra omnium doctorum hominum opinionem tam soluto liberoque animo mutare ausim,vt prorsus nihil verear, ne quis in eo mihi intercedere, aut iudicium meum reprehendere animum inducat. Amphitruonis actu 1. scena 2. legitur.

Sed Alcumenæ huius honoris gratia
Pater curauit vno vt fætu fieret,
Vno vt labore absoluat ærumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina vt celetur suspicio.

Huius loci postrema vox *Suspicio* non immerito multis mēdę suspicionem mouit.nec enim expedire queas, quid sit clandestinam cęlare suspicionem,cum suspicio semper sit clandestina,*in pectore quippe alieno sita*, vt idem in Trinum.habet Plautus. Sine dubio aliquid clam factum cęlari debere Mercurius significare voluit, quid autē clam

in Amphitruonis domo gestum fuerit, Plautus infra act. 5. sc. 1. ancillam sic eloquentem facit: *Iupiter se dixit clam cum Alcumena consuetum cubilibus*. Hoc ipsum ergo est, quod Iupiter cęlatum voluit. Itaq; Donatus in Terentij Adelph. act. 4. sc. 5. hunc Plauti versum laudans pro *Suspicio*, legit *Consuetudo*. Interpretans enim illa Comici sui verba: *Qui cum illa consueuit prius*, quo loco Consuescere εὐφημιστικῶς siue honestè ponitur pro *Rem habere*, addit pro exemplo: *Vt Plautus, Et clandestina vt celetur consuetudo*. Atqui versus non patitur vocem *Consuetudo*, cum sit Iambicus Senarius. Itaq; pro *Consuetudo*, repono *Consuetio*, ne fraus fiat legi pedarię. Rectè id porrò a me fieri Festus, vel potius Verrius Flaccus pręstiterit, cuius hęc verba sunt: *Consuetionem Plautus pro consuetudine dixit*. Ecquem iam alium lectionis meę fundum & auctorem à me requiras, aut quem codicem quis Verrij testimonio opponere audeat? nam quod ad Donatum attinet, etiam ille sine dubio *Consuetio* scripserat, sed quod vox insolens videretur, ab alijs postea fuit interpolata. Facessere ergo iam alij cum suo *Susceptio*, alij cum *Suscipio*, alij cum *Huc itio*, possunt, quę nihil sunt nisi ęgrorũ sõnia, quod te quoque, Vir illustrissime iudicaturum, persuasum habeo: qui cum cęteros locupletes linguę latinę auctores multũ lectitasti feliciterq; stilo imitaris, tum verò Plautum habes familiarissimum. Cęterum quoniam de *Consuescendi* verbo mentio incidit, considerare te hunc Cornelij Nepotis locum velim in Alcibiade:

> *Quem barbari missis telis interfecerunt. At mulier, quę cum eo viuere consueuerat, muliebri sua veste cõtectum ędificij incendio mortuum cremauit.*

Mihi quidem dubium non est, quin verbum *Viuere* hinc circumscribi tolliq; debeat, tamquam glossema ab aliquo sciolo inuectum atq; inculcatum, qui non satis magnum bonorum auctorum vsum haberet. Illi enim *Consuescere cum aliquo* per Ellipsin honestè dicebant, subticentes *Rem habere*. Hoc ex allatis Plauti & Terentij locis iam paruit, quibus addere libet Cęcil. Plotio: *Vxor ait, me cum*

ancilla

ancilla mea consuetum. Et Ciceron. Verrin. 5. *Huc omnes mulieres, quibuscum iste consueuerat, conueniebant*. Et iterum Terent. Hecyr. act. 4. sc. 1. *Si is posset ab ea sese derepente auellere, cum qua tot consuesset annos, non eum hominem ducerem*. Vbi Donatus: *Consuesset proprie dicitur in stupro.* qui etiam in hoc loco Phorm. act. 1. sc. 3. *Expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem*. *Nota*, inquit, *proprietatem. nam* Consuetudo *specialiter de coitu dicitur*. Plautus iterum Cistel. act. 1. sc. 1. *Sed tu en vmquam cum quiquam viro consueuisti?* In qua ipsa scena consimiliter à meretrice de matribus familias dictum videmus: *Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse aiunt*. quo exemplo de meritorijs pueris Pseud. act. 3. sc. 1. *Neque ego illud possum, quod illi possunt, qui solent*. qui scilicet ex eo *Soliti* vocabantur. Eadem Pseud. act. 4. sc. 7. *Etiamne facere solitus es puer. SI. scilicet solitum esse*. Sed vereor, ne tibi merito περίεργος videar, qui hęc apud te prędicem, quę tu alios non minus, quam illa, quę magno cum supercilio de superiore loco philosophi pręcipiunt, docere possis. Itaq; verbum non addo. Vale.

IOHANNI BAPTISTÆ DONIO Florentino. 9

NOn dubito, quin legendis veteribus Grammaticis sæpe eos longe aliter auctorum verba recitare deprehenderis, quam in ipsis eorum libris leguntur. Ego quidem ex facili non vnum eius rei specimen edere queã, si necesse sit. Sed ea re apud te virum Græcè & Latinè doctissimum omnisq; antiquitatis cum primis peritum merito supersedeo, iustam περιεργίας ac superuacuæ operositatis notam veritus. De causa tantum, qua id contigerit, quid mihi videatur, aperire libet. Sæpe ergo vsu venisse comperi, vt in illis auctorum exemplaribus, quæ cõpluribus post sæculis fuere descripta, siue sciolorum auda-

cia,

cia, siue librariorum imperitia aut oscitantia, ea, quæ Grammatici ex emendatæ scripturæ codicibus recitarāt, deprauarentur. Alias ipsorum quoq; Grammaticorum libros vitiose descriptos fuisse comperi, vt eorum verba vltro ex auctoribus emendari debeant. Sed non parum sæpe memoriola vacillarunt & alucinati sunt Grammatici, vt non inspectis auctorum libris verba eorum referrent, non quomodo ea ibi legerant, sed quomodo sibi legisse videbantur. Hoc innumeris Donati, Seruij, Nonij, aliorumque exemplis planum facere possem. sed duobus hoc tempore contentus ero. Priscianus cæterum minimè oscitator lib. 9. vt doceat veteres à *Seneo* participium præteritum *Senectus* formasse, quod significaret ὁ γηράσας, id est, is qui iam consenuit, hęc Catulli verba laudat: *Sed hac fuere non recondita senecta quiete*. φεῦ τοῦ παροράματος. En vmquam quemquam plus luscitiosum aut stultiuidū vidisti? In Catullo enim legitur: *Sed hac prius fuere, nunc recondita Senet quiete*. nec verò aliter legi res finit, cum puri sint Iambi; quo maius Prisciani flagitium est, quod versus retentu tam faciles effluere sibi passus fuerit.

Nullo genere excusabilior est Iunij Philargyrij, peruetteris & eruditi Virgiliani interpretis alucinatio in laudando Plauti versu. Hęc enim poetę verba Georg. 2. explanans, quę malorum Medicorum vsum docent: — *animas & olentia Medi Ora fouent illo & senibus medicantur anhelis*, ita commentatur:

> *Olentia, ad animas est referendum, & subaudiendum Male olentia. Sic Plautus in Milite: Tum in Apulis non sum natus, non sum animata.*

Vult docere *Animatus* à Plauto dictum pro male animatus, siue, qui malam aut fætidam habet animam, *plenior puta allij vlpiciq; quam sint Romani remiges*, vt Plautus Pęnulo loquitur, qualesque veteres Romanos omnes fuisse Varro Bimargo sic dixerat:

> *Aui & ataui nostri, cum allium ac cape eorum verba olerent, tamen optime animati erant.*

Primum verò permira res videtur, non animaduertisse

Gram-

Grammaticum, se Solœcismum in Plauti versu admittere. Si enim prius recte legit, *In Apulis non sum natus*, posterius certè non *Animata*, sed *Animatus* legere debuit. Deinde autem multo aliter in Plauto hodie legimus, hoc puta modo;

Post Ephesi sũ natus, non in Apulis, non sum in Vmbria.

qui ergo factum putabimus, vt Grammaticus pro *Non sum in Vmbria*, nobis repræsentauerit *Non sum animata*? Hoc est nimirum, quod docere à primo institeram, Grãmaticum vel oculis minus sincerè vsum, vel memoria falsum fuisse. Plautus enim ita scripserat: *Non sum Animula*, aut certè *Animula*. id est, non sum natus Animulæ, aut non sum ab Animula, siue Animulas, quomodo apud eundem Plautum est, *Hospes Zacyntho*; pro à Zacyntho, apud Terentium *Anus Corintho* pro à Corintho, apud Lucillium *Sargus Aegypto* pro ab Aegypto. Iam Philargyrius aut oculis alucinatus pro *Animula*, *Animatá* legerat, aut saltem cum diu locum non inspexisset, ita sibi legisse visus fuerat, quando occasione verbi *Olentia* Plautini versus ei in mentem venit. Sed hoc loco, nisi me fallit, scire auebis, quo tandem diuinationis genere vsus Plautum ita, vt dixi, scriptum reliquisse compererim, cũ in omnibus eius editionibus nec minimum eiusmodi lectionis exstet vestigium. Accipe ergo quæ me vestigia ad indagandam eruendamq; veram lectionem tulerint. In membranis nonnullis, *Non sum in imula*, scriptum cõpereram, quemadmodum & alij sibi in quibusdam libris inuentum fatentur. quam lectionem cum illo Philargyriano *Animata* contendenti venit in mẽtem, quod apud Festum legere memineram: *Animula, vrbs paruarum opũ in Apulia*. His argumentis fretus adeo nihil de lectionis, quam posui, veritate dubito, vt nihil vmquam Apollinem ex tripode verius certiusq; respondisse persuasum habeam, idemq; ipsum tibi quoque visum iri magnopere mihi pollicear. Vale.

Viris

Viris Clarissimis & Præstantissimis D. Antonio Quærengo, Hieronymo Aleandro, Augustino Mascardo, Fabio Leonidæ, Hieronymo Moricuccio, Iulio Rospilioso, Ascanio Belmisserio, Paganino Gaudentio cæterisq; Academicorum Romanorum. 10

PRriscianus extremo libro decimo de Hadriano Imp. commemorat, eum per literas consuluisse Velleium Celerem, quomodo *Ambitus* cum est participium passiuum à nomine distinguatur, eiq; responsum à Grammatico fuisse, alterum ab altero cum declinatione, tum tenore, id est mediæ syllabæ quantitate discerni, quia scilicet *Ambitus* participium sit secundæ declinationis, mediamq; habeat productam, nomen vero sit quartæ declinationis & media correpta. Atq; hoc Priscianus probat, & vsu confirmari putat. Sed vnus Ouidij versus *Iussit & ambita circumdare litora terra*, non satis probat, vt id vsu receptum credamus, cum præsertim ratio ei palam repugnet. Omnia enim reliqua participia verborum ex *Eo* & præpositione compositorum, I, habent breue, vt ipse Priscianus de *Aditus*, *Abitus*, *Exitus*, *Initus*, *Obitus & Præteritus* recitatis poetarum verbis demonstrat. Itaque friuola est ratio illa Prisciani differentiæ causa factum dicentis, vt *Ambitus* nomen esset media breui, *Ambitus* verò participium eadem producta. Cur enim magis in hoc, quam in cæteris nomen à participio discerni oportuerit, nulla profecto reddi causa potest. Itaq; Scaurus vetustissimus Grammaticus non minus in participio *Ambitus*,

bitus, quam in nomine mediam breuem esse statuit. Aut igitur omnia me fallunt, aut Hadrianus etiam ob istam Velleij sententiam satis habere causæ sibi visus est, cur *Grammaticos* more suo *velut doctior rideret, contemneret, & obtereret*. Verum quicquid de illo sit, de Ouidio nobis minime negligendum videtur, quemadmodum crimine eum liberemus, cuius quidem rei in libro de causis linguę latinæ mihi eueniet occasio. Sed cum artis poeticæ non sim æque peritus, vestrum velut augurum Collegium capiundum mihi visum est, quos honori summi & ingeniosissimi poetæ hoc daturos confido, vt hac de re capita conferatis, mihiq; quid vobis visum sit pro illo dici à me debere, significare ne grauemini. Valete sæculi lumina, mihiq; fauete nominis vestri studiosissimo Mediolano. a. d. 22. Martij 1628.

Iisdem. II

DE voce *Ambitus*, viri clarissimi, superiori mense ad vos retuli, quidq; Hadriani Imperatoris quęsito respondendum censeretis, fieri certior à vobis studui. Sed inter moram istam aliquid ipse commentus mihi videor, quod nisi me animi fallit, nullo negotio etiam ei, qui multis partibus sit Hadriano captiosior, probare possim. *Ambitus* videlicet mediam habet ancipitem. nam I, per se & ex natura sua breuis est, velut ex cæteris participijs *Aditus*, *Abitus*, *Exitus*, *Initus*, *Obitus* & *Præteritus*, itemque ex nomine *Itus*, discimus, quo Lucretium vsum videmus: *Nec sentimus itum cuiusuis cumq; animantis*. Hoc autem fortuitum est, & ab euentu, quod eadem I, in *Ambitus* produci potest, quoniam ei accidit, vt ex præpositione loquelari *Ambe*, postrema vocalis E, non elidatur per Synalœpham (id quod tum fit, quando Ambitus, I, correpta effertur) sed cum consequente vocali I, in vnam diphthongum coalescat. Est enim *Ambe eo*, *Ambeo*, & inde natum

natum *Ambio*, idem quod *Circumeo*. Festus *AM*, *prapositio loquelaris significat Circum, vnde Seruus ambactus, idest circumactus dicitur. Sumtum ex Graca prapositione qua est ἀμφὶ & significat Circum*. Varro de lingua lat. lib. 6. *Ambages profectum est à verbo Ambe, quod est in Ambitu, Ambustum, quod circum vstum est. Ancilia dicta ab Ambecisu, quod ea arma ab vtraq; parte incisa*. Sicut ergo ex *Circumitus* factum est *Circuitus*, i, breui, vt apud Senecam Medea: *Orbem circuitis cornibus alligat*. Similiter *Ambecisus*, i, correpta dicere oportet, si quatuor syllabis proferatur. Sin quis tribus efferat aut E, per Synalœphã elidit, vt fit in *Ambadedere* & *Ambustus*, & tum I, corripi necesse est, velut natura breue: aut E, non exteritur, sed cũ I, sequente coit in diphthongum, quæ iam dichronos est ac velut longa duo aufert tempora, quod ipsum in *Circuitus* vsu venire potest. Recte enim dixero, *Alcida immenso tellus circuita labore*, vbi I, longum est ex euentu seu per accidens, quoniam cum V, antecedente in diphthongum concrescit. Sed si quis V, elidat, I, breuis manet, velut in *Circitor* videre est, qui est *Circuitor*, qua voce non Iurisconsultos modò & Vegetium vsos videmus, sed & poetam in libero carmine: *Quid mecum tibi circitor moleste?* Ad idem porrò exemplum *Ambitor* dicebatur, I, breui, quod postrema præpositionis litera esset elisa. Seruius in Aen. 4. *Ambitores dicuntur, qui vt honores consequantur, discurrendo & rogando suffragia anquirunt*. Nihil autem refert, quod in *Ambitus*, cum media producitur, E, scribi non solet, si quidẽ veteres in I, longo semper diphthongõ pronunciasse scimus, sic tamen vt I, tẽpus integrũ, E, non nisi dimidium, vel potius tertiam temporis vnius partẽ absolueret, ita vt Velio Longo teste, *sonus eius ad aures fere periret*. quo pacto quod prius *Leiber*, postea *Liber* scribi fuit solitum nullo quamuis enunciationis discrimine, quoniam scilicet I, longa semper diphthongi sono efferebatur. Ita planum fit in *Ambitus*, cum media longa est, E, inesse, idq; propterea contingere, quod præpositio, ex qua vox conflata est, nullam postremæ suæ literæ elisionem

nem

nem passa sit. Ac de hac quidem re sic ego censeo. Vos tamen, viri clarissimi, si meliorem tuleritis sententiam, vestra rata esto, mea nulla esto. Valete Mediolano a. d. 26. April. anni 1628.

PETRO VICTORIO Florentino. 12

PLures in Hetruria vestra aquas calidas, earumque alias ad alium vsum idoneas iam tum sua ætate fuisse Varro lib. 8 de lingua lat. literis prodidit. Earum tamen celeberrimas fuisse Clusinas, opidulo Sancti Cassiani subiectas, Horatianus ille versiculus fidem facit. *Qui caput & stomachum supponere fontibus audent Clusinis* — Harum Tibullus lib. 3. eleg. 5. hoc modo commeminit:

Vos tenet, Hetruscis manat quæ fontibus, vnda.
Vnda per æstiuum non adeunda canem.
Nunc autem Sacris Baiarum maxima lymphis.
Cum se purpureo vere remittit hiems.

Et infra.

At vobis Tuscæ celebrantur numina Nymphæ,
Et facilis lenta pellitur vnda manu.

Significat nõnullos thermis innatare, quod ipse quoque abhinc circiter triennium facientes vidi. Sed tertio versu tenebræ sunt, quas vir ingenio & eruditione præstans Achilles Statius hac explanatione dissipare conatus est: *Hetrusca quidem aqua nullo modo per æstatem adeunda. at nunc, id est, vere ineunte, etiam ipsis Baiarum aquis maxima atq; optima videntur. Dandi enim casu,* Sacris lymphis, *positum accipio. quo sane modo difficultas omnis tollitur, quæ multos exercuit, eosq; adegit adeo, vt veterem lectionem commouerent, multaq; inepta & commentitia inculcarent.* Sed mihi quadam die cum bene mane potum ad fontes illos equo veherer, meq; loci huius Tibulliani sententia exercitum

ha-

haberet, in mentem venit, minima literarum mutatione pro *Maxima, Proxima* legendum videri. Ita ſententia erit perſpicua, proximam Puteolanis thermis laudem Cluſinas vindicare. Non diſſimiliter Virgil. —*proxima Phœbi Verſibus ille facit*— Et Propert. lib. 1. eleg. 13. *Nec mirum, cum ſit Ioue digna, & proxima Ledæ.* Et eleg. 20. *Eſt tibi non infra ſpeciem, non nomine diſpar, Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.* Ipſe quoq; Tibullus lib. 4. *Valgius æterno propior non alter Homero.* Hanc tamen coniecturam meam tui, vir optime, facio iudicij, cuius ego & eruditionem ſuſpicio & exoſculor humanitatem, teq; à magno illo proauo tuo, literarum quondam principe, minime degenerare gratulor. Vale, meque vt cœpiſti, porro etiam redama. Mediolano proprid. Non. Mai.

GVILELMO MOONSIO I.C.

Sereniſſ. Principum Electorum Colonienſis & Bauari Conſiliario. 13

ITa eſt, vir clariſſime, vt non ſemel tibi coram probaui. Valde propitias & quarumuis fabularum capaces auriculas in Batauis tuis Ioſephus Burdoſcaliger inuenerat. Vt enim alia multo plurima prætermittam, quorum familiam duxerit, quod eis ſe Scaligerum & ab illis Veronæ principibus oriundum perſuaſit, quem nos ex infima Veronenſis plebis fæce velut ex ſterquilinio & Burdonio fimeto Scarabæum exſtitiſſe, luculentiſſime demonſtratū nouimus: de Propertij quidem patria tam abſurda, nec ſolum manifeſtè falſa, ſed & indocta, ac neq; in eo, qui ſit in literis infimatum vnus, vllo pacto tolerāda popularibus illis tuis obtruſit, vt aurem Batauam eis non immerito opprobrari te ipſum iudicaturū certus ſim. Propertij verſus ſunt lib. 4. eleg. 1.

Vt

Vt nostris tumefacta superbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi.
Scandentes si quis cernet de vallibus arces,
Ingenio muros aestimet ille meo.

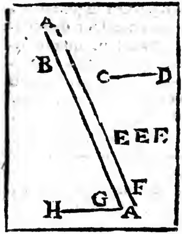
Hic satis significat patriam suam in planitie esse positam, cuius arces siue turres de valle consurgentes longe sint conspicuæ, neq; tamen æque turres eius, lateritio quamuis muro insignes, ac suum ingenium, in ea eminere. De Muro illo Plinius quoq; sic meminit lib. 35. cap. 14. *In Italia quoq; lateritius murus Arretij & Meuaniæ est.* In eadem Elegia hæc Genethliaci ad ipsum Propertium verba sunt, vt quidem in melioris notæ codicibus Ioh. Metellus Sequanus perscripta inuenit:

Vmbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior, an patriæ tangitur ora tuæ?
Qua nebulosa cauo rorat Meuania campo,
Et sacer æstiuis intepet Imber aquis,
Scandentique altus consurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.

Quis iam relictus est dubitandi locus, quin Meuania sit Propertij patria, illa, inquam, cuius celsa turris lateritio muro imposita etiam ex longinquo in magna campi planitie cerni possit? *Imber sacer* fuit fons aquæ calidæ muro inclusus, cuius etiamnum præclaræ visuntur reliquiæ, quas sibi visas affirmat politissimi ingenij Theologus Iosephus Paulus Meronus, ac thermarum illarum nomen nonnihil, vt fit, deprauatum hodie quoq; vsurpari. *Innersato* enim vel *Imbersato* appellant. Fieri potest, vt aquæ illæ fistula imbris modo desuper expressa nomen ei *Imbris sacri* pepererint. In vulgatis libris est: *Et lacus æstiuis intepet Vmber aquis.* Sed certissimum est nullum in vniuerso illo campo latissime patēte lacum inueniri, & aquas Clitumni fontis in eodem campo *lato gremio* (vt Plinius minor ait) *patescentis* esse gelidissimas, ita vt eodem Plinio teste *rigor earum niuibus certet*. cuius quidem ipse priori anno magna cum voluptate experimentum cepi. Cum enim à meridie in maximis caloribus æstiuis ac simul

quartanæ ignibus inflammatus ad fontis eius gurgitem peruenissem, equos & rhedam, in qua æger cubabam, bene diu consistere in eo iussi, haustamq; ex ipsis eius venis aquam puram & vitream auidissime obduxi. Burdo tamen summa ui contendit, uitreum hunc & pellucidissimum Clitumni fontis gurgitem esse tætrum & sulphureum illum Vadimonis Lacum, nihil nisi fœdos serpentes ac testudines continentem & carbones subinde ex inferorum, credo, fornacibus subuectos eiectantem. Hoc amplius uero postulat, ut aquæ Clitumni non ex terra *pluribus venis exprimãtur*, quod Plinius idem scribit, & omnes quotquot Spoletio Fulginium uersus iter faciũt oculorum manuumque testimonio uerum esse comperiunt, sed *ex Vadimone emittantur*. Tantum ne est, inquies, an alia etiam monstra ac portenta loquitur? Ille uerò loquitur, & nullo quidem genere iam expositis tolerabiliora. Dum enim Vadimonem à Propertio *Vmbrum lacum* uocari cõtendit, ingenti prodigio agrum Stellatinum cum lacu illo Vadimonis ex Hetruria trans Tiberim in Vmbriam transportat & in loco quadraginta quasi passuum millibus remoto collocat. Adhæc Ameriam à campis Meuanatibus contingi, ex eaque Clitumnum despectari confidentissime pronunciat, cum eam à Clitumni fonte non minus uiginti passuum millia dissidere, multosq; altissimos montes interiectos esse constet. nec enim hęc de campis Gurgustidonijs est controuersia, aut de Thomæ Mori Vtopia, sed de ijs, quæ pæne in conspectu urbis Romæ cuiusuis oculis, nisi qui sit ijs captus, subiecta sunt. qui Geographorum principis Clyuerij Italiam antiquam consulere uolent, de re tota exploratissimo iudicium facient, & ad confutandos tam portẽtosos errores uerbum amplius addendum non putabunt. Sed quibus eius libri copia non est, ex subiecta figura nihilo deterius iudicare poterunt.

Tibe-

a a Tiberis fluuius
b Perusia in Hetruria
c Meuania vrbs in Vmbria.
d Fons Clitumni.
e e e Montes inter Meuaniæ campos & Ameriam
f Ameria in Vmbria
g Castellum Amerinum in Hetruria.
h Lacus Vadimonis in Hetruria.

Perusiæ mentionem non alia de re mihi facere hic uisum est, nisi ut minore negotio intelligantur uersus extremo libro primo, quibus patriam suam Propertius Perusiæ finitimam esse hoc modo significat:

Proxima supposito contingens Vmbria campo
Me genuit, terris fertilis uberibus.

Sensus est: Ego in ea Vmbriæ parte natus sum, quæ contingit loca proxima campo illi, qui Perusiæ est suppositus, quoniam inter campum illum & loca patriæ meæ contigua non nisi Tiberis interest. Passeratius ueniam meretur, cum uelut cęcus nihil inter Perusiam & Ameriam facit discriminis. nec enim est hominis capti oculis alba signare linea. nihil se erraturum credidit, si ducem sequeretur Burdonem, tam *oculatum* uel deliciolo illius teste hominem: cuius etiam opera contigisse suspicio est, ut ex Clyuerij libro circumscriberentur & inducerentur ea, quę ab illo detegēdę multiplici Burdonis inscitię scripta fuisse ueri est simillimum. nec enim perinde ut exoleti illi & in Burdonio lectulo intercutiti, stupro doctus euaserat, ut suam in eo existimationem uerti crederet, Hammonis fonte relatum aut Pythiæ redditam ex oraculo uocem credi, quicquid impurata illa & furiosa bellua temere euomuisset. Cedo si uel ego, uel Italus quispiam tam flagitiosos errores literis consignassemus, quas

non cinædorum istorum historias porrecto iugulo audire necesse haberemus? Iam verò talia Scaliger designauit, genus illud Deorum, vir per omnia Dijs, quam hominibus similior, quem vnum longe plura, quam quotquot fuerunt, sunt aut erunt Papistæ, sciuisse prorsusque ἀνεξαπάτητον fuisse ab omnibus credi plurimum in omnem partem totius Caluinismi interest. Itaq; vocem mittere nefas fuerit, quæ ad minuendam Herois huius opinionem vel minimum momenti factura videatur. Nimirũ hoc illud est, cur nihil in Clyuerio pro patria Propertij aduersus Burdonis furias disputatum legamus. Sed non ego hac causa minuero, quæ facio, vt ne quid scilicet auctoritas hominis ad generum Cereris iam olim amandati causæ Ecclesiæ Catholicæ fraudi esse, aut alijs errorẽ pestiferum probare possit. Age ergo animum parumper attende, & ipsa Burdonis verba accipe, quibus de Propertij patria à se vno demum inuenta gloriatur. *Procul dubio*(inquit)*hactenus ignorata fuit patria Propertij. nam quod Meuaniam, quæ hodie* Beuagna *dicitur, putant, falluntur*. Et infra: *Quare & cuias esset Propertius, & quis sit lacus Vmber, & quæ hic accipienda sit Meuania, primi indicauimus. Deniq; meo periculo Amerinum fuisse Propertium, omnes mihi concedant necesse est*. quid pote confidentius? Necesse est, inquit, omnes mihi concedant, Propertium non Meuaniensem, sed Amerinum fuisse. Nunc quæ argumenta eam in rem dicat, porro percipe.

Propertij patria, ait, *est in monte sita.*
Meuania non est in monte sita.
Meuania igitur non est Propertij patria.

Assumtio nullius probationis indiget. Propositionem iam satis scio ex ijs, quæ supra recitaui, falsitatis condemnas. Dixerat quippe Propertius, arces patriç suç non in cliuo esse, sed *de vallibus scandere*, siue in editum extolli. At Burdo ad rauim vsq; ogganni t, eam in colle aut edito cliuo sitam à poeta prædicari. *Cum poeta*(inquit)*manifeste dicat, patriam suam in colle sitam, quomodo Meuania, quod opidum in planitie situm est, erit eius patria*? Et iterum: *Patria*

tria Propertij in cliuo fuit. Et tertium: *In montanis patriam suam ipsemet constituit*. Et quartum: *Suam patriam in colle ponit*. Iam si quæras, vbi nam hoc Propertius dixerit, cũ eius rei in versibus supra recitatis ne minimum quidem vestigium, sed contrarium potius appareat: duo tibi poetæ loca afferet, quibus sibi quod ipse consomniauit, planissime expressum persuasit. Primum enim scribit poeta: *Scandentes si quis cernat de collibus arces*. quis ergo iam dubitet, quin ipse patriam suam in colle ponat? Ain verò Burdo, in colle poeta patriam ponit? non tu ipse in editione tua posuisti, *de vallibus*, quomodo in omnibus manu formaq; descriptis libris legitur, non *de collibus*? Iam ne igitur te stultiuidum, vel potius amentem fuisse senis, qui cum tibi nouum quid & à nemine vmquam dictum inuenisse videreris, voluptatis vi præceps actus ne oculis quidem dehinc sincerè vti potueris, & in poeta *Collibus* pro *Vallibus* legeris? Adeo verum est, quod Tertullianus ait, *cæcitatis duas species facilè concurrere, vt qui non vident, quæ sunt, videre videantur ea, quæ non sunt*. Hoc tuum παρόραμα & væsani hominis alucinationem qui non riserit, eum nonnisi sinapi victitare & flebile cæpe comedere consentaneum fuerit. Alter poetę locus est: *Scandentisq; axis consurgit vertice murus*. Sic enim ipse Burdo edidit, & *Axis* voce editum collem significari Iuuenalis, Statij & Silij locis docere conatur. Sed omnem in istis quoq; ludit operam, velut ipse eius subscriptor & adstipulator Passeratius fatetur. Primum enim non ea vocabuli *Axis* est significatio apud tres illos poetas. Deinde si omnino id significaret, aliter catuli longe olent, aliter sues, id est, longe ab aurea Propertij ætate trium illorum Latinitas degenerauit, quod non vno loco aperte fert æqualis eorum Quintilianus. Tertio non est in veteribus Propertij libris *Axis*. nam in suo Passeratius legi ait *Arcis*, idque probat. Sed in alijs Metellus inuenerat, vt nos supra posuimus. Sed siue *Arcis*, siue *Altus* legas, nõ aliud dicere poeta voluit, nisi quod ipsum prius dixerat, Turrim scilicet siue arcem lateritio muro impo-

 sitam

sitam valde editam & eminus conspicuam fuisse. *De vallibus*, inquam, non *de Collibus* arces illæ confugebant, adeoq; tota ista Burdonis disputatio huc deniq; euadit, vt Hircum mulgere videatur, cui exoletus suus si libeat, cribrum subijcere poterit. Nunc porrò audi, quo pacto idem Ameriam Propertij patriam fuisse vincat:

*Propertij patria(*ait*)est in cliuo posita, est antiqua, est continua Meuania campo, & despectat lacum Vadimonis.*

Ameria est in cliuo posita, est antiqua, est contigua Meuania campo, & despectat lacum Vadimonis.

Ergo Ameria est Propertij patria.

Propositio est quadrimembris. Primum membrum iam falsimoniæ reuicimus, patriamque Propertij in planitie positam demonstrauimus. Secundum ex poetæ verbis cogi non potest. non enim ille opidum, in quo natus erat, sed *Vmbriam antiquam* vocat. Tertium ita esse assentio, cum opidum Meuania non sit in medio illius campi, sed propius ad oram siue extremitatem sita. Quartum esse falsissimum ex supra dictis patuit. Vadimon enim est in Hetruria plus quàm triginta passuum millia à Meuanię campo remotus interiectis altissimis montibus. Assertionis pars consequens itidem quadrimembris est. Primum membrum verum esse fateor, non magis tamen de Ameria, quam de Tudertum opido. Alteri nihil moueo controuersiæ. Tertium vero est falsissimum, nihiloque verius, quod appingit Burdo, Amerinos esse quidem Meuanates, etsi non Meuanienses. nihil enim est Amerię cũ Meuaniæ siue opido, siue campo.

Interiecta etenim terrarum millia multa,

Quæ varij retinent montes & sacla ferarum.

Falsum etiam discrimen est inter Meuanates & Meuanienses, vt Meuaniensis scilicet sit natus in opido, Meuanas vero natus in planitie. nam tria omnino campus ille habet opida, Meuaniam, Hispellum & Fulginium, quorum ciues ab auctoribus Meuanates, Hispellates & Fulginates appellantur: cui consequens est, vt quoniam

qui Hispellum & Fulginium sortiti sunt patriam, & in medio Meuanię campo nati sunt, Meuanates tamen dici non possunt, absurdissimum sit Amerinos Meuanatibus contribuere, quorum patriam in alto monte circiter viginti passuum millia distante positam esse constat. neq; tamen Meuänates negauerim eosdem rectè Meuanienses dici. nam locus Plinij, quo Meuanates à Meuaniensibus distinguuntur, mendosè legitur. In omnibus enim antiquioribus Plinij exemplaribus non *Meuanienses*, sed *Meuanionenses*, idq; perperam legi doctissimus Cluuerius monuit, qui & *Meuaniolenses* legendum docet, cæterum Propertium rectè Meuanatem dici, tamquam in opido Meuaniæ natum, vltro confitetur. Tandem quartũ membrum similiter falsum esse, ex eodem Cluuerio quiuis discat licet. Burdonis verba sunt: *Praterea & illud mire conuenit, quod ait patriam suam despectare lacum Vmbrum, qui lacus non alius est, quam ille Vadimonis lacus veteribus celebratus. Hoc plane cognoscitur epistola Plinij ad Gallum libro octauo: Exegerat (inquit) prosocer meus, vt Amerina prædia sua inspicerem, hac perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus Vadimonis &c. Iunius Philargyrius: Clitumnus & Deus & lacus in finibus Spoletinorum, ex quo bibentia pecora alba fiunt. Lacum Vadimonis Clitumnum vocat, quod ab eo lacu Clitumnus emittitur. Vides Ameria lacum esse Vadimonem?* Hic enimuero nihil denuo demonstrare attinet, quanta inscitia sit Vadimonem vel in Vmbria ponere, vel Clitumnum dicere. Satis enim iam ostendi, nihil ab eo, qui vel primoribus labris literas delibarit, dici potuisse stolidius & indoctius. Hoc tantum addere libet, Philargyrium minus proprie Clitũni fontem appellasse *lacum*, cum eum nõ nisi late patentem fontis gurgitem esse pręter Plinij auctoritatem ipsa αὐτοψία omnibus probet. Fieri tamen potest, vt Philargyrius Virgilianè loqui voluerit. nã Aen. 8. hæc Aeneæ ad Tybrin verba sũt: *Quo tecumq; lacus miserantem incommoda nostra Fonte tenet*. Vbi Seruius: *Lacus est quoddam latentis adhuc aquæ receptaculum, & dictus lacus quasi Lacuna, ex quâ erumpens aqua efficit*

 cit

rit fontem, qui cum fluere capit, aluium facit. Similiter autem & Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. *Iuturnæ lacum* & *fontem* indiscriminatim dicit. Quod verò ad Plinij locum attinet de lacu Vadimonis Amerinis prædijs subiecto, id Clyuerius rectè de *Castello Amerino* nō de *Ameria* accipiendum docet. nam Castellum illud est in Hetruria, cum Ameria trans Tiberim sit in Vmbria. Hoc autem loco merito quis obstupescat, cum eodem octauo libro duæ sint Plinij epistolæ, quarum octaua fontem Clitumni, vigesima verò lacum Vadimonis curiosissima narratione exsequitur, quomodo adhuc Burdo sibi persuadere potuerit, lacum eundem esse & Clitumni fontem. quis dehinc vllius rei fidem belluæ habendam putet? quis cū quoties maxime paratragædiat & intolerantissime de nouis & à se primum inuentis opinionibus gloriatur, non ad idem exemplum magno conatu maximas nugas agere exploratum habeat? quæ tandem deliciolis eius caussificatio est, quin simul quid Catholicis ex Burdonis libris obijcitur, illi eum propter tantum inscitiæ & stoliditatis, quantum iam modo deteximus, ne responso quidem vllo dignum arbitrentur, sed pastoritia fistula mentionē eius exsibilare satis habeant? quod quidem qui magis faciant, aliud ex Festo eius paris inscitię & audaciæ specimen lectorum oculis subijcere hoc loco placet. Scripserat summus vir Antonius Augustinus, versus, quos Festus in voce *Topper* ex Odyssea veteri recitat, senarios magis, quam Heroicos, ex eoque suspectos esse. Burdo vt in hoc quoque Augustinum præ se fænum esse oportere declaret, imperitè ac velut in omni antiquitate hospitem censuisse insimulat, dum Liuium Andronicum veteris Odysseę scriptorem, Næuio antiquiorem, Hexametros versus scripsisse sensit. Verba eius sunt: *Ita legenda verba Liuij, quæ neq; Senarij sunt, neq; Liuius alijs versibus Odysseam vertit, quam Saturnio: tantum abest, vt debeant esse Hexametri, quod tamen videntur sentire doctissimi viri. nam ante Næuium nemo adhuc Hexametros latine scripserat, ne ipse Næuius quidem.* Hæc postrema nos obtusioris homines ingenij percipere

non possumus, quomodo scilicet ne ipse quidem Nęuius ante Næuium Hexametros scripserit. Verum aliquis expusionibus eius, quibus ille in Batauis olim simul cum Lucilliana omnem Burdoniæ doctrinæ vim immulsit, facile nobis istud tam sęptuosum delicauerit. nos interea tria in paucis verbis illis mendacia notabimus, quæ hominem antiquitatis turpiter imperitum arguant. Primo Næuium Hexametros scripsisse negat. In hoc eum mentiri nullo negotio demonstrari potest. Priscianus enim lib. 10. hunc eius Hexametrum ex Ilid. 2. laudat: *Facundo penetrat penitus thalamoq; potitur*. Hunc verò Festus in voce *Sola* ex tertio eius belli Punici: *Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni*. Nonius in *Locos* istum ex sexto Punico: *Conuenit regnum simul atque locos vt haberent*: Hunc autem ex Punicis Festus non expresso libri numero: *Summe deorum regnator quianam genus isti*. Vbi legendum suspicor, *Genuisti*? Partem verò Hexametri Isidorus: *— pulchramq; ex auro vestemq; citrosam*. Itaq; quod Festus in voce *Saturnus* Bellum Punicum à Næuio Saturnijs versibus scriptum ait, de maiore operis parte intelligi oportere vel ex istis planum fit. nam alicubi & Senarios Iambicos intexuit, qualis est, quem libro sexto Priscianus refert, vt *Decorem* media syllaba correpta positum probet: *Magnamq; domum decoremq; ditem vexerant*. Deinde nec Liuium Andronicum vllos Hexametros Epicos scripsisse Bundo contendit. At enim certa res est, libros eius XVIII. quos *Romanidem*, vel *Annales Romanos* inscripserat, magna saltem ex parte Epos siue Heroicum poema fuisse. Hæç enim Diomedis libro tertio verba sunt: *Epos Latinum primus digne scripsit Liuius, is qui res Romanas decem & octo cõplexus est libris, qui &* Annales (*quod singulorum fere annorum actus contineant, sicut publici Annales, quos Pontifices scribaq; conficiunt*) *vel* Romanis, *quod Romanorum res gestas declarat* &c. Ex horum primo & secundo libro versus Festus in *Quamde* recitat, quos ita legendos arbitror: *Iuppiter vt muro fretus mage, quamde magnum vi*. *Et in secundo: Quamde tuas omnes legiones ac popularis*.

laris. Sed & Victorinus ac Terentianus Heroum versum cum subiectis Hexametris meiuris ex Liuij Ione sic recitant:

Et iam purpureo suras include cothurno,
Baltheus & reuocet volucres in pectore sinus:
Pressaq; iam grauida crepitent tibi terga pharetra.
Dirige odori sequos ad caca cubilia canes.

Sic igitur secundum Burdonis mendacium satis luculente reuictum arbitror. Tertium eius mendacium est. Odysseam Liuij nullo alio versuum genere, quam Saturnio, fuisse conscriptum. Priscianus enim hos indidem Hexametros laudat:

At celer hasta volans perrumpit pectora ferro.
Inferus, an superus tibi fert Deu' funera Vlysses.
Non etenim te sum oblitus Laertie noster.
Cum socios nostros mandisset impiu' cyclops.

Vbi ne quis miretur in *Mandisset*, T, produci, idem hoc versu Ennius fecit:

Omnis cura viris, vter esset induperator.

Sed quid verbis opus est, cum ipse se Burdo de hoc mētitum fateatur? Ait enim etiam Iambicos Senarios in Liuij Odyssea inueniri, qualis est, quem in *Nefrendes* affert Festus: *Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.* Verumtamen non hac fine stāt Burdonia flagitia. Aliud enim est reliquum, idque multo etiam deformius. Qui enim Grammaticorum principem omnisq; antiquitatis condum & promum se profitetur, is adhuc ignorat, quod genus carminis fuerit Saturnium, quotq; pedes habuerit. Nam hoc ipso loco tres hos versus ex eiusdem Liuij Odyssea petitos & Saturnios esse contendit:

Namq; nullum peius macerat humanum,
Quamde mare saeuum. Vires quoi sunt magna,
Topper confringent importuna vnda.

At enim vel puer non quidem ex doctis illis, quos muto Burdonius in Pimplæum montem enitens, Musarum choro vna cum Crepūdijs suis intulit, sed qui peruulgata modò Grammaticorum de versibus præcepta non ignoret,

ignoret, versus istos statim agnoscat esse Iambicos senarios Catalecticos, quibus scilicet vna in fine desit syllaba, cuius generis est Horatianus ille, *Trahuntq; siccas machina carinas*, dum tamen in primo versu *Namque* per dieresin sit trium syllabarum, & in postremo diphthongus nō elidatur. quid ergo? hos Saturnios esse Burdo persuasum habet? quid hunc hominem in bonis auctoribus legisse credas, qui Saturnium versum nesciat esse Iambicum Senarium Hypercatalectum, id est, in cuius extremo vna syllaba redundet? qualis est iste Plauti: *Vt demonstratæ sunt, hasce ades esse oportet*. Audiatur Asconius Pedianus, cuius in Cicer. Verrin. 2. verba sunt: *Antiquum Næuij est*: Fato Metelli Romæ fiunt consules.. *Cui tunc Metellus consul iratus versu responderat Senario hyperpataletto, qui & Saturnius*: Dabunt malum Metelli Nęuio poetę. Hæc Asconius: quibus consentanea sunt, quę lib. 3. Diomedes scribit. *Saturnium* (inquit) *in honorem Dei Næuius inuenit, addita vna syllaba ad Iambicum versum, sic*: Summas opes qui regum regias refregit. *Huic si demas vltimam syllabam, erit Iambicus*. Eadem Victorinus, Terentianus, Plotius cæterique Grammaticorum consensu tradiderunt, quanti ergo flagitij merito putabimus, hoc eum, qui perpetuus literarum dictator audiat, ignorasse, prorsusq; domi suę hospitem fuisse? Nimirum insaniuit, cum ista sic scriberet, sed nempe solemnia. quod ei non minus in Varrone suo vsuuenit, cum Gingiuam nihil dentibus interesse, nihilque ab albo vel candido russum colorem differre censuit, quod tu si minus credis, hem tibi ipsa cerriti hominis verba:

> *Apud Catullum ex Apuleio legi debet*: Dentem atque russam defricare gingiuam. *Russam gingiuam, id est dentes, dicit habere Egnatium: quia eum colorem cōtraxerat ex lotij defricatione. Lotij verò color russus est, maximè ὑπὲρ πεπαλαιωμένου, vt vocat Strabo. Itaque quo plus russam gingiuam haberet, eo plus vrina ebibisse videretur*.

Vides eius opinione Egnatij gingiuam, id est, dentes esse russos,

russos,idq; ex vrinę vsu in dentibus defricandis. At enim gingiua illi perinde vt cęteris mortalibus à suffuso sanguine rubebat, cum dentes ab vsu lotij albicarent. Sic enim ait: *Egnatius, quod candidos habet dentes, Renidet vsque*. Quid iam? eequid causę est, quin me, quod his epistolis facturum me receperam, optima fide pręstitisse, hoc est, Paradoxa nihilo Stoicis illis credibiliora attulisse prędicet? Habes quippe, si numerum capere velis, sexdecim à Burdone:

1. *Propertium fuisse Amerinum, non Meuaniensem.*
2. *Valles idem esse quod Colles.*
3. *Ameriam Meuania campis esse affinem seu contiguam.*
4. *Amerinos rectè dici Meuanates.*
5. *Alios esse Meuanates, alios Meuanienses.*
6. *Clitumni fontem e lacu Vadimonis emitti.*
7. *Lacum Vadimonis esse in Vmbria.*
8. *Aquam Vadimonis esse tepidam.*
9. *Nauium nullos scripsisse versus Hexametros.*
10. *Liuium Andronicum nullos scripsisse Hexametros.*
11. *Liuij Odysseam nullo alio versuum genere, quam Saturnio, conscriptam fuisse.*
12. *Saturnium versum esse Iambicum Senarium catalecticum.*
13. *Gingiuas nihil à dentibus differre.*
14. *Russum colorem candido nihil interesse.*
15. *Dentes vrina defricatos non albos, sed russos fieri, quoniam ipsa vrina russa sit, suoq; dentes colore tingat.*
16. *Vrinam veterem esse, quod quisq; minxit mane.* De hac quippe Catullus loquitur, cum ea russam Iberorum gingiuam defricari ait.

His duo à Batauis tuis accedunt:

1. *Qui hoc genus monstra ac portenta scribat esse principem literarum, esse per omnia dijs, quam hominibus similiorem, esse Deum, esse ter maximum.*
2. *Quibus Burdonem viuum officio ætatis demereri, defunctum vero defensionis & prædicationis beneficio*

prosequi

prosequi verecundię non fuit, viros bonos & honestos esse.

A me tandem hoc addas licet:

Cum Bauaria Scaligeri à Verona principibus oriundi vulgo perhibiti fuerint esse Tricolei, *ex eoque* vernis passeribus salaciores: *nullum Burdonis exoleto relinqui argumentum, quo eum verum Scaligerum & Principũ eorumdem stirpem fuisse doceat, quam si & ipsum* Tricoleum *fuisse fateatur. De hoc enim cum alijs, tum mihi ac lectoribus meis minimo negotio fidem fecerit. Aliis quidem, tamquam testis oculatus, qui vt plurimum crederet vtraq; manu officiosissima Hellespontiaci numinis beneficia cum plausu & admiratione timidissima sæpe tractauerit. Nobis autem, præsertimq; in Italia viuentibus, quoniam tanti stuporis sunt, de quibus velut acutissime excogitatis vsque eo sibi Burdonem placere demonstrauimus, vt iã præ illo nõ Veronenses modo Scaligeri, sed ipsi etiam Bergomates Colei nullo pane numero esse videantur.*

Sed Paradoxon satis est. Tu vir pręstãtissime ride & vale.

ALEXANDRO TASSONIO Philosopho præclarissimo. 14

NArro tibi, amicorum carissime. Magna cum voluptate tuorum Problematum librum subinde manibus verso, deq; ingenio tuo sic variarum disciplinarum scientia exculto, atque polito & limato iudicio ætati nostræ gratulor. In primis autem me extrema libri illius tui pars oblectat, qua nostrorum temporum ingenia cum Græcorum & Romanorum præstantissimo quoque contendis, quaque laude alteri alteros superent, distinctè disputas. De Grammaticis tamen dissimulare nequeo, minus me, quam ab illa ingenij tui festiuitate exspe-

exſpectabam, inueniſſe. Tibi ſcilicet ſatis fuit recentiores eius artis profeſſores antiquis illis pares facere, & ſcientiæ palmam non his magis, quam illis, adiudicare. At enim non ſola eruditione & literarum notitia, ſed & ſtoliditate Grammaticos cenſeri ſolere noſti. Legiſſe enim te illud Athenæi oportet: *Exceptis medicis nihil Grammaticis eſſe ſtultius*. nec minus hoc alterum Sexti Empirici: *Maxime de artificio ſuo ſibi placent ſeq; magnifice iactant Grammatici: eos autem ſemper inſectantur, qui ſunt alijs ornati diſciplinis, quaſi illi ne communem quidem Græcorum morem & conſuetudinem nouiſſent: atque adeo ſi quando in diſputatione premantur, ſæpe non inueniunt aliam euadendi rationem ad abſtrahendos eos, cum quibus diſputant, quã quod barbara ſit ac ſolœca eorum oratio. Videmus etiam Grammaticos, qui fere ne duo quidem verba dextre poſſunt contexere, velle vnumquemq; ex antiquis, qui dicendi facultate & Græci ſermonis proprietate plurimum valuerunt, vt Thucydidem, Platonem, Demoſthenem, tanquam Barbaros reprehendere*. Huius rei ſpecimen paſſim in Seruio inuenias. Cum enim regulas Grammaticorum ratione nixas videri poſtulet, quæq; loquendi genera cum regulis illis non ſatis conſentiunt, ea *vſurpari*, ſiue *vſurpatione*, aut *vſurpatiue*, hoc eſt, *vſu potius, quam ratione* dici contendat, non rarò Virgilium, Horatium alioſq, linguæ latinæ auctores locupletiſſimos quaſi die dicta in crimen raptare non dubitat, velut ex ijs, quæ ſubijciam, apparebit. Virgilius Aen. 5. Cloanthum *vtraſq; palmas tendere* ait. Hoc Seruius cum Carminio nota dignum cenſet. *Per naturam enim vitioſam eſſe hanc elocutionem, & ſiue vtramq; palmã, ſiue vtraſq; palmas dixerimus, eſſe in aliquo vſurpationem*. Similiter quod Aen. 2. poeta dixit, *Ingens ara fuit, iuxtaq; veterrima laurus*, nulla ratione dictum, ſed *vſurpatum* cẽſet, vbi & à *Vetus*, ſeu *Veter* comparatiuum habere negat, cum tamen Priſcianus in extrema Bacchidum Scena apud Plautum legat: *Senem illum tibi dedo veteriorem*. Et Aen. 3. *Terra hoſpita, vſurpatiue* dictum cenſet, *quæ enim in ES exeunt, Communia eſſe poſſunt: nam fœminina in A, non mittunt*.

mittunt. *Lucanus*: *Hospes in externis audiuit curia tectis*. Itaq; nec Terentius satis Latinè in Andria dixerit: *Propter huiusce hospita consuetudinem*. Ibidem & Plauto velut diem dicit, quod *vsurpatiue Pauperam* dicere ausus fuerit. Et Aen.6. *Stabulant* à Virgilio *vsurpatiue positum* ait, *cum Latinum sit stabulor*, cui consequens est, vt nec Varro Latine sciuerit, cuius 1. rei rust. 21. verba sunt: *Vt alienum pecus in suo fundo pascat ac stabulet*. Et Aeneid. 3. ad hæc poetæ verba: *Lenis crepitans vocat Auster in altum*, censoriam notionem sic exercet: *Duo epitheta posuit vitiose. Fecit autem hoc improprie in decem versibus*. Ita nec Cicero non habebit, cur à Grammatici scutica metuat, quando eum persæpe bina aut plura adeo eiusdem rei epitheta posuisse scimus. Eodem libro ad illud, *Erigit eructans*, Horatio dicam impingit, qui *vsurpatiuè* dixerit: *Hic dum sublimes versus ructatur*. Eundem solœcismi postulat in Aen. 2. quod *Pulchras clunes*, non *pulchros* dixerit. Et iterum in Aen. 3. quod contra regulam *Stirpes raptas*, non *raptos* protulerit. Ad hos etiam Virgilij versus Aen. 4. *Me puer Ascanius, capitisq; iniuria cani, Quem regno Hesperiæ fraudo & fatalibus aruis*, hanc notam apponit: *Longe repetijt* Quem, *& non ad caput, sed ad Ascanium retulit. Et licet excusetur, tamen solœcophanes est*. Eiusdem in 1. Georg. verba sunt: *Supellex vsurpatum est, nam artis est hæc suppellectilis. Genitiuus enim aut par debet esse nominatiuo, aut vna syllaba maior, vt Musa, musæ, Doctor, doctoris. Si duabus maiorem inuenerimus, contra artem id esse manifestum est, vt Anceps, præceps, & pauca alia*. Et in Georgic. 3. *Lea* dicit esse *vsurpatum. nam Leana esse Græcum. Latine autem dici Hic & hæc Leo*. Ergo Grammatici huius iudicio ipse Lucretius, quo nihil in omni Latio fuit Latinius, non satis Latinè scripsit lib. 5. *Irritata lea iaciebant corpora saltu*. nec Ouidius Metamor. 4. *Vt lea sæua sitim multa compescuit vnda*. Tandem in in principio Aeneidos, vbi de hoc versu commentatur, *Italiam fato profugus Lauinaque venit Littora*, hoc modo suam reliquorumq; Grammaticorum stoliditatem testatam facit: *Ars quidem hoc exigit, vt no-*

minibus

minibus prouinciarum præpositionem addamus; ciuitatum numquam. Tamen hoc plerumque peruerso ordine legitur, vt est hic, Italiam venit, *pro* ad Italiam. *Tullius in Verrinis:* Ea die Verres ad Messanam venit, pro Messanam venit. *Sane sciendum est vsurpari ab auctoribus, vt vel addant, vel detrahant præpositiones.* Vsurpari est vsurpatiue, & sine ratione contraq; artis regulas dici. Fatetur ergo plerosq; auctorum aliter loqui, ac regulæ Grammaticorũ loquendum esse doceant. quod quidem nihil est aliud, quam aperte ferre, Regulas esse mendosas & fallaces, quiq; ex præscripto earum loquuntur aut scribunt, optimi cuiusq; auctoris linguæ latinæ fore dissimillimos. Et has tamen regulas linguam latinam discere auentibus obtrudere nõ dubitarunt veteres Grammatici, vt quin stolidi ac dementes iudicentur, neminem intercessurum putem. At enim recentiores hoc eis præstant, quod easdem regulas, quas illi stolidè commenti fuerant, ipsi approbant, & à linguę tironibus memorię infigi postulant. Vt enim ipse in Problematum tuorum παλιγγενεσίᾳ lib.6.cap.17. luculente vicisti, haud dubie maior eius est stultitia, qui quod alteri stulte in mentem venit, comprobat, quã qui ipse stulte quid comminiscitur. Est tamen & aliud quiddam, cuius nomine stultitię palma recentioribus debetur, quod pueros Grammaticę pręcepta prius discere postulant, quam illi linguam latinam, qua pręcepta traduntur, intelligant. quo quidem haud scio quid magis absurdum & abhorrens excogitari possit. Veteres quidem certè artis magistri non nisi eos, qui iam Latine loquerẽtur, in disciplinam recipiebant. neque dubium habeo, si quis hodie Germanum hominem Hetruscum sermonem ex Pergamini vestri Grammatica, quę tota Hetruscis verbis constat, discere iubeat, quin omnes ei Sinciput minime sanum esse iudicent, eiusq; notę magistrum ad agnatos & gentiles deducẽdum censeant. Bono itaq; meo periculo Grammaticos nostros antiquis nec scientia artis inferiores, & stoliditate multis partibus priores pronunciare poteras. Hoc autem multo minore negotio alijs
proba-

probaueris, si tibi concedatur, quod vel propter Aristotelis auctoritatem negari non debet, cuius generis maximū maximo alterius generis præstet, etiam illud genus alteri generi præstare, vt si maximus vir maxima muliere maior sit, omnino viri mulieribus maiores censeantur. Iam Grammaticorum veterū quin multo maximus fuerit *M. Varro*, nemini paulum modo humaniori dubium esse potest. Hunc enim ipse Cicero *hominem omnium facile acutissimum & sine vlla dubitatione doctissimum, virum ingenio omnique doctrina præstantem & diligentissimum antiquitatis inuestigatorem* prædicat, *qui poetis Romanis, omninoque Latinis & literis & verbis plurimum luminis attulerit*. Hunc Quintilianus *Romanorum eruditissimum, linguaq; latinæ, & omnis antiquitatis peritissimum* fatetur. Recentiorum palmam omnium concessu *Iosephus Burdoscaliger*, sibi vindicat, *genus Deorum, per omnia dijs, quam hominibus similior, literarū Dictator perpetuus, aquila in nubibus, imo Deus, & quidem ter maximus, ad cuius aram supplices se literati abijciunt, cuius numen si placatum habeant, iratas Musas nequaquam pertimescant*. Sic videlicet Lipsius, Casaubonus, Acidalius, alijq; literatores homini vanissimo acclamabant. Iam de togatorum illius doctissimi stoliditate voluminis res sit omnia, quæ ex libris eius afferri possent, cōplecti, sed satis erit vnius ea de re Burdoscaligeri testimonium referre. Eius in libro de re nummaria pag. 67. verba sunt: Illud mirum, veteres illos, cum dicerent *Mille nummum*, putasse τὸ *nummum* esse casus quarti, hoc est accusatiui singularis. Nam vt omittam Nonium, qui in illis exemplis, quę non pauca adducit, accusatiuum pro genitiuo positum ait in *mille passum, mille nummum*, audiamus Varronem VII I, de lingua latina: *Numeri*, inquit, *qui as non significant, vsq; à quatuor ad centum, triplices habēt formas: quod dicuntur hi quatuor, hæ quatuor, hæc quatuor. Quum peruentum est ad mille, quartum adsumit singulare neutrum, quod dicitur* hoc mille denarium: *a quo multitudinis fit millia denarium*. Item infra: *Si esset denarij in recto casu, atq; infinitam multitudinem significaret,*

 tunc

tunc in patrio denariorum dici oportebat: & non solum in denarijs, victoriatis, drachmis, nummis, sed etiam in viris idem seruari oportet, quum dicimus, iudicium fuisse triumuirum, decemuirum, non trium virorum, decem virorum. Quis tam futilem sententiam in doctissimo togatorum non miretur? Vult enim, vt ex eius verbis clarè colligitur, *mille drachmum* ita dictum, vt *drachmum* sit quartus casus singularis. Adeo hæc stulta opinio mentibus illorum veterum inoleuerat, vt putarent *amphorarum*, *drachmarum* non posse dici coniunctim, *decem millia amphorarum*, sed *decem millia amphorum*, in qua sententia fuit C. Iulius Romanus vetustissimus & doctissimus magister, vt a Charisio vocatur. Quis hoc ferat in tanto Critico? quasi Lucilius non dixerit *scalprorum forcipiumq; Millia viginti* — Et Plautus Trinummo act. 2. sc. 4. *Mille drachmarum Olympicum*. Hæc Iosephus, qui addere poterat hoc Terentij Heaut. *Huic drachmarum argenti hac mille dederat mutuum*. Iosephi ergo iudicio iocularis ista est Varronis stultitia, quod *Drachmum* & *Denarium* in *Mille drachmū*, & *Mille denarium*, quæ genitiui pluralis sunt, pro accusatiuis singularibus neutri generis habuit. At enim valde vereor, ne Varroni ea in re fiat iniuria. nam in Ingolstadiensi eius editione fide optimarum membranarum, quibus Faernus vsus fuerat, ita scriptum habemus: *Cum peruentum est ad millenarium, adsumit singulare neutrum, quod dicitur Hoc mille, à quo multitudinis fit Millia.* Veruntamen sic quoq; tenebrosus est Varronis locus, neq; facile quis, quid verba eius sibi velint, expediuerit. Illud quidem satis planum est, in triplici eum errore fuisse, quorum nullus vel puero non sit pudendus. *Mille* scilicet nomen substantiuum, & genere neutrum, & numero singulare esse credidit, idq; propterea, quod id cum genitiuo construi videret. Legerat scilicet apud Plautum Milite: *Mille annorum viuunt. Habet mille modiorum auri.* Et Stich. *Velim mihi esse mille Modium argenti.* Hinc porrò satis intelligebat *Modium* non esse accusatiuum singularem neutri generis, sed *Modium* pro *Modiorum* esse dictum, quod

nihil

nihil dubito; quin etiam in *Denarium* & *Drachmarum* vsuuenire probe perspexerit. Sed tamen quoniam genitiuum à nomine substantiuo regi oportet, hos genitiuos à nomine *Mille* regi existimans, *Mille* substantiuum esse statuit. In quo quam turpiter ratio eum fugerit, hinc iudicari poterit. Latine recte quæritur, *Quantum nummorum est in arca?* Sic scilicet passim legimus. Sed vnum Catulli exemplum satis ei fidem fecerit: *Lugete ò Veneres Cupidinesq;, Et quantum est hominum venustiorum*. Et hoc Iuuenalis: *Quantum quisq; sua nummorum possidet arca*. Iā in *Quantum* subauditur *Negotium*, quod idem significat ac *Res*, velut apud Græcos χρῆμα vel πρᾶγμα. Cum enim adiectiuum & substantiuum sint ex eorum censu, quæ πρός τι, seu *Relata* dicūtur, vbicumq; nomen Adiectiuum est, inibi substantiuum, cui adijciatur, vel expressum, vel suppressum ac subaudiendum sit necesse est. Similiter igitur recte respondebitur: *Negotium* seu *Res mille nummorum* seu *nummum est in arca*. Atq; hæc est plena & regulis artis consentanea oratio. Sed quoniam Romani cōpendia sermonis cōsuetudine consectabantur, sic factum est, vt per Ellipsin figuratè dicerent *Mille nummorum est in arca*, voce *Res* aut *Negotium* suppressa. quod ipsum in multis alijs vsuueniebat. Verbi gratia: *Moris est, Hoc laboris magni est, Satis est auxilij, Parum est vini, Non nostra opis est, Non mihi opera est*. In quibus omnibus *Res* vel *Negotium* subauditur. Cum enim Genitiuus omnis velut possessorem significet, cuius scilicet res est, ad substantiuū nomen velut ad rem possessam referatur necesse est. Id enim Relatorum natura postulat. Est autem *Res moris* idem quod Mos, *Res laboris* quod labor, *Res auxilij*, quod auxilium, eodemq; modo in cæteris, quod loquendi genus Latinos à Græcis mutuatos disertissimus Muretus in Varijs lectionibus olim demonstrauit. Ita Plauto Amphit. *Parua res voluptatum in vita*, est parua voluptas, pro quo & *Parum voluptatum*, seu *Paruum negotium voluptatū* dicere poterat. Similiter apud Phædrum cultissimum fabularum scriptorem legimus lib. 4. fab. 65. *Cum tenta-*

ret, si qua res esset cibi. id est, si quis esset cibus. pro quo si dixisset, *si quid esset cibi, Negotium* suppressum esse intelligeremus. Non minus autem rectè dixero, *Decem nummorum est in arca*, vt eodem modo *Res* vel *Negotium* subauditur. atq; ita Paulum primi nominis Iurisconsultum loqui videmus, cuius verba sunt L. seruum testamento Dig. de manumis. testam. *Seruum testamento ita manumisi: si iurauerit se filio meo decem operarum daturum, liber esto*. Similiterq; L. si peculium §. quædam. Dig. de Statu lib. *Cum decem operarum iussus est dare*, hoc est decem operas. Hac ratione & auctoritate satis defensus fuero, si mihi cognatum testamento decem talentorum reliquisse dicam. *Rem* porrò in eo subaudiri, ex Terentio discamus lidet, in cuius Phorm. act. 2. sc. 3. legimus: *Si cognatus talentum rem reliquisset decem, Progeniem vestram vsq; ab auo atq; atauo esses proferens*. Iam nemo tam hebes futurus videtur, vt in hoc, *Reliquit mihi decem talentum*, *Decem* Substantiuum nomen singularis numeri esse, & genitiuum *Talentum* ab eo tamquam substantiuo regi existimet. Satis quippe iam constat *Decem talentum* esse Syntaxin adiectiui nominis cum substantiuo, Rectionē verò genitiui non esse regularem, sed figuratam, id quod per Ellipsin nomen *Rem* aut *Negotiū* suppressum sit, à quo genitiuus regitur. Flagitiosus igitur Varronis error est, quod in *Mille hominū* vel *nummum* Syntaxin genitiui cū substantiuo esse credidit, adeoq; *mille* adiectiuum plurale patrij casus esse non intellexit. *En cor Zenodoti, en iecur Cratetis!* Neq; tamen non multo maioris sunt flagitij, quæ cum alias passim, tum in hac ipsa aduersus Varronē disputatione illustrissimus ille & incomparabilis Burdo noster designauit. Primum enim quod Varroni prius stulte in mentem venerat, auidissime arripuit, vt ne scilicet stultitiæ priores alteri relinqueret. *Mille*, ait, *purum putum substantiuum est vt χιλιὰς Græcis*. quod etsi ab Agellio quoque affirmatum, quam falsum absurdumque sit, satis iam demonstraui. nec quicquam in Lucillij versu momenti est: *Tu milli nummum potes vno*

quærere

quærere centum, Scimus enim quæ literarum E, & I, fuerit affinitas, quamq; nulla poetis, vt ne versum morarentur, alteram pro altera ponere religio. Non magis ergo aut nouum aut mirum videri debet, Lucillium *Milli* pro *Mille* posuisse, quam *Corpore* pro Corpori: *Sic facies facie præstat, sic corpore corpus*. Cuius exemplo Ouidius. Fast. 6. *In qua par facies nobilitate fuit*. Mitto iam, quod Lucillium satis constat plus æquo sibi sumere & à publica consuetudine discedere fuisse solitum, quo nomine à Varrone & Quintiliano reprehenditur, vt qui *Meille*, *Meillia*, *Meiles*, *Illei*, *puerei* scribendum sibi duxerit. Deinde vero summa vi pugnat Burdo omninoque persuasum cupit omnibus, uti cum *Sestertium* in genitiuo legimus, nos *Sestertia* legamus, dicamusque uerbi gratia, *decem millia sestertia*, non Sestertium. quasi esset, *decem chiliades sestertia assium*, non decem millia assium seu numorum sestertiorum. At enim Priscianus sibi Verrinas Ciceronis *in antiquissima scriptura emendatis codicibus* lectas fuisse, seq; *Sestertium* pro, sestertiorum, *Modium* pro Modiorum & *Medimnum* pro Medimnorum per Syncopam scripta inuenisse testatur. Hoc Priscianum dicere ipse quoq; Burdo confitetur, sed quoniam quæ in istis loquendi generibus sit syntaxeos ratio, non intelligit, ingenio utitur, & omnia auctorum loca interpolare ac deprauare postulat. Verbi gratia Ciceronis in Verrina 5. de Frumento numero 58. uerba sunt: *Facta est sponsio sestertium quinq; millium.* quo loco Burdo extremam uocem *Millium* inducit, quod in uoce *Sestertium* ea subaudiatur, ut idem sit *Quinque sestertia, & quinq; millia sestertia*, quo tamen modo nemo ueterum locutus est. Etsi enim *Sestertia*, in plurali Adiectiuum est, natura sua, usu tamen factum est substãtiuum, sicut *Patria*, cum adiectiuũ sit, in quo *Terra* subauditur, usus tamen Substantiuum fecit, ut alij adiectiuo subijci uel substare possit, quod fit, cum dicitur, *Neapolis mihi materna patria est*. Similiter *Sestertia quinq;* substantiuè usurpantur, ad significanda totidem minæ sestertiæ pondera, quæ conficiunt 125 aureos siue scutatos, cum

vnumquodq; Minę pondus valeat decem aureis seu centum denarijs, aut Iulijs Romanis, uel Regalibus Hispanicis: ex quo *Sestertium mina pondus* (quod per ellipsin *Sestertium* dicitur) 25. aureos, seu 250. denarios, hoc est mille nummos, siue asses, sestertios ualere omnes intelligunt. Non ergo Cicero *quinq; millia sestertia* dixit, sed *Sestertiũ* siue *Sestertiorum nummorum*, hoc est, *Assium semitertiorũ*, qui duos scilicet asses & semissem ualent, qui Romanis hodie *dimidij grossi*, Germanis *Drit halb creuzer* uocantur, Denario scilicet pro denis crucigeris accepto. Ita mox Cicero numero 60. de eadem summa uerba faciens: *Cogit Scandilium quinq; illa millia nummum dare*. Et iterum: *Cogit Scandilium Apronio Sestertium quinque millia mercedis dare*. Eiusdem 2. Ver. de Iurisdictione num. 19. uerba sunt: *Sestertium ducenta quinquaginta millia iussu Praetoris data*. Et mox: *Numerantur illa sestertia ducenta quinquaginta Syracusanis*. Simili modo 5. famil. epist. 20. *centum millia sestertium*, & *centum sestertia* indiscriminatim dicit. Vnde planum fit, idem esse *Quinq; sestertia*, & *quinq; millia sestertium*, siue *nummorum sestertiorum*. Neq; quicquam negotij nobis exhibere debet, quod est apud Horatium: *Accipit & bis dena super sestertia nummum*. nam ibi *Sestertia* non adiectiue positum est, nec in eo *Millia* subauditur, sed uelut de *Patria* dixi, naturam Substantiui induit, adeoq; genitiuum regit. quomodo *Culmen tecti* recte dixeris, etsi *Tectum* natura sit adiectiuum, in quo *Culmen* subauditur: quae ipsa in multis alijs est ratio, ut *Iusta funeris*, *Nemo homo* uel *hominum*, *Liber tertius Annalium*, *Altum maris*, *Locum aestiuorum*, in quibus omnibus eiusdem nominis substantiui genitiuus regitur ab adiectiuo, in quo subaudiebatur. Sed nec Charisij quicquã nos mouere debet sententia, negantis recte dici *Quinquaginta sestertium*, uel *Centies nummum*, cum tamen *quinquaginta sestertia*, & *centies sestertium* rectè dici agnoscat. Primum enim in alijs quoq; alucinatum eum uidemus, quale est, quod *Ostrea* neutrum plurale esse negat, cum Lucillius perspicue dixerit, *Luna alit ostrea & implet echinos*.

uos. Ita *Peruigiliam* dicendum contendit, cum Peruigilium in Catulliani trochaici inſcriptione & apud Liuiũ, Suetonium, Tacitum & Petronium habeamus. *Fauitor* quoq; pro *Fautor nec auctoritate nec ratione dici* affirmat, cum eo Plautus Amphit. & Lucillius apud Nonium vtatur. Horum ſimilia multo plura afferri poſſent, ſed vel iſta ſatis ſunt, vt ne quid ei temere credamus. Deinde habemus Liuij locũ lib. 40. *Seſtertiũ nummũ quater & vicies ab ijs eſt exactum*. Vbi ridicule Burdo τὸ *Nummum* tolli iubet, quia Chariſius neget recte dici *Vicies nummum*. nã cauſæ nihil eſt, cur Chariſio potius, quam Liuio credatur, & ad Syntaxin nihil prorſus refert, ſiue *Vicies nummum*, ſiue *Vicies ſeſtertium* dicas, cum vterq; genitiuus pluralis ſit, & alter cum altero ſemper intelligatur, pendeatq; à Subſtantiuo, quod per ellipſin ſubticetur. Integra enim oratio ſecundum regulas eſt: *Quater & vicies centena millia nummorum ſeſtertium ſunt ab ijs exacta*, & per Sylleptin numeri, *eſt ab ijs exactum*. Rem ita ſe habere docet Cicero, qui Dionem modò *decies ſeſtertium*, modò *decies centena millia ſeſtertium Verri numeraſſe* ait, vt in *Decies, Vicies, Centies*, ſemper *Centena millia* ſubaudienda intelligamus, adeoque nihil in hoc Capitolini loco mutari debet: *Omne conuiuium æſtimatum dicitur ſexagies centenis millibus ſeſtertium*, quod quiuis non indoctus 150. millia aureorum ſeu Philippeorum eſſe intelligit, cum *decies* Plutarcho teſte ſit 25. myriades drachmarum, ſiue 250. millia denariorum. Sic neq; in Velleij loco de Curione quicquam mutandum eſt: *Simulatione contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. Id gratis, an accepto centies ſeſtertium fecerit, vt accepimus, in medio relinquemus.* Nam eodem modo Cicero dixerat: *Multorum tabulis ſatisfactum vobis eſt, Seſtertium decies numeratum eſſe*. Etſi ibi legi quoq; poteſt, quomodo in nonnullis libris ſcriptis exſtat: *numerata eſſe*. Vtrouis enim modo integra oratio erit ſiue dicas, *Negocium decies centenorum millium ſeſtertiorum eſſe numeratum*: ſiue, *Decies centena millia ſeſtertiorũ eſſe numerata*. Hanc Syntaxeos rationem quod non intelli-

 telli-

telligeret Burdo, ista loquendi genera *barbara* esse pronunciare, & viginti quatuor auctorum loca interpolare ausus est, vt quin stultitiæ priores ferat, nihil te intercessurum arbitrer. quem in eo quoq; fugit ratio, quod hunc Liuij locum lib. 38. corrigendum censuit: *De pecuniæ summa, quam penderent Romanis Aetoli, nihil ex eo, quod cum Consule conuenerat, mutatum: pro argento si aurum dare mallent, conuenit, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret.* Contendit enim barbarismum esse, *Aureus valet pro decē argenteis*, ac propterea præpositionem inducendam. Ratio eius est, *quia Plinius soleat præpositionem omittere.* Itaq; si huic Grammaticorum principi dicto audientes simus, quicquid Cicero, Cæsar, Liuius, alij aliter quam Plinius dixerunt, barbarum iudicare nos oportebit. Atqui ephebus quiuis, qui nostra Grammatices præcepta cognouerit, omnem ablatiuum ab aliqua præpositionum siue expressa, siue suppressa regi intelligit, adeoq; ęque Liuium ac Plinium Latinè locutum defendet: Plinium quidem Syntaxi irregulari, seu figurata, vt qui Præpositionem constructioni necessariam per ellipsin subiecerit, Liuiū vero regulari, vt qui eam expresserit, quemadmodum & Seneca fecit lib. 7. de beneficijs cap. 15. *Non semper numero numerus æquandus est. aliquando vna res pro duabus valet.* Sed ad *Mille Sestertium* & *Decies Sestertium* redeo, quæ vt per Genitiuum pluralem efferri fiat manifestius, notat Priscianus à Tullio in Frumentaria Verrina dictum: *Sed tritici septies medimnum ex Nymphonis arationibus tollit.* aitque *Medimnum* esse Medimnorum. Burdo fatetur subaudiri *centena millia*, & nihilominus *Medimnum* esse Adiectiuū pugnat. quæ iam eius notæ est non stultitia, sed insania, vt ellebori iugere, vel dicā omni Anticyra persanari nequeat. quid homini putas esse reliquum, nisi vt *Talentum* quoque dicat esse Adiectiuum? quippeni? cum prorsus ad exemplum Sestertij dicatur *Mille talentum*, *Decies centum millia talentum*. Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. *Dario filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentum pollicente*. Nec tamen hactenus tantum Burdo-

Burdonis delirat acumen. Monet enim nos, vt obseruemus, Latine quoq; dici solitum *Ducentum millia* & *Sexcentum millia*, pro ducenta & sexcenta. quomodo si denũ annorũ puer locutus fuissem, certo, non arbitrario vapulassem. Et tamen Lucillij versibus, vt nobis persuadeat, vtitur. Sed eos minime bona fide, nec vt à Nonio laudati sunt, recitat. Verba enim Nonij sunt: *Sexcentum pro sexcentorum. Lucillius: Maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit. Idem: Quid vero est, centum ac ducentum possideas si Millium?* Hic videmus prioris versus sententiam esse: Maximus si rem mille ac sexcentorum numorum argenti reliquit. Posterioris autem: Quid magni est, si rem centum ac ducentorum millium numorum possideas? Vbi ergo sunt *ducentum millia*, & *sexcentum millia*, quæ Burdo nobis obtrudit? Tertius Lucillij versus est iste: *Millia ducentum frumenti tolle medimnum, Vini mille cadum.* Sed in eo legendum *Millia tu centum*, nemini non obesæ naris statim suboleat, vt sensus sit: Tu tolle negotium mille cadorum vini, & centum millium medimnorum frumenti. Sed neq; non secunda intelligentium voluntate insuperiore versu scriptum quis fuisse censeat: *Centum atque ducentum possideas si.* Eadem scilicet opera & legi pedariæ satisfiet, nec solœcismi poeta insimulari poterit. Et dubitamus adhuc, quin ex facili lectoribus libri tui probaturus sis, quęcumq; in ueterum Grammaticorum stultitiam dici possunt, ea longe recentiorum fatuitatem exsuperare? Vale Italiæ lumen, meq; mutuè amare perge. Mediolano Kalend. Maijs anni M.DC.XXVIII.

ALBE-

ALBERICO ET CAROLO SEPTALIIS Mediolanensibus. 15

NIhil mirum est, idem ipsum vobis, nobilissimi iuuenes, quod alijs plurimis in legendis linguę latinę auctoribus vsuuenire, vt permolesta vobis accidat rei nũmarię, qua Romani & Gręci vtebantur, ratio. Sed ea molestia non magno negotio liberabimini, si hominum doctorum ea de re Syntagmata, quę postremum exierũt, consulere volueritis, pręcipueq; *Petri Ciacconij Toletani*, summi in omni disciplinarum genere viri, edita Romæ opuscula, & *Andreæ Schotti* rei nummarię tabulas Antuerpianis typis descriptas. quos libros non dubito, quin ornatissima patris vestri bibliotheca contineat. Is enim cum Peripateticorum philosophorum & Medicorum ętatis nostrę familiam ducat, nec humanitatis studia fastidit, quod alij solent, sed quoties à grauiorum curarum seueritate laxare animum cupit, ad amęnitates istas diuertere consueuit, eaque re vix vllo librorum carere animum inducit, quem ad veterum scriptorum intelligentiam momentum aliquod facere intellexerit. Sed quoniam Schottus *Manutios* & *Ciacconium* sequendos sibi putauit, egoque *Fuluium Vrsinum* & *Iustum Lipsium* rectius Sestertia & Talenta ad hodiernum Romanę monetę vsum reuocasse arbitror, rem minime vobis ingratam facturus mihi visus sum, si nouas vobis tabulas conficerem, quarum inspectione dubium omne, si quod vobis inter legendum auctores vobis obijciatur, discutere possitis. Eas ergo vobis nunc mitto, vt me officiorum, quibus me sibi ac vobis pater vester deuinxit, memoriam conseruare intelligatis. Verum hoc vos præmonitos velim, non eadem semper significatione *Nummi* vocem in auctoribus vsurpari. Alias enim *Denarium* significat argenti,

genti, qui eſt decem aſſium, cui par eſt pretium Iulij Romani & Regalis Caſtellæ. Sic Terent.Heaut.act.3.ſc.3. *Mille drachmarum* & *Mille nummum* indifferenter pro mille denarijs dixit, qui & *Nummi argenti* dicuntur, vt Plaut. Pſeud. *Nummum nuſquam reperire argenti queo.* Et Moſtel. *Locare argenti nemini nummum queo.* Alias *Nummus* ſignificat *Drachmam auri*, ſeu decem denarios argenteos, qui Romæ hodie *Scutatus moneta* vocatur, decem puta Iuliorum, quem vos Mediolani Ducatonem dicitis, Germani Talerum Philippeum. Liuius lib.38. *Dum pro argenteis decem aureus unus valeret*, ſubaudi Nūmis. Plaut. Rud. *Nummi octingenti aurei in marſupio infuerunt*. Idem Perſa: *Sexcenti nummi quid agunt?* aurei puta, quos aliter ibidem vocat *Sexaginta minas*, id eſt, ſexcentæ drachmæ auri, ſiue 600. ſcutati vel ducatones aut philippi. Et hic eſt *Nummus auri*. Abſolute tamen cum *Aureus* dicitur, nummus auri ſeſtertius intelligitur, qui valet 25. denarios argenti ſiue Iulios. Alias *Nummus* pro *didrachmo* accipitur ſeu duobus denarijs argenti, vt Ciacconius notat in hoc Plauti loco Trucul.act.2.ſc.7.

Nam iam de hoc obſonio de mina deminui modo quinq;
Nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.

Ioſephus Burdo, qui turpe ſibi putaret aliquid à Ciacconio diſcere, quem tamē multo ſe doctiorem eſſe facile intelligebat, quinq; nummos interpretatur totidem drachmas auri, ſiue 50. denarios, quod ea ſit Herculanea ſeu decima pars de quinq; minis ſeu 500 drachmis. At enim ſeruus non de quinque minis, quas meretrici ferre iuſſus erat, ſed de vna illa mina, qua obſonauerat, quinq; ſe nūmos ait detraxiſſe: qui quoniam decima Minæ pars ſunt, decem denarij ſint oportet, ex quo nummum duobus denarijs hic valere apparet. Alias *Nummus* ſignificat *Aſſem*, qui eſt nummus æreus penditq; libram æris, ex quo & *Aſſipondius*, & *Aſſarius* dicebatur, uoce *Nummus* per ellipſin ſuppreſſa. Aliter & *Libella* dicitur, Romanis hodie *Baioccus*, Germanis *Ein creuzer* ſeu cruciger aut cruciatus, ſi Philippeus centum cruciatis æſtimetur. Hinc *Du-*

pondius

pondius est As vel Assis duorum ponderum, seu duarum librarum, hoc est, duo asses, pro quo *Bini aris* dicebant, vt subaudiretur *Nummi*. Sic *Tressis*, id est, tres asses, terni æris: *Quartussis, quinquessis, sextussis, septussis, octussis, nonussis, decussis, vicessis, tricessis, centussis*, siue quatuor æris, quini æris, seni æris, septeni æris, noueni æris, deni æris, viceni æris, triceni æris, centeni æris, pro quatuor, quinq; &c. centum asses. *Mille aris, mille assium, mille assariorum, & centum millia assium*, vel *centum millia aris*, subaudi nummum aut nummorum. Est autem *res mille aris* idem quod mille scutati, vel ducatones, vel philippi. Tandem *Nummus* plerumq; significat *Sestertium*, id est, quartam denarij partem, qui Romæ *dimidius grossus* vocatur, qui valet duos asses & semissem, adeoque hac nota insignitur IIS. quod est Asses duo & semis seu dimidius, aut LLS. id est, duæ libellę ęris & semis. Dicitur *Sestertius nummus* quasi as semitertius. Sæpe autem tam *Sestertius*, quam *Nummus*, in proferenda pecuniæ summa subticetur, adeoq; indiscriminatim dicitur: Debet mihi quinq; millia nummum sestertium, & Debet mihi quinq; millia nummum, & Debet mihi quinq; millia. Sed *Sestertium* neutro genere significat summam mille nummorum sestertiorum, quæ facit 25. scutatos, philippeos aut ducatones. Est autem nomen adiectiuum, in quo substantiuum aliquod necessario subauditur. Et quoniam Charisij monitum est: *In adiectiuis absolutè positis subaudiendum quod quisq; voluerit*, modo scilicet sensui exprimendo ineptum non sit: propterea mihi, dum alij melius quid inueniant, *Pondus mina* subintelligere placet. Cum enim Minæ pondus pendat decem scutatos, siue centum denarios, vel regales, vel Iulios: duo minæ pondera conficiunt ducentos denarios, seu 20. scutatos, Ita minæ pondera duo & semis, siue pondus minæ sestertium summam 250. denariorum siue scutatorum 25. conficiet. Cæterum de nodo illo, quem ex Plauti Rudente Burdo affert, ubi Talentum magnum mille ducentis nummis seu scutatis valet, aliud quod dicam non habeo, nisi viden-

dum

dum eſſe, alia ne Cyrenis, vbi ea fabula agi fingitur, rei nummariæ ratio fuerit, vt ſcilicet nummus auri non niſi dimidium eius, quod alibi valebat, Cyrenis valuerit. Nunc, ſi vobis libet, noſtras porrò Tabulas inſpicite ac valete.

TABVLA I.

Sestertij Nummi.

Sestertius		
1	Valet asses seu baioccos 2 $\frac{1}{2}$	
2	5	
3	7 $\frac{1}{2}$	
4	10	*id est Denarium seu Iulium, seu Regalem.*
5	12 $\frac{1}{2}$	
6	15	
7	17 $\frac{1}{2}$	
8	20	*id est duos denarios seu Iulios seu regales.*
9	22 $\frac{1}{2}$	
10	25	
20	50	
30	75	
40	100	*id est, decē denarios, siue vnū scutatum aut Ducatonum, aut Philippeum.*
50	125	
60	150	
70	175	
80	200	*id est, 20. denarios seu duos scutatos.*
90	225	*(Romanū*
100	250	*id est, 25. denarios, siue Aureū*
200	500	*siue 5. scut. ducat., philippeos.*
300	750	*siue scutatos 7 & dimidium.*
400	1000	*id est decem scutatos.*
500	1250	*id est scut. 12. & dimidium.*
600	1500	*id est scutatos 15.*
700	1750	*id est scut. 17. & dimidium.*
800	2000	*id est scutatos 20.*
900	2250	*id est, scut. 20. & dimium.*
1000	2500	*id est scutatos 25.*

TA-

TABVLA II.

SESTERTIA.

Seſtertia duo, vel duo ſeſtertia nummum, vel duo millia nummum, vel duo millia ſeſtertium.

	valent ſcutatos	
2	50	
3	75	
4	100	
5	125	
6	150	
7	175	
8	200	
9	225	
10	250	
20	500	
30	750	
40	1000	
50	1250	
60	1500	
70	1750	
80	2000	
90	2250	
100	2500	*Hoc ſic effertur, Debet mihi centū, debet centum ſeſtetia, debet centū millia ſeſtertiū.*
200	5000	
300	7500	
400	10000	*Debet quadringenta, debet quadringenta nummum, debet quadringenta millia ſeſtertium.*
500	12500	
600	15000	
700	17500	
800	20000	
900	22500	
1000	25000	

TABVLA III.

Decies Sestertium &c.

Cum Aduerbijs semper subauditur Centena millia & in Sestertium subauditur Nummum seu Nummorum.

Decies, vel Decies sestertium, vel decies centena millia HS, vel mille sestertia valet scut. millia 25.

Vndecies valet scut. seu ducatonũ millia	27 & 500	
Duodecies *millia*	30	
Tredecies	32 & 500	
Quaterdecies	35	
Quindecies	37 & 500	
Sedecies	40	
Decies septies	42 & 500	
Decies octies	45	
Decies nouies	47 & 500	
Vicies, vel Vicies HS.	50	
Tricies	75.	
Quadragies	100	*Germanis dicitur Tonna.*
Quinquagies	125	
Sexagies	150	
Septuagies	175	
Octogies	200	*Germanis dua Tonna.*
Nonagies	225	
CENTIES, vel Centies HS.	250	
Ducenties	500	*Quinq; Tonna. Dimidius Mil-*
Trecenties	750	*lio Italis.*
Quadringenties	1000	*Italis Millio. Germ. Decem*
Quingenties	1250	*Tonna.*
Sexcenties	1500	*Millio vnus & semis.*
Septingenties	1750	
Octingenties	2000	*Milliones duo. Viginti Tonna.*
Nongenties	2250	
MILIES HS.	2500	*Milliones 2 ½ Tona 25.*
Millies decies.	2525	*Million. duo & millia 525.*
Millies centies	2750	*Milliones duo & millia 750.*
Bis millies		*Miliones quinq;*
Bis millies centies		*Milliones quinq; & millia 250.*
Tres millies.		*Milliones septem & dimidius.*
Quater millies HS.		*Milliones decem.*

TA-

TABVLA IV.

Drachmæ seu Denarij.

Drachma vna siue Denarius vnus valet decem assibus seu baioccis, seu cruciatis, qui sunt quatuor nummi sestertij.

Drachmæ seu Denarij		
10.	valent aureum, seu scutatum, seu ducatonem aut talerum philippeum	1
20		2
30	————————	3
40		4
50		5
60	————————	6
70		7
80		8
90	————————	9
100		10 *Et hi valent Minam.*

TABVLA V.

Mina.

Mina valet centum drachmas seu denarios, siue decem scutatos, ducatones, philippeos.

Minæ		
2	valent scutatos, seu ducatones aut philippeos	20
3		30
4		40
5	————————	50
6		60
7		70
8		80
9		90
10	————————	100
20		200
30		300
40	————————	400
50		500
60		600 — *Et hæ valent Talẽtũ.*

G TA-

TABVLA VI.

Talentum.

Talentum valet Sexaginta minas, siue 600. scutatos, philippeos, ducatones.

Talenta		
2	valent scutatos, philippeos, ducatones	1200
3		1800
4		2400
5		3000
6		3600
7		4200
8		4800
9		5400
10		6000
20		12000
30		18000
40		24000
50		30000
60		36000
70		42000
80		48000
90		54000
100		60000
200		120000
300		180000
400		240000
500		300000
600		360000
700		420000
800		480000
900		540000
1000		600000

Syllabus Auctorum linguæ Latinæ Aetatis Aureæ.

M. Tullius Cicero, editus à Petro Victorio, Paulo Manutio, Dionysio Lambino, Iano Grutero, Alexandro Scoto. Eius editiones Venetæ recentiores flammis aboleri debebant, cruces verò figi Typographis, vt documento sint alijs, ne tam improbo furto emtores argento emungere & depeculari audeant. Senatui certe Veneto curę esse oportebat, ne istæ Typographorum fraudes tam deformem Veneto nomini maculam impune imprimant.

Plauti Comœdię editę à Plantino & Raphelengio, & postremum à Friderico Taubmanno cum magni ponderis & oneris commentario.

Terentij Comœdiæ editæ à Gabriele Faerno & M. Ant. Mureto. In eas commentarij Donati & Eugraphij veterum Grammaticorum editi sunt Lutetiæ Parisiorū.

In Terentium Index Augustini Gambarelli editus est Bergomi.

Ennij fragmenta omnia cum commentario Hieron. Columnæ edita sunt Neapoli: Annales cum Pauli Merulæ Comment. Lugduni Batauor.

Lucillij fragmenta edidit Franciscus Dusa Lugduni Batauor.

Fragmenta veterum poetarum Latinorum edidit Henric. Stephanus.

Fragmenta Historicorum latinorum collecta ab Antonio Augustino vna cum Fuluii Vrsini notis edidit Plantinus.

Catonis opera à se collecta & restituta edidit Ausonius Popma Lugduni Batauor.

Lucretij poemata cum Lambini comment. edita Paris. & Francofurti.

Lucretium cum Oberti Gifanij Indice edidit Plantin. & Rapheleng.

Cæſaris opera cum variorum notis edita Francofurti.

Cornelius Nepos(malè vulgo Æmilius Probus) cum Sauaronis notis editus Lutetiæ,& cum Lambini,Schotti, aliorumq; comment.Francofurti.

Catullus. Tibullus.Propertius editi à Plantino & Rapheleng.& cum variorum comment.Francofurti.

In Propertium commentarius Iohannis Paſſeratij, quo numquam quicquam viſum fuit perfectius, editus Pariſijs.

Varronis opera omnia cum ſuis notis edidit Auſonius Popma Lugduni Batauor. Eadem cum Antonij Auguſtini,Ios. Scalig. & Pet.Victorij notis Lutetiæ.

Varronis libros de lingua latina infinitis locis emendatos edidit Gaſpar Scioppius Ingolſtadij anno 1605.

Virgilij opera cum commentario Seruij ex bibliotheca Petri Danielis & Gaſp. Scioppij editæ Pariſijs anno 1600.

In Virgilium vaſtæ molis commentarios ediderunt Iacobus Pontanus & Ludouicus Cerda Ieſuitæ.

Horatium edidit Muretus,Xylander, Cruquius, Heinſius,& cum Commentar.Lambinus & Marcilius,cum Paraphraſi Frideric.Ceruttus.

Salluſtij opera cum variorum notis & comment. edidit Gruterus Francofurti, & Raphelengius Lugd. Batauor.

Liuij opera cum variorum notis Franciſcus Modius Francofurti edidit. ſine notis Gruterus ibidem, ſed ea editio parum reſpondit Gruteri voto, neq; eſt ex lectorum vſu,cum typographus typis obſoletis & euaneſcētibus vſus fuerit,operæ verò frequentius oſcitauerint.

Catalecta Virgilij & veterum poetarum edidit Pariſijs Petrus Pithœus anno 1590. & cum Ioſephi Scaligeri ſuiſque notis Frideric. Lindebrugius Lugduni Batauor. 1595.

Vitruuium de Architectura cum comment.edidit Daniel Barbarus Venetijs anno 1567. vbi & anno 1557.editæ ſunt annotationes in eundem Guilelmi Philandri.

Ber-

Bernardinus Baldus Vrbinas de Vitruuianorū verborum significatione eruditissimum Commentarium edidit Augustæ Vindel. 1612.

Aetatis Argenteæ.

Ouidij opera cum commentarijs variorum Francofurti. In eius Metamorphosin, Tristia & de Ponto comment. edidit Pontanus Iesuita.

Velleius Paterculus editus à Lipsio, Acidalio, alijs.

Valerius Maximus editus à Pighio, Lipsio, Colero.

Curtij historiam edidit Modius, & Acidalius, eamque commentario suo Matthæus Raderus Iesuita.

Dictys Cretensis de bello Troiano cum Merceri notis Lutetiæ.

Cornelius Celsus de re medica.

Phædri Augusti liberti fabulas Aesopicas edidit Rigaltius Parisijs.

C. Iulij Hygini mythologica & Astronomica edidit Comelinus.

Asconius Pedianus in orationes Ciceronis editus à Manut. & Hotoman.

Senecæ Rhetoris & Senecæ Philosophi opera cum variorum notis edita Parisijs & Lugduni Bat.

Senecæ Tragædias cum comment. edidit Delrius Iesuita.

Persius cum Vineti, Pithœi, Marcilij notis editus Parisijs, cum paraphrasi Friderici Ceruti Veronæ, cum comment. Casauboni Paris.

Lucanus cum comment. Basileæ.

Columella cum Catone, Varrone & Palladio de re rustica cum Fuluij Vrsini notis editus à Comelino 1595.

Pomponius Mela & Iulius Solinus à Schotto Iesuita editus Antuerp.

Manilij Astronomica edita cum comment. Ios. Scalig. Paris. & Lugduni Bat.

Quintiliani Patris Declamationes editæ à Pithœo apud Comelin.

Aetatis

Quintiliani Oratoriæ Institutiones editæ Paris. & Lugduni.

Plinij maioris Historiam edidit Iacobus Dalecāpius.

Plinij minoris epistolas & Panegyricum edidit Casaubonus.

Suetonium edidit Beroaldus, Torrētius, Casaubonus.

Tacitum cum variorum notis edidit Gruterus.

Flori historiam cum variorū notis edidit Comelinus.

Frontinum de Aquæductibus & Colonijs edidit Onuphrius Panuinius. Eiusdem Stratagemata edita sunt cum Vegetio.

Statij poemata cum veterum & recentiorum notis edita sunt Parisijs.

Valerium Flaccum edidit Ludouic. Carrio.

Silium Italicum doctissimus puer Daniel Heinsius vna cum crepundijs suis edidit Lugduni Batauor.

Solinus vna cum Mela editus est à Schotto.

Martialem cum Indice & comment. editum habemus Parisijs, in eumq; commentaria & notæ exstant Raderi, Ramiresij, Gruteri, Scriuerij, aliorum.

Iuuenalis cum Comment. & notis variorum editus est Parisijs, & cum paraphrasi Friderici Ceruti Augustę Vindel.

Aetatis Ferrea.

Agellij (vulgo Auli Gellij) noctes Atticæ editæ ab H. Stephano Luteti ę Parisiorum.

Iustini Historia ex Trogo Pompeio, edita à Iac. Bongarsio.

Apuleius à Vulcanio editus Lugduni Batauor. cum comment. Beroaldi & notis Steuechij Basileę, cum Petri Coluij notis Lugd. Bat. in eum Symbola Critica Gasp. Scioppij Augustę Vindel.

Vegetius de re militari cum comment. Steuechij.

Eius-

Eiusdem de re veterinaria seu Mulomedicina edita à Sambuco.

Aurelij Victoris historia edita ab And.Schotto Iesuita

Rhetores antiqui Latini editi à Petro Pithœo,quorum Rutilius est Quinctiliano antiquior.

Historiæ augustæ scriptores Spartianus, Lampridius, Trebellius Pollio, Capitolinus, Vulcatius & Vopiscus cũ doctissimis Casauboni & Claudij Salmasij comment.

Panegyrici duodecim à Grutero, Acidalio & Rittershusio recogniti.

Censorinus de die natali editus ab Aldo Manutio.

Apicius de re culinaria cum notis Tiguri.

Ausonius cum Eliæ Vineti comment.& notis Ios. Scaligeri.

Claudianus cum notis Delrij.

Gratij & Nemesiani poematia cum notis edidit Robertus Titius.

Ammianus Marcellinus editus à Lindebrugio Hamburgi.

Iulij Obsequentis de Prodigiis Lugduni.

Martianus Capella cum Hugonis Grotii notis.

Q. Sereni Sammonici carmen, Rutilij Itinerarium & Symposij Aenigmata exstant inter Poematia vetera edita Parisijs 1590.

Auctores finium regundorum à Nic. Rigaltio editi Paris. qui de singulorum ætate in præfatione monet.

Inscriptionum antiquarum volumen ingens edidit Ianus Gruterus.

F I N I S.

Annotatio ad Paradox. pag. 74. verſ. 2.

Ioſephus Burdo in Auſon. lect. perſuaſum alijs cupit, nō *Liuiū Andronicū*, ſed *Leuiū* auctorē eſſe *Ionis*. Sed mentiri cum ex Terentiano diſcimus. Is enim perſpicue ait poema eſſe *Liuij veteris, Graio cognomine*, hoc eſt, *Andronici*.

Errata in Paradoxis.

In præfat. pag. 4. verſ. 6. ἀγὴρ. pag. 10. verſ. 6. ſcribendis verſibus latinis. pag. 11. verſ 6. præterque omnium. verſ. 16. Baiarum. verſ. 24. verſibus Heroicis. verſ 37. meo triplex.

Parad pag. 15. verſ. 18. oppidū eſſe pag. 21. verſ. 10. peregrinā aut verba. pag. 22. verſ 16 aliæ principes. pag. 28. v. 27. ſuppreſſum audimus. pag. 31. verſ. 25. furere furorem. pag. 32. verſ. 2. circa quam actio occupatur. pag. 41. verſ. 5. auerſa. pag. 42. v. 5. παθήματα verſ. 15 σάγειρα. pag. 46. verſ. 29. examinauerat. pag. 46. verſ. 29. ſum ac fui. pag. 48. v. 1 Quantū magis. verſ. 19. Paris. pag. 62. verſ. 10. Similiter Ambeitus. pag. 65. verſ. 29. expreſſæ. pag. 74. verſ. 23. lacteam.

In Paradigmatis.

Pag. 50. verſ. vlt. ſub α, η & ω ſubſcribendum erat Iota ſed eiuſmodi characteres Typographo deſunt.

In Præfat. Grammat.

Pag. 151. verſ. 30. Sacerdotiorum. verſ 31. annuum. pag. 156. verſ. 29. quæ olim.

In Grammatica.

Pag. 13. verſ. 33. ad quo vel quæ loca. pag. 53. verſ. 15 habitat. pag. 55. verſ. 9. vel vnum ſolum. pag. 59. verſ. 9 occepi. verſ. 10. ſcio iam. pag. 103. verſ. 9. tantum quam re ipſa. pag. 121. v. 20. diſcitur. p. 133. v. 1. Quod facere. pag. 144. verſ. 16. viderer.